

T.C.

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**SURİYELİ SIĞINMACILARIN 2011 YILI SONRASI İSTANBUL İLİ
ESEN YURT İLÇESİNE İÇ GÖÇ GERÇEKLEŞTİRMELERİNİ
ETKİLEYEN FAKTÖRLER
YÜKSEK LİSANS TEZLİ**

BEKİR ÇETİN

23131302012

İSTANBUL, HAZİRAN 2024

T.C.

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

SURİYELİ SİĞINMACILARIN 2011 YILI SONRASI İSTANBUL İLİ

ESENYURT İLÇESİNE İÇ GÖÇ GERÇEKLEŞTİRMELERİNİ

ETKİLEYEN FAKTÖRLER

YÜKSEK LİSANS TEZLİ

BEKİR ÇETİN

23131302012

ORCID NO: 0009-0002-4105-7073

DANIŞMANDR. ÖĞR. ÜYESİ YILMAZ TEZCAN

İSTANBUL, HAZİRAN 2024

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZ ONAY BELGESİ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı 23131302012 numaralı yüksek lisans öğrencisi Bekir ÇETİN'in "Suriyeli Sığınmacıların 2011 Yılı Sonrası İstanbul İli Esenyurt İlçesine İç Göç Gerçekleştirmelerini Etkileyen Faktörler" adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun ../../2024 tarih ve 2024/.. sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 03/06/2024

Öğretim Üyesi Adı ve Soyadı		İmzası
Tez Danışmanı	DR. YILMAZ TEZCAN	
Jüri Üyesi	DOÇ. DR. YASEMİN KONUKÇU	
Jüri Üyesi	PROF. DR. ENGİN ŞAHİN	

T.C.

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ETİK BEYAN

İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

25/06/ 2024

BEKİR ÇETİN

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezimi tamamlamak için araştırmalarım ve yapmış olduğum mülakatlara başladığım andan itibaren bugüne kadar desteğini benden esirgemeyen çok değerli fikirleriyle, bilgi birikimleriyle katkılarını sunan ve şahsıma yardımcı olan danışman hocam Dr. Yılmaz Tezcan hocama ve bu süreç içerisinde şahsıma güvenen ve araştırmalarım kolay erişmemi sağlayan Esenyurt Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı müdiresi Ayşegül Adıgüzel'e ve müdür yardımcısı Anıl Demirtaş'a çok teşekkür ederim.

İSTANBUL, 2024

BEKİR ÇETİN

ÖZET

**SURİYELİ SİĞINMACILARIN 2011 YILI SONRASI İSTANBUL
İLİ ESENYURT İLÇESİNE
İÇ GÖÇ GERÇEKLEŞTİRMELERİNİ ETKİLEYEN
FAKTÖRLER**

BEKİR ÇETİN

ORC-ID: 0009-0002-4105-7073

2010 yılında Tunus'ta başlayarak tüm Ortadoğu ülkelerini kasıp kavuran Arap Baharı 2011 yılında bir Ortadoğu ülkesi olan Suriye Arap Cumhuriyeti'ni de etkisi altına alarak büyük bir felakete yol açmıştır. 2011 yılında Suriye'nin Dera kasabasında başlayan halkın gösteri ve protestolarına karşı rejimin sert gücünü kullanması ülkenin kaos ve iç savaş ortamına evrilmesine yol açmıştır. İç savaştan etkilenen sivil halk can ve mal güvenliklerinin tehlike ile karşı karşıya kalmasıyla Türkiye başta olmak üzere Ürdün, Irak, Mısır, Avrupa ülkeleri ve diğer ülkelere göç ederek fiziki mekân değişikliğine gitmelerine yol açmıştır. Türkiye'nin sınır kentleri olan Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Mardin, Kilis başta olmak üzere İstanbul, Kahramanmaraş, Malatya, Bursa, İzmir ve diğer kentler Suriyeli sığınmacıları misafir etmiştir.

Göç, göç etme eylemini gerçekleştiren birey ve kitleler ile göç edilen yerdeki yerel halkla etkileşimi ortaya koyan dinamik bir olgudur. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın 9 Ocak 2023 verilerine göre Türkiye 3 milyon 535 bin 898 Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Suriyeli sığınmacılar fiziki mekân değişikliğine giderek göç etmeleriyle göç ettikleri kentleri ekonomik, toplumsal, kamu hizmetleri, psikolojik, siyasi, mekânsal olarak etkilemiştir. Göç eden Suriyeliler daha çok sınır kentlerinde ve kamplarda yaşamlarını idame ettirirken kentlerdeki yaşanan ekonomik problemler, toplumsal baskılar, kamp alanlarındaki yaşam koşulları, sınır kentlerine olan terör saldırıları, eğitim alanında olan talepleri, Avrupa'ya göç etme ile ilgili planlar, akraba davetleri, vatandaşlık elde etme planları onların İstanbul kentine iç göçe giderek fiziki mekân değişikliği yapmalarına neden olmuştur.

2011 yılından sonra göç etme eylemini gerçekleştiren Suriyeli sığınmacılar göçün ilk yıllarında sınır kentlerimiz olan Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Mardin, Kilis başta olmak üzere yoğun nüfus olarak yaşarken İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın 9 Ocak 2023 verilerine göre İstanbul 539.697 Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yaparak dengeleri değiştirmiştir. Suriyeli sığınmacılar çeşitli sebeplerle Türkiye'nin sınır kentleri başta olmak üzere diğer kentlerden İstanbul'a özelde Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştirerek fiziki mekân değişikliğine gitmişlerdir.

Bu çalışmada Suriyeli sığınmacıların İstanbul ili Esenyurt ilçesine göç etmelerindeki unsurlar incelenerek, göç sonucunda yaşanan olumlu ve olumsuz sonuçlar incelenmiştir. Suriyeli sığınmacılar üzerine birçok farklı araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmalar Suriyeli sığınmacıların yerleştikleri bölgeler ve sosyo kültürel açıdan değerlendirmeleri içermektedir. Çalışmanın önemi sığınmacıların göç hareketlerinde en çok tercih ettikleri ilçenin Esenyurt olması ve bu bağlamda detaylı net bir analiz çalışmanın henüz yapılmamasıdır. Bu kapsam içerisinde çalışmanın, göç hareketlerinin neden bu bölgede arttığının ve yoğunlaştığının tespit edilebilmesi önümüzdeki yıllarda yaşanabilecek yeni göç hareketlerinin analizi bakımından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: AB, BM, Göç, Güvenlik, İstanbul'daki Suriyeliler, Sığınmacı.

ABSTRACT

FACTORS AFFECTING THE INTERNAL MIGRATION OF SYRIAN REFUGEES TO ESENYURT DISTRICT OF ISTANBUL PROVINCE SINCE 2011

BEKİR ÇETİN

ORC-ID: 0009-0002-4105-7073

The Arab Spring, which ravaged all Middle Eastern countries starting in Tunisia in 2010, also affected the Syrian Arab Republic, a Middle Eastern country, in 2011 and led to a major disaster. the regime's use of hard power against the public demonstrations and protests that began in Daraa, Syria, in 2011, has led to the country's evolution into an environment of chaos and civil war. The civilian population affected by the civil war, facing the danger of their life and property security, has caused them to migrate to Jordan, Iraq, Egypt, European countries and other countries, especially Turkey, and to change their physical location. The border cities of Turkey, Gaziantep, Hatay, Sanliurfa, Mardin, Kilis, Istanbul, Kahramanmaras, Malatya, Bursa, Izmir and other cities hosted Syrian asylum seekers. Migration is a dynamic phenomenon that reveals the interaction between the individuals and the masses who perform the migration act and the local population in the place of migration. According to the January 9, 2023 data of the Directorate of Migration Management of the Ministry of Interior, Turkey hosts 3 million 535 thousand 898 Syrian asylum seekers. Syrian asylum seekers have affected the cities they have migrated to economically, socially, public services, psychologically, politically, and spatially by changing their physical space and migrating. While the displaced Syrians mostly live in border cities and camps, the economic problems in the cities, social pressures, living conditions in the campgrounds, terrorist attacks on border cities, demands in the field of education, plans for migration to Europe, invitations to relatives, plans to obtain citizenship have caused them to make a physical change of place by internal migration to the city of Istanbul. while Syrian asylum seekers who took the migration action after 2011 lived in dense populations, especially in Gaziantep, Hatay, Sanliurfa, Mardin, Kilis, which are our border cities in the first years of migration, Istanbul has changed the balance

by hosting 539,697 Syrian asylum seekers according to the January 9, 2023 data of the Migration Administration of the Ministry of Interior. For various reasons, Syrian asylum seekers have changed their physical location by performing internal migration from other cities, especially the border cities of Turkey, to Istanbul, especially to the district of Esenyurt.

By examining the factors that cause these possible refugee asylum seekers to migrate to Istanbul or Esenyurt district, it is stated that there are positive and negative consequences that arise as a result of migration. There are many different studies on Syrian refugees. This study includes the settled regions and socio-cultural evaluations of Syrian refugees. The importance of my study is that Esenyurt is the most preferred district in the migration movements of refugees and a detailed and clear analysis in this context has not yet been made. Within this scope, we will attach importance to the analysis of new migration movements that may occur in the coming years in order to determine why migration movements are increasing and intensifying in this region.

Keywords: Asylum Seekers, EU, Migration, Security, Syrians in Istanbul, UN.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TEZ ONAY BELGESİ	i
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	4
1.1. Araştırmanın Konusu Amaç ve Hedefleri.....	4
1.2. Araştırmanın Önemi ve Özgün Değeri	4
1.3. Araştırmanın Sorunsalı	5
1.4. Araştırmanın Denenceleri	5
1.5. Araştırmanın Yaygın Etkisi.....	6
1.6. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	6
1.7. Araştırmada Kullanılan Yöntem	6
1.8. Araştırmada Toplanan Verileri Çözümleme Yöntemi.....	7
1.9. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	7
2. GÖÇ KAVRAMI.....	8
2.1. Göçün Sebepleri	12
2.1.1. Savaşlar	12
2.1.2. Ekonomik Nedenler	13
2.1.3. Dini Nedenler	14

2.1.4. Sosyo-Kültürel Nedenler.....	15
2.1.5. Siyasi Nedenler.....	15
2.2. Göçün Etkileri	16
2.2.1. Göç Veren Ülkedeki Etkileri.....	16
2.2.2. Göç Edilen Ülkedeki Etkileri	18
2.2.3. Göçün Diğer Etkileri.....	19
2.2.4. Transit Ülkedeki Etkileri.....	20
2.2.5. Göçün Çocuklar Üzerindeki Etkileri	21
2.2.6. Göçün Kadınlar Üzerindeki Etkileri.....	22
2.2.7. Kentlere Etkileri	24
2.3. Göç Türleri.....	26
2.4. İç Göç.....	32
3. SURİYELİ SIĞINMACILARIN 2011 YILI SONRASI TÜRKİYE’NİN SINIR KENTLERİNE VE DİĞER KENTLERİNE YÖNELİK GÖÇLERİ 33	
3.1. Suriyeli Sığınmacıların Yerel Halk Üzerindeki Kültürel ve Toplumsal Etkileri	35
3.2. Suriyeli Sığınmacıların Yerel Halk Üzerindeki Ekonomik Etkileri.....	41
3.3. Suriyeli Sığınmacıların Güvelik Üzerine Etkileri	47
3.4. Suriyeli Sığınmacıların Sağlık Üzerine Etkileri	51
3.5. Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Üzerine Etkileri	52
3.6. Suriyeli Sığınmacıların Belediye Hizmetleri Üzerine Etkileri.....	55
3.7. Suriyeli Sığınmacıların Mekânsal Etkileri.....	57
4. SURİYELİ SIĞINMACILARIN 2011 YILI SONRASI İSTANBUL İLİ ESEN YURT İLÇESİNE İÇ GÖÇ GERÇEKLEŞTİRMELERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	58
4.1. Suriyeli Sığınmacıların Esenyurt’a İç Göç Gerçekleştirmelerinde İstihdam ve	

Ekonomik Faktörlerin Etkileri.....	60
4.1.1. Ekonomik Faktörler	60
4.1.2. Suriyeli Sığınmacıların İstihdamı.....	66
4.2. Suriyeli Sığınmacıların Esenyurt’a İç Göç Gerçekleştirmelerinde Sosyal Uyum ve Toplumsal Baskıların Etkileri.....	73
4.3. Suriyeli Sığınmacıların Esenyurt’a İç Göç Gerçekleştirmelerinde Barınma Faktörünün Etkileri	77
4.4. Suriyeli Sığınmacıların Esenyurt’a İç Göç Gerçekleştirmelerinde Eğitim ve Entegrasyonun Etkileri.....	84
4.5. Suriyeli Sığınmacıların Esenyurt’a İç Göç Gerçekleştirmelerinde İstanbul’un Avrupa Ülkelerine Yakınlığının Etkisi	91
4.6. Suriyeli Sığınmacıların Esenyurt’a İç Göç Gerçekleştirmelerinde Akraba Davetinin Etkisi	94
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	96
KAYNAKÇA.....	98

TABLÖLER LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 2.1: 23 Ağustos 2014 Tarihli Verilere Göre İller Bazında Barınma Merkezleri Dışında Yaşayan Sığınmacı.....	62
Tablo 2.2: 23 Ağustos 2014 Tarihli Verilere Göre Kentlerimizin Yerel Nüfus Oranı	63
Tablo 2.3: 19 Ocak 2023 Tarihli Verilere Göre Göç Eden Suriyeli Sığınmacıların Nüfusu	64
Tablo 2.4: Kentlere Göre Toplam Sermaye ve Suriye Ortak Sermayesi	71
Tablo 2.5: Suriyeli Şirketlerin Oranları	72
Tablo 2.6: 2018 Yılı Konteyner Kentlerdeki Suriyeli Sığınmacı Oranları	81

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BMNB	: Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü
DAEŞ	: ed-Devlet'ül İslâmiyye fi'l Irak ve's Şam (Irak Şam İslam Devleti “İŞİD”)
ILO	: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgüt)
IOM	: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Teşkilatı)
ORSAM	: Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
SİAD	: Suriye İş Adamları ve Girişimciler Derneği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNHCR	: United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

GİRİŞ

Göç insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte insanın var oluşundan bugüne kadar süregelen ve gelecekte de varlığı tamamen ortadan kalkacak denilemeyecek kadar hareketli bir olgudur. Göç kavramını açıklayabilecek tek ve kapsamlı bir kuram günümüzde henüz söz konusu olmazken en genel anlamıyla bireylerin veya kitlelerin bulundukları ülkenin fiziki mekânından farklı bir ülkenin fiziki mekânına gitmeleridir. Her ne kadar göç kavramına yönelik birçok farklı tanım yapılsa da karşı tarafa aktarılacak istenilen algı ortaktır. Etkileri ve sonuçları küreselleşmenin de etkisiyle büyük çapta olmakla beraber göç eden bireyler ve kitleler sahip oldukları farklı bir kültüre, farklı bir dile, farklı bir dine sahip olmaları göç ettikleri fiziki mekândaki yerel toplumların farklı kültür, dil, din aidiyetlerinden ötürü iki farklı toplumun etkileşim içerisinde olmaları kaçınılmazdır. Dolayısıyla göç edenler göç ettikleri ülkelerin ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel yapılarını büyük ölçüde etkilemektedir. Dünya çapında 250 milyondan fazla insan, doğduğu ülkenin fiziki mekânından göç ederek farklı bir ülkenin fiziki mekânında yabancı veya vatandaşlık statüsü elde ederek yaşamlarını idame ettirmeye çalışmaktadır. Göç edenlerin göç etme eylemini gerçekleştirmeden önce bulundukları fiziki mekânında baş gösteren ekonomik nedenler, siyasal nedenler, dini baskılar, mensup olduğu ırk nedeniyle, insan hak ve özgürlüklerine getirilen kısıtlamalar nedeniyle, salgın hastalıkları nedeniyle, sel, deprem, yangın, kuraklık, kıtlık gibi doğal afetlerin baş göstermesi nedeniyle ülkeler arası yapılan savaşlar veya dünya savaşları, bulundukları yerlerde iç savaşların başlaması, terör ve benzeri nedenlerde kendi rızalarıyla veya bir başkasının bir grubun tehdidi ile bulundukları yeri terk eden geçici veya kalıcı olarak yaşamlarını idame ettirecekleri güvenli bir fiziki mekâna ihtiyaç duymaları sonucu gerçekleşen bir olgudur.

2010 yılında Tunus'ta başlayan daha sonra tüm Orta Doğu'ya adeta saman alevi misali sıçrayan Arap Baharı 2011 yılında Suriye'yi de etkisi altına almıştır. Arap Baharı'nın ortaya çıkması ile ülkedeki halkların eylem ve protestoları ile hükümetlerin istifasını istemeleri, siyasi ve ekonomik imtiyazlar talep etmeleri, Arap Baharı'nı yaşayan ülkelerde siyasi istikrarı sarsıcı etki yaratmıştır. Şüphesiz Arap Baharı sürecinden en çok etkilenen ülkelerden biri Türkiye olmuştur. Suriye'de halkın iktidarın değişmesine yönelik başlatmış olduğu eylem ve protestolara karşı rejimin sert

gücünü kullanarak yanıt vermesi halkın can ve mal güvenliğine yönelik büyük tehdit oluşturmuştur. Suriye'deki kaos ortamı yerini iç savaşa bırakmıştır. Halk, can güvenliklerinin tehlikeye düşmesiyle birlikte bulundukları fiziki mekânı terk ederek başta Türkiye olmak üzere Ürdün, Irak, Mısır, Avrupa ülkeleri ve diğer ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Suriyeliler'in iç savaşın ardından Türkiye'ye göç etmeleri Suriye'nin en uzun kara sınırının Türkiye ile olması, Türkiye Cumhuriyeti'nin sınır kapılarını göçmenlere açması, göçmenlere sınıra yakın bölgelerde konteyner kentler kurularak temel yaşam ihtiyaçlarını sağlaması ve Türkiye'nin Avrupa'ya geçişte transit ülke konumunda yer almasıdır. Haricinde Suriyeliler'in Türkiye'ye birincil tercih olarak göç etme nedenleri arasında Türkiye'nin Suriye'ye sınır kentleri olan Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Hatay, Kilis'te yaşayan yerel halkla olan akrabalık bağlarıdır. Türkiye'de kayıt altına alınmış geçici koruma statüsündeki Suriyeli sayısı İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın 9 Ocak 2023 tarihli verilerine göre 3 milyon 535 bindir. Türkiye yaşamlarını idame ettiren Suriyeli sığınmacıların en yoğun olarak yaşadığı kent İstanbul olurken İstanbul'un ardından en yoğun olarak yaşadıkları yerler Suriye'ye sınır kentlerimiz olan Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Hatay ve Kilis'tir. 2011 yılında Suriyeliler'in Türkiye göçü ile birlikte sınır kentlerinde ve konteyner kentlerde yaşamlarını idame ettiren Suriyeli sığınmacılar bu mekânlardan fiziki mekân değişimi yaparak en yoğun oldukları İstanbul kentine iç göçe başvurmuşlardır.

Araştırmada Suriyeli sığınmacıların İstanbul'a göçünü etkileyen, belirleyen, özendiren unsurların ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel, psikolojik ve cinsiyet olmak üzere tüm boyutları ile irdeleyip bunun ortaya koyulması Türk toplumunun seksen bir kent içerisinde neden İstanbul'un en çok Suriyeli sığınmacı barındırdığının sorularına cevap alınması bakımından önemlidir. Araştırmada İstanbul'un seçilmesinin nedeni 9 Ocak 2023 İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre en çok sığınmacının bu kentte bulunmasıdır. Araştırmada İstanbul ilini baz alarak özelde Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştiren Suriyeli sığınmacılar odak noktamız olacaktır.

Araştırmada Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacıların neden sınır kentlerimizde veya seksen bir kentimizin sekseninde değil de seksen bir il içerisinde İstanbul'a yönelik iç göçe gitmeleri, Suriyeli sığınmacıların İstanbul'da en yoğun olması araştırma yapmamıza neden olmuştur. Suriyeli sığınmacıların İstanbul kentinde

sınır kentlerimize ve diğer kentlerimize nazaran daha yoğun olmaları Türk toplumu zihninde merak uyandırmaktadır. Suriyeli sığınmacılar için neden Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Mardin, Kilis, Şırnak gibi serhat şehirler değil de veya neden Kahramanmaraş, Bursa, Trabzon değil de en yoğun olarak İstanbul'u tercih etmişlerdir. Suriyeli sığınmacıların İstanbul ili Esenyurt ilçesine göçünü etkileyen unsurları üzerinden analizimizi yaparak Türk toplumunun zihinlerindeki suallerin cevapları verilecektir. Araştırma ulus içerisinde vatandaşların kafalarındaki soru işaretlerinin giderilmesinde faydalı olacaktır. Araştırmanın sorunsalı olan Suriyeli sığınmacıların 2011 yılında Suriye'deki iç savaştan etkilenip Türkiye'ye göç etmeleriyle konteyner kentlerde ve sınır kentlerde, diğer kentlerde yaşamlarını idame ettirirken İstanbul'a göç etmelerine neden olan unsurların ele alınıp incelenmesidir.

Araştırmada İstanbul'u tercih eden farklı bir dil, farklı bir kültür farklı bir ırk farklı bir toplumsal aidiyete sahip olan Suriyeliler'in sınır kentlerimiz ve diğer kentlerimiz haricinde İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi'nin 2023 verilerine göre en yoğun kentimiz olan İstanbul'a göç etmesini tetikleyen unsurların tespiti üzerine siyasi, ticari, ekonomik, sosyal, psikolojik, cinsiyet olarak tüm boyutu ile ele alınmasını amaçlanmaktadır. Bu kapsam içerisinde araştırmanın birinci bölümünde araştırmanın amaç, konu ve hedefleri belirtilmektedir. Araştırmanın ikinci bölümünde göç kavramı üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde Suriyeli sığınmacıların sınır kentlerden İstanbul'a göçü tanımlanırken, dördüncü bölümde Esenyurt'u tercih etme nedenleri detaylı olarak analiz edilmiştir.

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Konusu Amaç ve Hedefleri

Araştırmanın konusuna dahil olan Suriyeli sığınmacıların 2011 yılında Türkiye'ye göçlerinin başlaması ile kamplar, sınır kentler ve diğer kentler dışında İstanbul ilinin Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştirmelerini etkileyen faktörlerin analizi olmuştur. Araştırmada İstanbul ili Esenyurt ilçesini tercih eden farklı bir dil, farklı bir kültür, farklı bir ırk, farklı bir toplumsal aidiyete sahip olan Suriyeli sığınmacıların sınır kentlerimiz ve diğer kentlerimizin haricinde İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi'nin 2023 verilerine göre en yoğun kentimiz olan İstanbul iline ve İstanbul ilinde Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştirmelerine etki eden unsurların ortaya koyulması ve siyasi, ticari, ekonomik, sosyal, psikolojik, cinsiyet olarak tüm boyutu ile ele alınmasını amaçlamaktadır.

Uzun yıllar boyunca beraber yaşamış olan iki ulusun kültürel ve ticari faaliyetleri açısından etkileşimleri birçok farklı araştırmada incelenmektedir. Araştırmada ayrıca Suriyeli sığınmacıların İstanbul ili Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştirmelerinin tezahür ettirdiği olumlu olumsuz sonuçların da tezimize dahil olması hedeflenmektedir.

1.2. Araştırmanın Önemi ve Özgün Değeri

2011-2024 yılları arasında Suriye'den Türkiye'ye milyonlarca Suriyeli göç etmiştir. Nitekim bu göç birçok yüksek lisans tezi ve doktora tezlerine konu olmuştur¹. Türkiye Suriye'nin en yakın komşularından biri olduğu için birçok kentimiz sınır kentidir. Suriyeli sığınmacıların seksen bir kentimiz içerisinde ve altısı sınır kenti olan bölgelerden 2011-2024 yılları arasında İstanbul ili Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştirmesinin ve 2023 verili İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın Suriyeli sığınmacıların en yoğun yaşadığı kentin İstanbul olması Türk toplumu

¹ (Çakır N., 2024), (Karabulut N., 2024), (Aktuna, G., 2024), (Uslu, L., 2023), (Boduroğlu, G., 2023), (Baş, G., 2023).(Garanti, F., 2022).

zihninde merak uyandırması ve bu merakın giderilmesi bakımından önem arz etmektedir. Araştırma Suriyeli sığınmacıların İstanbul ili Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştirmesini etkileyen, belirleyen, özendiren unsurların ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel, psikolojik ve cinsiyet olmak üzere tüm boyutları ile irdelleyip bunun ortaya koyulması, Türk toplumunun seksen bir kent içerisinde neden İstanbul ili Esenyurt ilçesinde en çok Suriyeli sığınmacı barındırdığının sorularına cevap alınması bakımından önemlidir. Araştırmada İstanbul ili Esenyurt ilçesinin seçilmesinin sebebi İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın 9 Ocak 2023 tarihli verilerince İstanbul'da Türkiye'nin tüm kentleri arasından en çok Suriyeli sığınmacıları barındırmasından kaynaklanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Sorunsalı

Suriyeli sığınmacılar iç göçlerinde Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Mardin, Kilis, Şırnak gibi sınır kentlerimiz olmak üzere Kahramanmaraş, Bursa, Trabzon haricinde en yoğun olarak İstanbul ili Esenyurt ilçesini tercih etmişlerdir. 2011 yılı sonrası Suriyeli sığınmacıların İstanbul ili Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştirmelerini etkileyen unsurların ele alınarak analizimizi ortaya koyup İstanbul ili Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştirmelerinin cevaplarını vereceğiz.

1.4. Araştırmanın Denenceleri

H1:1 Suriyeli sığınmacıların Esenyurt'a iç göç gerçekleştirmelerinde ekonomik şartlar etken olmuştur.

H2: Suriyeli sığınmacıların Esenyurt'a iç göç gerçekleştirmelerinde daha önce yaşadıkları kentlerde Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal baskılar etken olmuştur.

H3: Suriyeli sığınmacıların Esenyurt'a iç göç gerçekleştirmelerinde daha önce yaşadıkları kentlerdeki güvenlik problemi etken olmuştur.

H4: Suriyeli sığınmacıların İstanbul ili Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştirmelerinde Araplar'ın İstanbul'a daha önceleri duydukları manevi duygu etken olmuştur.

H5: Suriyeli sığınmacıların İstanbul ili Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştirmelerinde İstanbul'un kozmopolit bir kent olması ve burada daha özgür refah yaşayabilecekleri düşüncesi etken olmuştur.

H6: Suriyeli sığınmacıların İstanbul ili Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştirmelerinde Esenyurt'taki akraba davetleri etken olmuştur.

1.5. Araştırmanın Yaygın Etkisi

Araştırmanın göç üzerine araştırma yapan STK, dernek ve vakıflarda yayımlanma potansiyeli yüksektir. Araştırma aynı zamanda göç üzerine düzenlenen bir kongrede sunulma ihtimali vardır. Araştırma son zamanlarda artan Suriyeli nefreti ile vatandaşların sağduyusuna hitap edecektir. Nitekim bu nedenle zaman zaman ortaya çıkabilecek kaos ortamına etki eden unsurların önceden engellenmesini ve devletimize yol açacak maliyetleri de ortadan kaldıracaktır. Bu kapsam içerisinde ileride yapılacak çalışmalara kaynak niteliği taşıması hedeflenmektedir.

1.6. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırma Arap Baharı sonrası 2011 yılında Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacıların Türkiye'nin kentlerinden 2011-2023 yılları arasında İstanbul ili Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştiren Suriyeli sığınmacıları kapsamaktadır. Arap Baharı'nın neticesinde faturasını ağır ödeyen Suriyeliler birçok yerlere göç etmişlerdir. Biz araştırmada sadece İstanbul ili Esenyurt ilçesini baz alarak iç göçe etki eden bu kenti tercihte belirleyen unsurları irdelleyeceğimiz için İstanbul ili Esenyurt ilçesindeki Suriyeli sığınmacılar dikkate alınmıştır. Araştırma 2011-2023 yılları arasında İstanbul kentinin Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştirmiş (50'si kadın, 50'si erkek olmak üzere 100 Suriyeli sığınmacı ile sınırlıdır.

1.7. Araştırmada Kullanılan Yöntem

Araştırmada öncelik olarak verileri elde ederken derinlemesine mülakat methodu tercih edilmiştir. Araştırmada savımızı desteklerken anket, irdelenen makale, literatür taraması, konu ile ilgili daha önceki çalışmalar, bilimsel makaleler incelenmiştir.

1.8. Araştırmada Toplanan Verileri Çözümleme Yöntemi

Araştırmada betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine mülakat yaparken bu esnada görüşmede kaydedilen ses kayıtları, yorumcunun kendi katkıları araştırmacı tarafından tek tek çözümlenerek yazılı hale getirilmiştir. Araştırmada İstanbul ilinin Esenyurt ilçesinde 2011 yılından sonra iç göç gerçekleştirmiş 50 kadın Suriyeli sığınmacı ve 50 erkek Suriyeli sığınmacı ile yapılan görüşmeler dikkate alınmıştır. Araştırmanın içerik çözümlemesi ile mülakatı yapılan konunun kullanılan cümlelerin ve kavramların arasındaki ilişkilerin tespitini araştırmacının analizleri ortaya çıkacaktır.

1.9. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Arap Baharı'ndan sonra Türkiye'ye yoğun bir şekilde göçler başlamıştır. Araştırma 2011-2023 yılları arasından Suriye'den Türkiye'ye, özelinde konumuz gereği İstanbul ili Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştiren Suriyeli sığınmacıları kapsamaktadır. 2011-2023 yılları arasında İstanbul ili Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştiren Suriyeli sığınmacıların hepsine ulaşp konu ile ilgili fayda sağlamak imkânlar dahilinde değildir. Araştırmada konu ile alâkalı İstanbul ili Esenyurt ilçesinde yaşayan 2011-2024 yılları arasında Arap Baharı'ndan sonra İstanbul ilinin Esenyurt, ilçesine iç göç gerçekleştirmiş 50'si erkek, 50'si kadın geçici koruma altındaki Suriyeliler ile mülakat yapılmıştır.

2. GÖÇ KAVRAMI

Göç, insanlık tarihinde devamlılığını günümüze kadar sürdürmüş göç edeni ve göç edilen yerdeki toplumu, sosyal hayatı, kültürü, psikolojiyi, dini, dili, ekonomiyi, hükûmetleri, göç edilen yerdeki fiziki mekânı, göç edenlerin eylemi ile etkilemiş bir olgudur. Göç insanın var oluşundan beri süregelen ve insan temelli bir harekettir. Göç dinamik bir eylem olduğundan insanların hayatlarının bir parçası haline gelmiştir. Göç etme eylemini gerçekleştirenler uluslararası ilişkiler perspektifinden aktör sayılacak statüye kavuşmuştur. Göç etme eylemi birçok farklı neden ile gerçekleşmektedir. Bu kapsam içerisinde yapılan araştırmalarda ekonomik, siyasal, dini, ırksal, insan hak ve özgürlükleri, salgın hastalıklar, kıtlık, doğal afetler gibi konuların öne çıktığı görülmektedir. Aynı şekilde savaşlar, terör, tehdit de göç nedenleri arasında gösterilmektedir. Dolayısıyla göç etme eylemi daha önceki fiziki mekânlarında birtakım nedenlerden ötürü tatmin olabileceği, nedensellikleri ortadan kaldıracak yeni bir fiziki mekâna ihtiyaç duyması ve o fiziki mekâna ulaşmasıyla gerçekleşmektedir. Yani göç etme eylemi bireyin rızasına dayalı ya da zaruri olarak mekân değişimine gitmesi şeklinde tanımlayabiliriz. Göç etme eylemini gerçekleştirenler farklı mekâna ulaşması farklı bir ülkenin fiziki mekânlarını barındırabildiği için göç konusu uluslararası ilişkiler disiplinine dahil olmuştur. Göç eskiden gelen ve günümüzü etkileyen ve geleceğe etki eden bir olgudur. Göç stabil değil, statik bir yapıdadır. Göçün insanın var olduğu zamandan bu yana süregeldiğini ve gelecekte tamamen ortadan kalkacağını söylemek çok doğru değildir.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde göç “ekonomik, toplumsal ve siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2005).

Uluslararası Göç Kurumu (IOM) göç kavramına yönelik tanımını “Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası sınırı geçerek veya bir devlet içerisinde yer değiştirmesi, süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir” (IOM, 2009; 121). IOM’ un kavramın tanımlamasına yönelik yaptığı açıklama ve Karpat’ın tanımı mekân değişikliğine odaklıyor. Göç

edenlerin kendi ülkelerindeki fiziki mekânı terk etmesi olarak farklı bir ülkenin fiziki mekânına ulaşması olarak karşımıza çıkıyor. Göçün nedenine yönelik yapılan tanımların ortak bir noktada ortaya çıktığını yapılan tanımlamalarda görüyoruz.

Asar ise göçü “Herhangi bir amaçla vatandaşı olduğu ülkenin dışına çıkan ve diğer ülkelerde yaşamını sürdüren kişilerin gerçekleştirdiği insan hareketidir” (Asar, 2004; 50).

Göç, hem göç eylemini gerçekleştirenlerde hem de göç alan bölgelerdeki toplumsal yapıları etkilemektedir (Baritçi, 2017; 227-245). Bu konudaki en geniş kapsamlı örnek olarak Sovyetler Birliği’nin dağılması gösterilebilir. Sovyetler Birliği’nin dağılması ve iki kutuplu sistemin Batı Bloku’nun zaferiyle sonuçlanmıştır. Bazı değişiklikler ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş’ın ardından değişen güvenlik algısıyla göç bir güvenlik problemi olarak algılanmaya başlanmıştır. Doğu Bloku’nun dağılmasının ardından yeni tehditler ortaya çıkmıştır. Göç her ne kadar hayatın içerisinde her daim olsa da yaşanan gelişmelerle kitlesel, yasadışı göçler devletlerin tehdit unsurları arasına yerleştirilmiştir. Ayrıca 21. yüzyılın ilk yarısında göçmenler tarafından gerçekleştirilen terör eylemleri göç ve güvenlik ilişkisini pekiştirmiştir. Böylesi bir havada da yabancı, sınır, terörist gibi kavramlar devletlerin daha önce düşünmek zorunda kalmadıkları göç politikalarını şekillendirmiştir.

Göçün etkileri sadece ilgili bölgeyi değil, geniş çaplı olarak tüm ülkeleri ve sınırlarını kapsamaktadır. 2020 yılı ortasındaki toplam uluslararası göçmen sayısı 280,6 milyondur (IOM, 2020; 58-74). Dolayısıyla 280 milyon insanın kendi ülkelerinin fiziki mekânlarından başka bir ülkenin fiziki mekânına göç etmeleri, büyük çaplı nüfus hareketleri devletlerin egemenliğine tehdit olarak görülmektedir. Göç etme eylemini gerçekleştirenlerin niceliği bakımından farklı bir ülkenin fiziki mekânına göç etmesiyle oradaki yerli halkın nüfusundan fazla göç edenlerle karşılaşılabilir. Göç edenlerin sayıca yerel halktan fazla olması göç edenlerin farklı bir dile, farklı bir dine, farklı bir kültüre aidiyetlerinin olması toplumsal açıdan birtakım tehditler doğurabilmektedir. Göç edenlerin göç ettikleri fiziki mekânında yaşayan yerel toplumlar ve devletler bu büyük çaplı nüfus

hareketinden memnun olmamaktadırlar. Göç etme eylemini gerçekleştirenler göç ettikleri yerdeki toplumun refahına birer haksız ortak olarak algıladı bir tehdit unsuru haline gelecektir.

Göç kavramı çoğu akademik çalışmalara konu olmuş ve kavramın anlamına yönelik birçok tanım yapılmıştır. Bu alanda yapılan tanımlamalardan biri asıl yerinden ihtiyacı olan yere hareket olarak belirtilmektedir. (Karpat, 2003; 99). Karpat kavramın tanıma ilişkin kavrayış olarak fiziki bir mekân değişikliğine odaklanmıştır. Göç bireysel olabileceği gibi gruplar halinde de gerçekleşebilmektedir.

Temelde bir yer değiştirme olayı olmakla beraber göç; mesafeye, olayın gerçekleştiği yerlere, sürekliliğine ve nedenlerine göre farklı türlere ayrılabilir (Kırdar ve Saraçoğlu, 2012; 178). Kavrama yönelik yapılan bu iki tanımlamada da dikkat çeken unsur mekân kavramının farkındalık ortaya koymasıdır. Göç etme eylemini fiziki mekân değişimiyle temellendirilmesi her iki tanımın ortak noktasıdır. Göçün göç edilen yerdeki toplum üzerindeki etkisi göç eylemini gerçekleştiren grubun niceliği yönden etkili unsurdur. Göç edenlerin istenilen mekâna hareketinin sonucunda o fiziki mekânda varlığını konumlandıran asıl yerinden ayrılan, göç edenlerin varlığını koruduğu fiziki mekânda kalıcılığı veya belirli bir süre zarfını barındırması tartışma konusudur. Kalıcılık göç etme eylemini gerçekleştirenlerin asıl fiziki mekânına bir daha geri dönmemesi üzerine gerçekleştirilen göç eylemidir. Göç etmesine sebep olan nedenlerin göç etmeden önceki asıl fiziki mekânında problemlerin çözülmesi veya artması göç edenin gündemine etki etmeyecektir. Belirli bir süre zarfı kavrayışı göçün etkileri bakımından önem arz etmektedir.

Küreselleşme ve uluslararası göç ilişkisi kültürlerarası iletişimin önemini arttırmaktadır (Aksoy, 2012, 292). Fiziki bir mekân değişimi olan göç farklı bir dile, farklı bir dine, farklı bir kültüre ait olan insanların mekân değişimi ile ulaştığı mekân ile etki tepki oluşması kaçınılmazdır. Göç uluslararası bir etkiye sahip olduğundan, göç ettikleri devletteki hukuki statüleri, göçün süresi ile yani göç ettikleri fiziki mekânda var olma süreleriyle yakından ilgilidir. Dünyanın bir

ülkesinin fiziki mekânından diğer bir devletin fiziki mekânına gerçekleştirilen göç diğer bir ülkeyi aşarak diğer kıtalara kadar etki edebilme gücüne sahiptir.

Geçmişten günümüze göç olgusu tamamen durduğunu gelecekte tamamen duracağını söylemek yanlış olur. Özellikle dünyanın küreselleşmesi ve çok kutuplu olarak karşımıza çıkması bunda en önemli etkidir.

Yapılan bütün tanımlarda mekânsal bir değişim gözden kaçmazken göç edenlerin göç ettikleri mekândaki etkileyici unsuru kavramın tanımı noktasında zaman zaman soyutlanmıştır. Göçün tam anlamıyla tahlili göçe neden olan sebeplerin incelenmesiyle elde edilir. Kavramın tanımına yönelik her ne kadar birden fazla tanımlama yapılırken ortak paydada karşı tarafa aktarılacak istenilen algı aynıdır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1951 yılında göç ile ilgili araştırmalar yapmak üzere hükümetler arası bir örgüt olarak kurulan Uluslararası Göç Kurumu hükümetler ve birçok kurumlar ile kurum dışı ağlarla iş birliği içerisinde çalışmaktadır. Uluslararası Göç Kurumu'nun 175 üyesi 8 gözlemci statüsünde devlet ile aynı zamanda 100 ülkede ofisi bulunan düzenli göçü teşvik etmeyi amaçlayan bir uluslararası kurumdur.

Göç kavramına yönelik yapılan bu tanımların ortak paydada karşı tarafa aktarılacak istenilen algının geçici veya kalıcı olmasıyla, ekonomik, sosyal, dini, askeri, hukuki, kültürel, bireyin almış olduğu özgür kararıyla ve benzeri nedenlerle bulunduğu yerden farklı bir yere değişim kararı alıp bu eylemi gerçekleştirmesi ve bu yer değişimine sebep olan unsurların bertaraf edilmesi şeklinde tanımlamak ana fikri şeklinde söyleyebiliriz. Bireyin göç etme eylemini gerçekleştirmesiyle bulunduğu mekânda göç etme eylemine sebep olan unsurlarla tekrar karşılaşmadan bireyi tatmin edecek şekilde yaşamını idame ettirme çabalarının tümü olarak da açıklayabiliriz. Göç kavramı üzerine birçok akademik çalışma yapılması ve göç kavramına yönelik birçok akademik makale yayımlanması kavram üzerinde birçok tanım yapılmasına ortam hazırlamış ve bütün bunlar göç üzerine çalışma yapmayı, kavramı incelemeyi, irdelemeyi kıymetli hale getirmiştir. Göç kavramı göç eylemi gibi dinamik bir kavramdır. Kavram sadece siyaset biliminin araştırma alanı olmamış aynı zamanda hukuk, tarih, sosyoloji, coğrafya, psikoloji ve birçok dalın konusuna dahil olmuştur. Dünyanın bazı bölgelerinde yaşanan yoksullaşma,

işsizlik, siyasal istikrarsızlık, ekonomik geri kalmışlık, siyasi ve dini baskılar ile iç savaş gibi nedenler göçmen arzının ve göç hareketlerinin en önemli dinamikleri oluşturmakla beraber varlığını dünya üzerinde korumaya devam etmesi göç konusunun birçok dallara konu olarak karşımıza çıkması devam edecektir.

2.1. Göçün Sebepleri

Göç edenler farklı bir mekânda etkileyici özelliğe sahiptir. Ulaşmak istediği ve vardığı fiziki mekânda toplumsal uyuma veya çatışma olabilir. Tam anlamıyla bir göç tahlili göçe neden olan nedenlerin tahlili ile olacaktır. Dolayısıyla göç eylemini gerçekleştirenlerin asıl fiziki mekânlarından ayrılıp ulaşmak istedikleri fiziki mekâna olan talebinin nedenlerini analiz etmek gerekir. Göçe neden olan sebeplerin tasnif edilip incelenmesini gerekli kılmıştır. Tasnif edilen göç nedenlerinde göç edenlerin eylemi gerçekleştirdiğinde beklentilerini de içinde barındırmıştır. Göç türleri üzerinde durmadan önce göçe sebep olan mekanizmaların incelenmesi göç kavramını ve olgusunu tam tahlil etme bakımından önemlidir.

2.1.1. Savaşlar

. İşteş bir kavram olan savaş iki taraf arasında yapılan bir tarafın galip diğer tarafın mağlup olduğu eylemdir. Mağlup olan taraf zorunlu olarak fiziki mekân değişimine gitmesi olağan, tabii görülen bir olaydır. Tarih içerisinde savaşlar ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Savaşlar tarihte ve günümüzde varlığını sürdüren etkisi çok geniş alanlara yayılacak ve birçok sorunlara gebe olan olgudur. Fetihlerden meydan muharebelerine dünya savaşlarından ülke içindeki kaos ortamına evirilen iç çatışmalara kadar sonucu ağır ve yıkıcı özelliktedir. Soğuk savaş sonrası dünyanın çok kutuplu bir hal alması küresel etkiye sahip olayların ağır sonuçlarının en aza indirgenmesi veya ortadan kaldırılması için dünya ülkelerinin sorumlulukları artmaktadır. Örneğin; 93 harbi olarak bilinen Osmanlı Devleti ve Rusya arasında yapılan savaşın akabinde Rusya'nın savaşın akabinde Müslümanlara baskı uygulaması üzerine sekiz yüz bin civarı Kafkas Osmanlı topraklarına göç etmiştir (Kafli, 1966; 47. Yapılan savaş sonucu göç hareketinin zorunlu bir şekilde gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. 1. ve 2. dünya savaşları birçok insanın göç etmesine fiziki mekân değişimine yol açmıştır. 100 milyonun üzerinde insan zorunlu ve gönüllü mekân

değişimine giderek göç etmiştir. Nazi Almanyası sonrası önceki sınırlara göre bu alanda kalanlardan 10 milyonun üzerinde insan günümüz Almanya'sına göç etmiştir. Savaş sadece iki ülke arasında cereyan eden bir çatışma hali olmamakla beraber ülke içerisinde kaos ortamına evrilen iç savaşı da kapsamaktadır. Sonuç olarak yıkıcı ve felakete yol açmakla beraber etkisi bölgesel ve küresel ölçekte. Örneği Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaş ortamından can güvenliği sebeplerinden 6,5 milyon insan fiziki mekân değişikliğine giderek göç etmek zorunda kalmışlardır. Göç edenler göç ettikleri yerlerde etkileşimlerde kimi zaman baskın olup kimi zaman asimile olmuşlardır. Buradan hareketle etkileyici bir özellikte olup göç ettikleri yerin gündem maddesinde yerini alabiliyor (Gözaydın, 1948; 84).

2.1.2. Ekonomik Nedenler

İşsizlik ve yüksek enflasyon, ekonomik göç nedenleri arasında önemli bir yere sahiptir. Ekonomik temelli göç etmek isteyen birey, hedef fiziki mekânda avantajlı olacağını ve kaygılarının ortadan kalkacağını düşünerek bu eylemi gerçekleştirir. 31 Ekim 1961'de Türkiye ile Almanya Federal Cumhuriyeti arasında imzalanan Türk İşgücü Anlaşması ile binlerce Türk, ekonomik saiklerle ülkesinden Almanya'ya göç etmiştir (Çakır, 2020, s. 15). Almanya ve Avrupa'da az gelişen genç nüfus, endüstrileşmenin artması ile emek sermayesi açısından sorun teşkil etmiştir (Demir, 2019, s. 22). Sermaye yoğun teknolojilerin kullanılmasına rağmen emek açığı, ülkelerin iş göçüne olumlu bakmasına neden olmuştur (Kaya, 2018, s. 30). Almanya'ya göç eden vatandaşlarımızın göç sebepleri arasında, ekonomik kaygıların yanında Almanya'nın genç çalışabilir nüfus ihtiyacı da bulunmaktadır (Yılmaz, 2021, s. 18).

Ekonomik temelli göçler genellikle ülke içinde farklı bir mekân değişikliği ile gerçekleşmektedir. Özellikle iç savaştan kaçarak ülkemize sığınan Suriyeli mülteciler, sınır şehirlerinden ve diğer kentlerden İstanbul, Bursa, Konya gibi sanayi kentlerine ekonomik nedenlerle göç etmişlerdir (Öztürk, 2020, s. 24). Uluslararası ilişkiler açısından 2. Dünya Savaşı'na neden olan olaylar ve akabinde savaşın sona ermesi, birçok değişime zemin hazırlamıştır. Savaşın sonucunda parçalanmış durumda olan Avrupa ülkeleri ve Amerika, işçi göçüne olumlu bakmıştır (Erdoğan, 2017, s. 35). Ekonomik temelli başlayan bu göçler, göç edenlerin göç ettikleri ülkede işgücüne

katılım oranını artırdığı için, işçi ücretleri göç edilen mekânlarda yoğun işgücü talebi olmayan ülkelere göre daha az olmaktadır. Buna karşılık, zengin olmayan ülkelerde ise işçi ücretleri artacaktır (Kaplan, 2016, s. 27). Göç edilen fiziki mekânda ve diğer ülkelerdeki bu ücret farklılığı, göç üzerinde yavaşlatıcı bir etki yaratacaktır (Aydın, 2018, s. 40). Göç alan ülkeler genellikle yüksek refah seviyesine sahipken, göç veren ülkeler ise artan enflasyon, yüksek işsizlik ve ekonomik çalkantılar içinde bulunmaktadır (Yıldız, 2019, s. 45). Göç eylemi, sonuçları itibarıyla farklı aksiyonlar yaratmaktadır.

Son zamanlarda ekonomik kaygılar, göç hareketlerini yoğun bir şekilde tetiklemektedir. Göçe sebep olan ekonomik nedenler arasında enflasyon, istihdam oranı, büyüme oranları ve ödemeler dengesi gibi makroekonomik değişkenler göçü daha da teşvik etmektedir (Arslan, 2021, s. 50).

2.1.3. Dini Nedenler

Orta Çağ döneminde fetihlerin yaşandığı dönemlerde göçlerin çoğu din temellidir. Özellikle Müslüman olmayan bir ülkeden İslam topraklarına olan göçü karşılayan Hicret de din temelli yapılmıştır. Hazreti Peygamber'in ve Müslümanların Mekke'den Medine'ye göçünü ifade eder. İslam dinini özgürce yaşayıp ibadetlerini özgürce yapamayan Müslümanlar maruz kaldıkları baskıcı kişi ve grupların eylemlerine karşı dinlerini özgürce yaşamaları için başka bir fiziki mekâna göç etmişlerdir. İsrail'in Filistin topraklarında devlet kurması da dini nedenler arasında sayılmaktadır. İsrail inancında kendilerine vaat edilen toprakların Filistin'de olduğu ve orada bir devlet kurmalarının onlara emir olduğu inancı vardır. Din kaynaklı göçler günümüzde iktidarların tutumlarıyla yakinen ilgilidir. Özellikle Hindistan'da Müslümanlar'ın ibadetlerini özgürce yapabildikleri ortam henüz sağlanmamıştır. Balkanlar'daki Bulgar ayaklanması ile Müslüman Türkler ve Bulgar asıllı Müslümanları din değiştirmeye zorlanması dini sebepli göçe bir örnektir. Toplumsal baskının iktidarın birtakım önlemler alarak sükunet ve hoşgörü temeline dayandıran adımlar atmalıdır. Uluslararası göçün arttığı günümüzde yeni göçler küresel etkisiyle keşmekeş bir hal alabilme tehlikesindedir.

2.1.4. Sosyo-Kültürel Nedenler

Bireyler kişisel gelişimlerine katkı sunmak amacıyla eğitim noktasında fiziki bir mekân değişimine ve ulaştığı mekânda avantajları değerlendirmek ister. Sosyal ve kültürel göçün ilk sırası eğitim kaynaklıdır. Çünkü kent merkezleri taşradan daha iyi eğitim şartlarına sahiptir (Mutluer, 2003; 120). Eğitim noktasında göç eden birey genellikle süreli bir mekân değişimine ihtiyaç duyar. Süreli göç kalıcı olmaya evirilebilir. Göç ettiği mekân göç eylemini gerçekleştiren kişiye cazip gelebilir. Ulaştığı mekânın cazip gelmesi göç edenin böylelikle göç ettiği mekânda kalıcı olmasını sağlayabilir. Aynı şekilde eğitim görmek amaçlı göç eden birey çevresinde birtakım uyuşmazlıklarla ve kültürel çatışmalarla karşı karşıya kaldığında kalıcılık süreli bir hale evirilebilir.

2.1.5. Siyasi Nedenler

Terör kaynaklı sebepler ve devletler arasında yapılan bazı anlaşmalar göç etmeye etkili unsurlardan sayılabilir. Özellikle terör kaynaklı ülke içerisinde provakatif eylemler yer alabilir ve insanların can ve mal güvenliğine tehdit oluşturabileceği için insanlar mekân değişimine ihtiyaç duyabilir. Siyasal gelişmelere bağlı olarak iktidarın diktatörleşmesi ve baskıcı ve insan hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı karar alması insanların yaşamları üzerinde etki yapabilir. Örneğin Osmanlı Devleti'nin Devleti'nin yenildiği 1877-1878 Rus Harbi'nden sonra Kafkasya'dan ve Balkanlar'ın kaybedilmesinden hemen sonra Anadolu'ya doğru meydana gelen göçler, siyasi göçlerdir. Ayrıca Birinci Dünya Savaşı sonunda Asya'da ve Afrika'da çok sayıda ülkelerin sınırın değiştiği bir gerçektir. Bu durum birçok insanın göç etmesine neden olmuştur. Bununla beraber Yugoslavya'nın parçalanmasına neden olan iç savaşın ardından, 3 milyon insan göç etmek zorunda kalmıştır (Mutluer, 2003; 120). IŞİD terör örgütünün Suriye'de oluşan otorite boşluğundan faydalanarak birçok yerleşim yerini işgal etmesi ve işgale devam etmesi o yerleşim yerlerindeki insanların göç etmesine sebep olmuştur. Siyasal nedenlere bağlı göçlerin önüne geçmek için terörle mücadele noktasında ülkeler topyekün bir anlaşmaya varıp çözüm odaklı eylemleri harekete geçirmesi göç eylemini azaltacaktır. Terör can ve mal güvenliğine yönelik bir tehdittir.

2.2. Göçün Etkileri

İster sonuç olarak isterse neden olarak nitelendirilsin veya hangi amaçla yapılırsa yapılsın göç, herhangi bir şekilde bağlı olduğu toplumda sosyal, ekonomik ve politik etkiler bırakmaktadır (Kane, 1995; 58).

Özellikle Soğuk Savaş dönemi çift kutuplu dünyadan sonra Soğuk Savaş sonrası çok kutuplu dünyayı idrak etmemizle beraber dünya küreselleşmiş ve bir ülkede yaşanan gelişmelerden birçok ülkeler etkilenebilmektedir. Dolayısıyla göç toplumsal, ekonomik, psikolojik dönüşümlere katkıda bulunan bir etkidir.

2.2.1. Göç Veren Ülkedeki Etkileri

Göç her ne kadar bir grup insanın fiziki mekân değişimi olarak görünse de göç edenlerin göç ettikleri fiziki mekânda ekonomik, toplumsal, psikolojik dönüşümlere etki ettiğinden dinamik yapıda bir olgudur. Aynı zamanda göç etmeden önce yaşadıkları kendi ülkelerinde de birtakım etkilere sahip olması yönünden dönüşümleri de sağlamaktadır. Özellikle ekonomik saikle yapılan göçlerde göç edenlerin göç etmeden yaşadıkları ülkelerinde işsizliği ve nüfusu azaltması ve kendi ülkesine işçi dövizini girdisi sağlaması kaçınılmazdır.

29 yaşında olan Türkmen asıllı Kyas Saporow İstanbul'a 5 yıl önce geldiğini ve burada çeşitli vasıflı vasıfsız işlerde çalışarak aylık kazancının bir kısmını döviz yaparak kendi ülkesindeki ailesine gönderdiğini ifade etmiştir. Ülkesindeki işsizlik nedeniyle göç ederek Türkiye'ye gelmesi ve burada çalışarak yurtdışı işçi dövizini ülkesine göndermesi savımızı desteklerken, ülkelerindeki nüfusun azalması ve buna bağlı işsizliğin azalmasına da katkı sağlamaktadır.

Göç edenlerin göç ettikleri yerlerde elde ettikleri dövizleri ülkelerine göndermeleri aynı zamanda ülkelerindeki alt yapıdan, sağlık hizmetlerine, iyi beslenmeden, iş imkânlarının artırılarak istihdamın artmasına, eşitsizliğin yoksulların lehinde azaltılması gibi faydaları olmuştur. Göç ettiği ülkedeki kültürel kazanımları kendi ülkesine göç ettiğinde sosyal aktivitelere katılımları olsun, göç ettiği ülkedeki elde ettiği tecrübeler iş gücü sermayesinin gelişmesiyle kendi ülkesinde yeni istihdamlara dahi yol açabilmektedir.

Türkiye’den 1960’lı yıllarda Almanya’ya giden Türk işçilerin bu ülkelerde elde ettikleri dövizin Türkiye’ye kazandırılması Abadan’ı destekler niteliktedir. Özellikle Türkiye’nin yurt dışı işçi döviz girdinin artmasıyla bu gidilerin yatırımlara dönüştürülmesine yönelik birtakım adımlarda atılmıştır. 1965 yılında Köy İşleri Bakanlığı’nı kurulmuş ve akabinde toplumsal kalkınma çalışmaları kapsamında Köy Kalkınma Kooperatifleri kurulmuş. Yurt dışına giderek çalışacak olanlara kooperatife üye olmaları durumunda öncelikler sağlanmıştır. Sayıları giderek artan bu kooperatifler soğuk hava tesisi, tarım aletleri satın alma ve kullanma tesisi, sulama tesisi, tüketiciler birliği, çiftlikler ve süt mamulleri gibi alanlarda faaliyet gösterdiler. Köy İşleri Bakanlığı kurulan bu kooperatiflerle toplumsal kalkınmayı hedeflemiş ve göç edenlerin tekrar ülkelerine döndüklerinde istihdam edilebileceği yatırımlar yapmayı amaçlamıştır. Göç veren ülkelerde göç edenlerin mevcut ülkesinden fiziki mekân değişikliğine uğramasıyla ülkedeki nüfusu azaltıcı etkiye sahip olduklarını görmekteyiz. Göç edenlerin kendi ülkelerinden göç etmeleri ülkelerinden nitelikli insanların da beyin göçüne etki edebilmektedir.

Sağlık çalışanı ya da kalifiye işgücüne sahip çalışanların göç etmeleri, sadece ülkelerinin bu kişilerden yoksun kalması anlamına gelmiyor. Göç eden bireylerin eğitim seviyesi ve ustalıkları arttıkça anavatanla olan bağlarının da azaldığını, aile birleşmelerinin arttığını ve göç ettikleri ülkede kabul görebilmek için eğitimlerine orada devam ettiklerini, sonuç olarak, tüm bu sebeplerden dolayı “işçi döviz” girdilerinde kalifiye olmayan göçmenlere nispeten azalma olduğunu ileri sürmektedir. Bir başka deyişle giden göçmenlerin eğitim ve ustalık düzeyi arttıkça anavatanlarına sağladıkları döviz girdisi, ters orantılı olarak azalmaktadır (Faini, 2002; 158).

Dünya Sağlık Örgütü’ne (WHO) göre son 30 yılda birçok Avrupa ülkesindeki göçmen sağlık çalışanı doktor, hemşire sayısı %5 oranında arttı (WHO, 2010).

Ülkelerinde öğretmenlik, muhasebecilik gibi mesleklere sahip olanların göç ettikleri yerlerde madencilik, çöpçülük, ağır sanayi ve inşaat gibi alanlarda da çalıştıkları görülmektedir. Suriye’de yaşanan iç savaştan sonra Türkiye’nin serhat şehirlerine göç eden ve Ahmet Özkaplan ile yaptığımız görüşmede elemanlarının Suriyeli sığınmacılardan oluştuğunu görmekteyiz. Özkaplan elemanlarından

Suriye'deki iç savaştan önce doktor, işletme sahibi olanların kendi işletmesinde hamallık yaptığını ifade etmesi örnek teşkil etmektedir.

2.2.2. Göç Edilen Ülkedeki Etkileri

Gelişmiş ülkelerin iş gücü açıkları bu ülkelere olan göçü etkileyen bir unsurdur. Kendi ülkelerinde işsizlik ve ekonomik problemlerin yaşanması durumunda ekonomik kaygılarla göç edenler geç ettikleri ülkelere ucuz iş gücü yönünden avantaj sağlamaktadır. Özellikle Avrupa'ya yönelik yapılan göçler ekonomik saikle yapılan göçlerden ibarettir. Avrupa'nın iş gücüne olan talebi olmaması halinde gelişmemiş ülkelerden bu denli ekonomik kaygı ile yapılan göçler ile karşı karşıya kalınmazdı. Dolayısıyla ekonomik taleple karşı karşıya kalan Avrupa iş gücüne ihtiyaç duymuş ve avantajlı karşılamıştır.

Kapitalizm, ekonominin iyi gittiği dönemlerde işgücü açığını göçmenlerle kapatırken, ekonomik buhran dönemlerinde söz konusu göçmenler işten ilk çıkarılan grupları oluşturmuşlar ve bu yönleriyle çok defa ekonomik bunalımlara karşı bir Güvenlik Subabı olarak kullanılmışlardır (Abadan, 2002; 130).

Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü (BMNB)'nin 2000 yılı Mart ayında yayınladığı rapora göre İtalya'nın 2000 yılında 57 milyon olan nüfusu %28 azalarak 2050 yılında 41 milyona, İspanya'nın 2000 yılında 39 milyon olan nüfusu 2050 yılında %24 azalarak 30 milyona, Almanya'nın ki ise %11 azalarak 82 milyondan 73 milyona düşeceği öngörülmektedir (BMNB, 2000). Dolayısıyla emek gücüne ihtiyaç artacaktır. Yaşlılık nüfus oranı da bu bağlamda artacaktır. Genç nüfusun Avrupa'da bu yıllarda azalması beklenmesi işsizlik ve ekonomik problemi olan ülkelere Avrupa'ya ekonomik göçe tekrar etki edecektir.

Göç etmeye karar vermiş birey veya gruplar göç ettikleri ülkelere etki etme bakımından önem arz etmektedir. Göç ederek farklı bir fiziki mekânda kabul görmek isteyenlerin daha önce farklı bir fiziki mekândan geldiklerini göz ardı etmemek gerekir. Farklı bir fiziki mekândan gelenlerin o fiziki mekânda farklı bir kültür, farklı bir din, farklı bir dile sahip olduklarını unutmamak gerekir. Göç edenlerin göç ettikleri yerlerde kültürel yönden kabul görmeleri gerekir. Hayatlarını idame ettirmek için bir işte çalışmaları olsun, sosyal hayata katılımları olsun toplumsal olarak göç ettikleri

fiziki mekânda varlığını koruyan yerel toplumun kültürüne uyum sağlayacak veya kendi yerel kültürüne sımsıkı sarılacaktır².

2.2.3. Göçün Diğer Etkileri

Göç etme eylemini gerçekleştirenler, özellikle ekonomik saiklerle yapılan göçlerde az gelişmiş ülkelerden gelişmiş olan ülkelere doğru yapılan fiziki mekân değişikliğini kapsamaktadır. Gelişmiş ülkelerde teknolojilerin ivme kazanması ile birlikte hızlı iletişim ve ulaşım imkanlarının ortaya çıkması göç edenlerin göç etmeden önceki anavatanları ile olan etkileşimini de artırmıştır. Göç edenlerin göç etme eylemini gerçekleştirerek farklı bir fiziki mekânda yerel halkın farklı bir dil, farklı bir kültür, farklı bir dine ait olmasıyla göç edenlerin asimile olma ihtimalleri küreselleşmenin imkânlarından da faydalanarak anavatanlarıyla daha sıkı ilişkiler kurmaya ve anavatanlarında olup bitenlerle daha çok ilgilenmeye ortam hazırlamasından ötürü azalmıştır. Göç edenler gelişmiş ülkelerde eğitim seviyelerindeki gelişim anavatanlarında siyasete katılma etkisi yapmaktadır. Göç edilen ülke ile anavatan arasındaki etkileşim ulusötecilik ya da ulusçuluk kavramı üzerinde durmamıza ortam hazırlamaktadır. Kaynak ülke ve göç edilen ülke arasındaki etkileşimden ulusötecilik kavramı üzerinde dururken küreselleşmeden önce de var olan diaspora kavramı göçmenlerin anavatanlarıyla olan ilişkilerinin ve algılama şekillerinin ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde ülkelerinin dışında yaşayan Rum, Ermeni, Filistin ve Yahudiler klasik diasporalar olarak tanımlanırken modern diasporalar ekonomik göç, mültecilik, misafir işçilik, sürgün edilmiş toplumlar, etniklik gibi kavramları içine alabilmektedir (Kaya, 2018, 45).

² Gaziantep'te yaşayan Nuriye isimli bir Türk ile yaptığımız görüşmede Gaziantep'te 2011 öncesi Gaziantep'e ait olan pide ekmeği yediklerini söyledi. 2011 Suriye'deki iç savaştan kaçarak Gaziantep'e göç eden Suriyeli sığınmacıların kendi Halep ekmeğini ucuza üretip satmaları Gaziantep'te ki yerel fırıncıların işini zayıflattığını aktardı. Nuriye birkaç yıl sonra Suriyeli komşularımızla ilişkilerimiz ve sonrasında kendimde dahil mahallenin çoğunluğunun Gaziantep ekmeğini bırakarak yoğunluklu olarak Halep ekmeğini tükettiklerini söyledi.

2.2.4. Transit Ülkedeki Etkileri

Küreselleşen dünyayı idrak ettiğimiz dönemde göç eylemini gerçekleştirenler sadece göç ettikleri fiziki mekânı değil aynı zamanda göç etmek için transit ülke için kullandıkları ülkeleri de etkilemektedir. Transit göçte göç etme eylemini gerçekleştirenler nihai ülkenin fiziki mekânına ulaşmadan önce transit ülkenin fiziki mekânında gerekli para birikimini yaparak, gerekli belgeleri tamamlayarak veya yasa dışı gerçekleştireceği göçü hava koşullarının iyileşmesini bekleyerek gerçekleştirmektedir.

Transit göçü Türkiye özelinde irdelediğimiz zaman transit göç ile ilgili üç noktadan ele almamız gerektiğini görülmektedir. Transit ülkenin fiziki mekânlarının sınır boylarında kara kuvvetleri, sahil sınırlarında Deniz Kuvvetleri ve sorun ile baştan sona ilgilenen Emniyet güçleri yer aldığını görüyoruz. İnsan kaçakçıları ise göçmenleri transit ülkelerin fiziki mekânından nihai ülkenin fiziki mekânına ulaştırmasını sağlamak amacıyla bu işten yüksek gelirli para elde etmektedir. İnsan kaçakçıları bu yola başvurarak yasa dışı olan bu yöntemle insanların can güvenliklerini tehlikeye atmaktadır. İşçi ve işveren arasındaki ilişkiler de transit göçe etki etmektedir. Özellikle işçi işveren arasında ki ilişki olumlu olduğu takdirde evlilik yolu ile yasal bir şekilde de gerçekleşebilmektedir.

Bugün Suriye’de 2011 yılından beridir yaşanan olaylardan Afganistan’da uzun yıllardır devam eden savaş ve istikrarsız duruma, ekonomik yönden az gelişmiş ülkelerdeki işsizlik ve geçim sorunlarına kadar birçok nedenin yakın ya da öngörülebilen bir zaman içerisinde ortadan kalkacağına ya da azalacağına dair bir veri bir ümit maalesef bulunmuyor. Yasadışı göçü önlemek göçün niteliği ve kullandığı yöntemler açısından zor olsa da özellikle sığınmacı, mülteci göçü ile insanların kendi ülkeleri içinde yerinden edilmelerini önlemek insan odaklı politikalarla mümkün olabilir.

Göçmenlerin bulundukları ülkede çeşitli şekillerde sömürülmesinin yasal tedbirlerle önüne geçilmesi ve kendi kültürlerini koruyabilme imkânları da tanınarak o ülkeye uyum sağlamalarını kolaylaştıracak adımların atılması da oldukça önemlidir. Zira göç edenler farklı bir kültür, farklı bir dil, farklı bir dine aidiyetleri olduğundan göç ettikleri fiziki mekânda yerel toplumun farklı kültür, dil, dini ile karşı karşıya

kalma ihtimalleri kaçınılmazdır. Ülkeler göçü sadece güvenlik kategorisinde değerlendirmemelidir. Uluslararası göç konusu ele alınırken bu boyutlardan sadece birine yönelik politika geliştirilmesi çözüm için yeterli olmayacaktır. Uluslararası göçe çok yönlü politikalar geliştirerek ve çok yönlü bir yaklaşım ile çözüme kavuşturulmalıdır.

2.2.5. Göçün Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Göç eden bireylerin çocukları fiziki mekân değişiminde ailenin sahip olduğu beşerî ve mali sermayelerindeki, yasal statülerindeki, sosyal kaynaklarındaki ve asimilasyon derecelerindeki farklılıklar nedeniyle büyük ölçüde göç eden yetişkinlere nazaran farklılık gösterir. Gerçekleştirilen göçlerde birçok çocuk fiziki mekân değişiminde bulunulurken kazalardan veya hastalıklardan ölmektedir. Göç etme esnasındaki mevsimsel değişiklikler, göç etmenin şartlarının zorlukları çocukların sağlıkları ile doğrudan ilgilidir. Göç edenlerin çocukları yasal statüde vatandaş olma kazanımlarını elde etmedikleri için sağlık hizmetlerinden faydalanmaları önünde engel teşkil edebilmektedir. Özellikle dil, kültürel ve sosyoekonomik faktörler de sağlık hizmetlerine erişimlerinin önündeki engeller bulunmaktadır.

Göçmen çocuklar, yasal statülerine bakılmaksızın BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirtildiği gibi yerleşik nüfustaki çocuklara sağlanan aynı standartta sağlık hizmeti alma hakkına sahiptir. Göç çocuklar üzerinde zihinsel ve fiziksel sağlık sorunları açısından daha yüksek bir risk oluşturmaktadır. Çocukluk çağında travmatik olaylar ile karşı karşıya kalmaları gelişimlerine etki etmektedir. Ailelerinde ve menşee ülkelerinde travma yaşayan göçmen çocuklar kalıcı hastalıklarla karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle savaş yaşamış mülteci çocuklar yüksek düzeyde depresyon ve kaygı kalıcı olarak yaşayabilmektedir. Göç etme eylemini gerçekleştiren bireylerin çocuklarında özellikle savaş sebebi ile fiziki mekân değişiminde bulunan bireylerin çocuklarında yaygın olarak bildirilen diğer sorunlar arasında bedensel şikayetler uyku sorunları, davranış bozukluğu, sosyal geri çekilme, dikkat sorunları, genel korku, aşırı bağımlılık, huzursuzluk ve sinirlilik ve ayrıca akran ilişkilerindeki zorluklar yer almaktadır.

Göç etme eylemini gerçekleştiren bireylerin çocukları savaş deneyimine sahip olmasalar dahi öğrenme güçlükleri ve gelişimsel bozukluklar gibi gelişebilecek

bozukluklarla da karşımıza çıkmaktadır. Göç etme eylemini gerçekleştiren bireylerin ekonomik sıkıntıları çocukların maddi kaynaklara erişimlerini sınırlandırarak yalnızlık duygularına yol açabilmektedir. Gıda konusunda yeterince fayda sağlayamayan çocuklar ebeveynlerin konut seçimlerinde dahi doğrudan etkilenenlerdir. Düşük gelirli hanelerdeki çocukların, yetersiz kaynaklara sahip okullara gitmeleri ve sağlık hizmetlerine ve diğer hizmetlere düzensiz erişime sahip olmaları çocukların gelişimini olumsuz etkilemektedir.

Eğitimi kesintiye uğrayan veya hiç okula gitmeyen çocuk göçmenler güçlü okuryazarlık becerilerinden, sosyo duygusal becerilerden yoksun olabilmektedir. Farklı bir yerel toplumun göç edenlerden farklı bir dile sahip olduğu kaçınılmazdır. Göç etme eylemini gerçekleştiren çocukların ana dillerinin farklı olması nedeniyle ikinci dil becerilerini edinmedeki zorluklar eğitim başarılarını etkilemektedir. Farklı bir dile sahip olan çocuk göçmenlerin yanlış anlama ve anlaşılma riskini en aza indirmek için çocuk göçmenlerin ev sahibi ülkenin dilini öğrenmesi noktasında desteklenmeleri gerekmektedir. Göç etmek zorunda kalan bireylerin çocukları ailelerinin maddi durumlarının yetersizliği durumunda iş gücüne katılım sağlamaktadırlar. Ailelerin ekonomik şartlarının desteklenmemesi ve çocuk göçmenlerin iş gücüne katılımı dünya üzerinde çocuk işçi sayısını artırmaktadır.

Çocuk göçmenlerin bir aile üyesinin veya yakın bir arkadaşının ölümü, fiziksel, duygusal veya cinsel istismar gibi bir takım ciddi travmalar aynı zamanda ev sahibi ülkede yerleşim sırasında ve sonrasında yoksulluk, düşmanlık ve ırkçılıkla yüzleşmek zorunda kalmaktadırlar. Öte yandan, ekonomik göçmenler esas olarak ev sahibi ülkede ırkçılık, yoksulluk, farklı kültür gibi zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Özetle göç çocuk göçmenlerin ruhsal sağlıkları üzerinde oldukça olumsuz etkilere yol açtığını söyleyebiliriz. Göç etme eylemini gerçekleştiren ailelerin çocukları topluma kazandırılmaları ve uyum sürecine dahil edilmeleri gerekmektedir. Topluma dahil edilen bu çocukların ruh sağlıkları üzerinde olumlu gelişmeler kaydedebilmektedir.

2.2.6. Göçün Kadınlar Üzerindeki Etkileri

Göç etme eylemi genellikle göç etmeye sebep olan koşulların gelişmemiş veya az gelişmiş ülkelerden yapıldığı görülmektedir. Gelişmemiş veya az gelişmiş ülkelere ataerkillik yaygın olduğundan kadınlara pek söz hakkı verilmeyen ülkelerdir.

Ataerkilliğin yaygın olduğu ÷lkelerde kadınlar kendi özgür iradesiyle karar almaları ve eyleme geçirmeleri pek mümkün değildir. Dolayısıyla kadınlar eşlerinin veya babalarının, abi ve kardeşlerinin yönlendirmeleriyle hareket etmektedirler. Her ne kadar yasalar önünde kadın erkek eşit gibi görünse de realitede bu böyle değildir. Kadınların eğitim oranlarının artmasıyla kadınlar bunun sadece yasalar önünde olmaması kanaati yaygınlaşacaktır. Kadınların eşitlik ilkesini yakalamaları süregelen alışkanlıklara galip gelmeleri zaman alacaktır. Eğitim ve ekonomik bağımsızlık kazanımları onların eşitlik yönünde adımlarına ivme kazandıracaktır. Kadınlar göç etme eyleminde gittikleri farklı fiziki mekânlarda iş gücüne katılarak o ÷lkenin ekonomik büyümesine katkıda bulunurlar.

Kadınların eğitim yönünden noksan ve ekonomik yönden bağımsız olmamaları onların söz ve karar alma yönünden etkilemektedir. Kadınların ekonomik yönden bağımsız ve istekli olmamaları göç eyleminde arka planda kalmalarına yol açmıştır. Genellikle ekonomik saikle yapılan göçlerde bireyler az gelişmiş ÷lkelerden gelişmiş ÷lkelere kırsal alanlardan kentlere fiziki mekân değişikliğine giderek ekonomik yönden tatmin olabileceği alanları tercih eder. Dolayısıyla erkekler ekonomik yönden bir hedef çerçevesinde bu eylemi gerçekleştirip göçün baş aktörlerini oluştururken kadınlar bu göçün arka planında kalmıştır. Göç statik bir yapıda olduğundan ötürü ve göç edenlerin geride kalanlar ile olan etkileşimleri göçü hareketlendirmektedir. Kadınların göç etmeleri bağlantılı göçü ihtiva eden arasındadır. Bağlantılı göç ise göç ailenin herhangi bir nedenle iş bulma veya iş tayini gibi göç eden erkek üyelerini takip eden kadınların hareketini tanımlayan bir olgudur. Kadınlar bu göçlerde kendi özgür iradelerine bağlı olarak değil içinde bulunduğu durumdan ötürü göç etme eylemini gerçekleştirmek zorunda kalmıştır.

Küreselleşme kadınların özgür karar almalarına etki etmiş ve kadınların göçünü artırmıştır. Eğitim seviyesi düşük kadınlar özellikle evliliğe adım attıklarında mesleki becerisi oranı düşük olduklarından ekonomik olarak erkeklerin etkisi altında yaşamaktadırlar. Erkeklerine bağlı olan kadınlar kendilerini geçindirebileceği ve geliştirebileceği bir işe sahip olmaları ihtimali ortadan kalkıyordu. Eğitim hayatına daha bilinçli ve daha çok katılan kadınların görülmesiyle kadınlar kendilerini geliştirebileceği ve geçindirebileceği işe sahip oluyorlardı. Bunlar küreselleşmenin etkisinin kadınlar üzerinde etkisi arasında sayılmaktadır. İletişimin imkânlarının

artması kadınların sorunlarının gündemde yer almasına ve kadınların kendi sorunlarını yek vücut olarak ortaya atmasına ortam hazırlamıştır. Yani küreselleşme ile kadınlar önce eğitimi sonra iş gücüne katılımı sağlamışlardır.

Artık göç sadece erkeklerin ekonomik saiklerde onlara has yaptıkları bir fiziki mekân değişikliği değil kadınlarında göç sürecine dahil olan aktörler olmasını sağlamıştır. Kadınlarda göç ettikleri ülkelerde üretim ve hizmet alanlarında iş gücüne katılım sağlayarak ekonomik olarak katkıda bulunuyorlar. Küresel ekonomik kalkınma hükümetin feminizasyonu ve cinsiyet eşitsizlik kadın göçün sürekli artmasına neden olurlar. Dünya üzerinde göç edenlerin yarısını kadınlar oluşturur. Kadınlar gerek ekonomik anlamda gerek siyasi anlamda gerekse kişilik anlamında kendilerini var edebilmek adına bulundukları ülkeden farklı bir fiziki mekân yer değişikliğine gitmektedirler. Küreselliğin hızla arttığı bir dünyayı idrak ediyor olsak da yasaların küresel olarak işlediği, hakların eşit verildiği, kişiliklerin aynı olduğu, sosyal ortamın aynı olduğu bir dünyadan bahsedebilmemiz henüz mümkün değildir. Bu eşitsizlikler de beraberinde göçleri artırabilmektedir. Kadınlar göç etme eylemini gerçekleştirirken hayatlarını idame ettirmeleri ve dolayısıyla iş gücüne katılımlarını gerekli kılmaktadır. Hayatlarını idame ettirme zorunda kalan kadınlar emek gücüne dayalı iş gücüne katılım yapar ve genellikle düşük emek gücüne dayalı işleri dahi tercih edebilirler. Dolayısıyla kadınların göç ettikleri yerlerde desteğe ihtiyacı vardır ve eğer verilirse bu destek onların göç etmede güvenini sağlayacaktır. Kadınların göç ettikleri yerlerde yasal statüye sahip olmaları onların devlete olan ve iş verenine olan bağlılıklarını artıracaktır. Böylelikle kadınların karşı cinse olan muhtaç olma durumu da artacaktır. Kadınlar temel sosyal haklardan toplum içinde savunmasız bırakılarak sosyal ve ekonomik dışlanmaya mahrum bırakılarak göç edenler arasında kocalarına olan bağımlılıklarını da artıracaktır. Ülkelerinde ataerkil bir toplum yapısından gelen kadınlar bu durumdan rahatsız olup göç etme eylemine başvurup göç ettiği ülkenin fiziki mekânında iş güçlerine entegre olarak ekonomik yönden bağımsızlık oluşturup hayatlarını idame ettirebilmektedir.

2.2.7. Kentlere Etkileri

Göç olgusunun en önemli etkilerinden birisi de kentsel yoksulluktur. Özellikle göç edilen fiziki mekândaki kentlerde barınma, sağlık, eğitim, adalet, istihdam gibi

olanaklara erişimde zorluklar ortaya çıkmaktadır. İş gücüne katılımı olmayan kentlerde fazla tüketim olmaması kentlerin yoksulluğunun göstergesidir. Yoksunluğun mekânsal yapıdaki en önemli tezahürlerinden biri ise gecekondulaşma olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç edenlerin kentlerde yoğun şekilde var olmasıyla birlikte göç edenlerin kendi olanaklarıyla barınma ihtiyaçlarını gidermeleri kentlerde gecekondulaşmayı ortaya çıkarmaktadır. Kırsal alanlardan ekonomik saiklerle fiziki mekân değişimine giden göçmenler kentlerde tutunmak için gecekondulaşma yolu ile kentin yoksullaşmasına zemin hazırlamaktadır. Göç edenlerin ekonomik saiklerle yapmış olduğu fiziki mekânda gecekondulaşmanın fabrikalara ve iş sahalarına yakın yerlerde olduğunu görüyoruz.

Bu bağlamda denilebilir ki göç olgusu beraberinde; yoksulluk, temel kentsel hizmetlerden mahrum olma yani yoksunluk, eğitim, sağlık vb. hizmetlerden yararlanamama, gecekonduların yoğun olduğu düşük sosyal statülü mahallelerde yaşamını sürdürme, kent mekânında marjinalleşme, şiddete açık olma gibi genel anlamda güvensiz bir yaşama karşılık gelen birçok toplumsal sorunun da ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Morrison, 2004; 39-50).

Göç olgusunun izlenimlerini mekânsal alanda gözlem yaparak analiz edebiliriz. Göç etme eylemini gerçekleştirenler kentlerde gecekondulaşmaya giderek bu alanlarda iş gücüne katılım sağlamış ve ihtiyaçlarını bu mekânda gidermişlerdir. Kentsel alanda işgücüne olan talep gelir olanaklarının kırsal alanlara göre yüksekliği, eğitim sağlık sosyal güvenlik hizmetlerinin kırsal alanlara nazaran daha iyi olması kırsal alanlardan kentsel alanlara olan göçü teşvik etmektedir. Bu göç hareketinde, kentsel yapının kırsal yapıdan derin farklılığı nedeniyle göçmenler çok ciddi uyum sorunlarıyla karşılaşmaktadırlar. Kırsal alanlardan kentsel alanlara göç edenlerin mekânsal olarak etkilerinin yanında göç ettikleri yerlerdeki yerel nüfus ile de etkileri ortaya çıkmaktadır. Göç toplumsal ve mekânsal olarak aralarında sürekli bir etki bulunmaktadır. Göçün etki ve sonuçları ise doğrudan toplumsal ve mekânsal yapı üzerinde tezahür etmektedir. Göç etme eylemini gerçekleştirenler mekânsal olarak kentsel yapılaşmaya etkilerinin yanı sıra geldikleri yeni yerleşim birimine ait oldukları kültürleri de ihraç etmektedirler. Dolayısıyla göç edenler göç ettikleri fiziki mekânda toplumsal yapının oluşumuna katkı sağlamaktadır. Kültür farklılığından ötürü sürtüşmelere de neden olur bunun sonunda da ötekileştirme de ortaya çıkabilmektedir.

Kültürel uyum konusu sadece insani ilişkileri kapsamaz aynı zamanda çevreyi de etkilemektedir.

Göç aynı zamanda göç edenlerin nüfus yoğunluğunun hareketi nedeniyle göç edilen mekânda çevre kirliliğine de yol açmaktadır. En önemli sebepleri kaynakların azalması, çarpık kentleşme, alt yapı sorunları, işsizlik, trafik, kadın erkek sayısında eşitsizlikler ve sosyal uyumsuzlukların çevreye olumsuz olarak yansımaktadır. Göç olgusunun mekânsal etkilerinin ortadan kaldırılması veya azaltılması için kentlerde bulunan belediyelerin ve ülkedeki hükümetlerin gecekondulaşmanın önüne geçerek göç edenlerin barınmasının sosyal konut gibi desteklerle önüne geçilmesi gerekir. Göç olgusunun çevre kirliliğine neden olan olayların belediyeler nezdinde anında müdahale edilip göç edenlerin ise çevre kirliliğine karşı bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

2.3. Göç Türleri

Göç literatürde yer alan bir kavram olmasından kaynaklı tasnife edilip kavramsallaştırılmıştır. Göç bir yandan kitlesel nitelikte olurken bir taraftan da bireysel nitelikte gerçekleşebilir. Kitleler halinde yapılan göçlerin eski zamanlarda yaşanan bir fiziki mekândan diğer bir fiziki mekâna ulaşma şeklinde olmaktadır. Grup halinde yapılan göçlerin ilkel çağlarda kabileler tarafından yapılmıştır. Grup halinde yapılan göçler travma etkisiyle toplumun geneline yayılmış ve etkisi küresel çapta bir dinamik eylemdir. Bireysel göçler günümüzde yoğun olan, bireyin kendi ülkesindeki fiziki mekânı terk ederek tatmin olabileceği başka bir ülkenin fiziki mekânına geçmesini ifade eder. Bireysel göç az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru yapılmaktadır. Bireysel göçte kişi kendi kararını alıp kendi tecrübesine dayanarak yapılır. Özkalp'e göre göçler, sebep-sonuç ilişkileri bağlamında, iç göç dış göç, gönüllü göç, zorunlu göç, kısıtlı ya da sürekli göç şeklinde de sınıflandırılabilirler (Özkalp, 1995; 3-17). İç göç tanımı itibarıyla bir ülkenin kendi fiziki mekânının sınırları içerisinde bir yerden diğer yere yapılan bir süre zarfını kapsayacak şekilde uygulanan göçlerdir. İç göç yapılan fiziki mekânın sınırları içerisinde birtakım problemlerin cereyan etmesi göç edilen fiziki mekân sınırları içerisinde kentte olan gecekondulaşma ve çevre kirliliğinin artmasını örnek gösterebiliriz. Özellikle Türkiye'de 1923-1950 yılını kapsayacak şekilde başkentin Ankara ilan edilmesi ve İç Anadolu'dan göç olması Ankara'nın nüfusunu artırmıştır. 1,5 yıllık Sanayi Kalkınma

Planı'nı etrafında yeni fabrikaların kurulması da bireysel göçü teşvik etmiştir. İlerleyen dönemlerde de Türkiye'de özellikle ulaşım alanında mesafe kat edilmesiyle iç göçe olan talep artmıştır. Dünyada nüfusu 11 milyonu aşan 20 kent bulunmaktadır. Bunlardan 17'si az gelişmiş ülkelerdedir. Az gelişmiş ülkelerin yoğun nüfuslu büyük kentlerde gerekli altyapı ile sağlıklı yaşam koşullarını sağlama ve çevre koruma önlemlerini alma kapasiteleri sınırlıdır. Bu ortamda en çok zarar görecektir olanlar yine en yoksul kesimler olacaktır. Sağlıksız konutlar, su ve kanalizasyon sorunları, ısınma sorunları, işsizlik, kötü beslenme ve açlıktan en çok etkilenecek olanlar onlardır. Çevresel açıdan sorunları yakinen hisseden ve yaşayan yerler sanayi bakımından zengin kentlerde yaşayan bireylerdir. Sanayisi zengin kentlere kırdan göçler devamlılığını sürdürmüştür. İç göçlerin hız kazanması aynı zamanda nüfusu artan kentin çöp toplama ve imha etme, kanalizasyon ve içme suyunun temini, çevre bitkilerinin bakımı açısından yetersizlik ve gecikme yaşanmaktadır. Ülkeler iç göçün artmasına yönelik çeşitli önlemler alıp iç göçün etkisinin göç edenlerin fiziki mekânda yaşayan diğer vatandaşlar üzerinde tesirini en aza indirmelidir. İç göçler kırdan kente doğru yaşanmakta iken kırsal alanların sanayi bakımından zenginleştirilmesi ve aynı zamanda kentten kırsal alanlara da göç bir takım bireysel desteklemelerle teşvik edilmelidir. Aksi takdirde çevresel sorunlar başta olmak üzere biriken sorunların kentin fiziki mekânına verilen zararların önüne geçilemeyeceği aynı zamanda kentin fiziki mekânlarda yaşamlarını idame ettiren bireylerin genelini etkileyecektir. Özkalp'in sınıflandırmasına yönelik bir diğer kavram dış göçü ihtiva etmektedir. Dış göçte ise bireyin kendi ülkesindeki fiziki mekânı terk ederek başka bir ülkenin fiziki mekânına ulaşmasıdır. Dış göç; uluslararası göç olarak da adlandırılmaktadır. Dış göç yoksul kesimlerin yaşamlarını idame ettirme stratejisi olmuştur. Dış göçlerin etkisi ekonomik ve siyasal boyutta olarak uluslararası bir kriz haline yaratacak düzeydedir. Dış göç sadece bir yönden sorun teşkil etmeyip iç göçteki yaşanan sorunları da ihtiva edip çok sayıda mültecileri barındırdığından etkisi küresel niteliktedir. Ülkeden ülkeye göç eden insan sayısı 1965'te 75 milyon iken, 2000'lerde bu sayının 190 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Birleşmiş Milletler'in yayınladığı "Dünya Göç Raporu" raporuna göre, çeşitli ülkelere insanlar evlerini, ülkelerini, çatışma ve doğal afet gibi birtakım zorlu koşullar altındayken terk etmek zorunda kalanların sayısı 2019'da 271 milyon 642 bin 105 uluslararası göçmen olduğunu ifade ediyor. Birleşmiş Milletler'in bu

araştırması ve elde edilen verilerin sorunun ciddiyetini gösterirken uluslararası çapta bir etkiye sahip olduğu için ülkelerin gelecekte oluşabilecek tehditleri iyi okumalarını ve çözüm odaklı işbirliğine gitmelerini zorunlu kılıyor. Zorunlu yapılan göçlerde insanlar bulundukları fiziki mekândan siyasi, hukuki, ekonomik, doğal afetler ve benzeri kararlar sonucu farklı bir fiziki mekâna yer değiştirmesi zaruri kılınıyor. Zorunlu göç etme eylemini gerçekleştirenlerde plan ve programlı bir şekilde uzun soluklu düşünüp gerçekleştirdiği bir eylemden söz edemeyiz.

1492 yılında İspanya’da Müslümanlar’ın hakimiyetinin sona ermesi ile Yahudiler’in İspanya’dan kovulması için bir karar çıkartıldı ve Yahudiler’in buradaki mal varlıklarına el konularak ülkeden göç etmeleri zorunlu kılınmıştır. Köy yerlerinde yerleşim yerlerinin baraj altında kalması sonucu ve akabinde göç etmek zorunda kalmaları da zorunlu göç olarak adlandırılabilir. Örneğin temeli 2013’te atılan Artvin Yusufeli barajında yerleşim yerleri sular altında kalacak olanlar göç etmek zorunda kalarak yaşamlarını farklı bir fiziki alanda idame ettirmişlerdir.

Yüzyıllar boyunca insanlar silahlı çatışma ve şiddet olayları yüzünden yurtlarını ya da içinde yaşadıkları toplumları terk etmek zorunda kalmışlardır. 2011 Suriye’de başlayan iç savaştan kaçarak Türkiye, Ürdün, Mısır, Lübnan, Irak ve dünyanın çeşitli ülkelerine yaşamlarını idame ettikleri fiziki alandan göç etmek zorunda kalmışlardır. Üstelik hükümetler, ordular ya da isyancı hareketler dünyanın her yerinde, siyasal ve askeri amaçlarına ulaşmak için insanları göçe zorlama yöntemine başvurmuşlardır. Zorunlu göçü gerçekleştirenler evlerine dönüp dönmeyeceklerini, döneceklerse bunun ne zaman gerçekleşebileceğini hiçbir zaman bilememektedir. Kendi devletlerinin ya da toplumlarının başka bireylerince zulme uğratılan kişilerin çoğu sürekli bir güvensizlik ve belirsizlik ortamı içinde yaşamaktadırlar. Zorunlu göçü eylemini gerçekleştirenler ulaştıkları fiziki mekânda farklı bir dil farklı bir din farklı bir kültüre sahip olduklarından gittikleri toplumu ekonomik, siyasal başta olmak üzere birçok konuda etkileyebilme ve etkilenmeleri kaçınılmazdır. Zorunlu göç, farklı biçimlerde ortaya çıkan keşmekeş bir sorundur. Zorunlu göç keşmekeş ve içinden çıkılmayan bir sorunu teşkil ettiği için çeşitli teknik kavramların kullanılmasına yol açmıştır.

Zorunlu göç; sınır dışı etme, nüfus mübadelesi, zorunlu dönüş gibi kavramların literatüre eklenmesine yol açmıştır. Siyasiler zorunlu göçün yol açtığı sorunları bu kavramsal çerçevede çözüme kavuşturmak için plan ve programlarında kullanmışlardır. Zorunlu göç eylemini gerçekleştiren farklı bir fiziki mekâna ulaşım noktasında engeller ile karşı karşıya kalabiliyor. Devletler çeşitli fiziki tedbir olarak askeri destekli ve idari engellemeler yoluna gidebiliyor. Fiziki mekân değişimine gidecek olan zulüm ve şiddeti kurbanları sığınmacı kabul edecekleri zemin ortadan kaldırılmış oluyor. 1993'ten beri 2000'nin üzerinde göçmen, yasadışı yollarla Avrupa'ya gitmek isterken hayatını kaybetti. ABD ile Meksika'yı ayıran 3200 kilometrelik sınırdaki, her gün ortalama bir insan hayatını kaybediyor. Gözetleme kuleleri, dikenli teller, termal kameralar ve tuzaklarla dolu sınırdan her şeye rağmen geçmek isteyenler, bu sefer de sınır muhafızları veya Teksas polisinin kurşunlarına hedef oluyor. Dolayısıyla can ve mal güvenliklerinin tehdit altında olmasından ötürü mekân değişimine ihtiyaç duyup zorunlu olarak göç eden bireylerin fiziki mekân değişiminde ülkelerin engellemelerine takılmasıyla can güvenlikleri tekrar tehdit altına kalabilmektedir.

Ülkelerin bazısı cömert bir şekilde zorunlu göç etme eyleminde bulunanlara sınırlarını açarken bazı ülkelerin ise bu tür çözüm odaklı olmayan önlemler alması Birleşmiş Milletler'in Cenevre Sözleşmesi'ne göre insani bir suçtur. 1951 Sözleşmesi'ne göre; "ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs" mültecidir.

Göç olgusunu zaman açısından ele aldığımızda zaman kavramı sınırları bağlamında irdelediğimiz taktirde süreli yani geçici ve kalıcı süresiz olarak ayırım yapabiliriz. Her iki zaman kavramında da birey veya kitleler bulundukları bir mekândan ulaşmak istedikleri başka bir fiziki mekâna eylemlerini gerçekleştirirler. Hem iç göç olsun hem dış göç olsun bireyler veya kitleler süreli ve kalıcı göç etme eylemlerini gerçekleştirebilirler. Zaman kavramı bakımından ele aldığımızda süreli ve

kalıcı göç eyleminin yanında belirsizlik ise kalıcı ve süreli ayrımı yapmamıza engel teşkil etmekle beraber siyasal literatüre yeni bir zaman üzerinden tasnif yapmamıza neden olabilmektedir.

Suriye’de ortaya çıkan iç çatışmadan ötürü can güvenlikleri tehdit altında bulunan Suriyeliler’in 2011 sonrası Türkiye’ye göç etmesi ile Suriyeliler’in statüsüne “geçici koruma altındaki misafir” denilmiştir. Misafir Türkçe lügatta geçiciliği olan kalıcı esaslarına dayalı olmayan konuktur. Suriye’deki iç savaşın 13 yıldır son bulmaması süreli kalan misafirin zaman kavramı açısından belirsizliğe yönlendirmektedir.

Zincirleme göçlerde birey göç kararını özgür iradesiyle değil, akrabalarıyla beraber verir. Akrabalar, çevreye uyumu kolaylaştıran önemli bir etken olduğu için göç kararında etkili olmaktadır. Göç edilecek yerin seçiminde ve göçe karar verme aşamasında akraba önemli bir çarpan etkisidir (Tekeli, 2008; 150). Akrabalar daha önce geç etmiş ve göç etme eyleminde tecrübe ettiği için daha sonradan akrabanın telkini ile göç edecek olan kişinin riski azalmaktadır. Göç eden akraba kendi telkiniyle diğer aile içindeki akrabasını göçe yönlendirmektedir. İnsanların göç ettikleri yer hakkındaki fikirleri ve göç kararını üyesi oldukları grubun etkisiyle aldıkları göç türüdür. Türkiye’de özellikle 1960 – 1990 yılları arasındaki yoğun gecekondulaşma sürecinde bu durumlar sıklıkla yaşanmıştır. Dolayısıyla zincirleme göç var olan gecekondulaşmayı daha da artırabilmektedir. Zincirleme göçte birey kendi özgür tecrübesi ve iradesiyle değil de akrabasının tesiri ile birlikte kararını verir. Başka bir sınıflandırma ise düzenli ve düzensiz olarak yapılmaktadır. Düzenli göç bireylerin kendi ülkelerinin dışındaki herhangi bir ülkenin fiziki mekânlarından, kendi ülkelerinin fiziki mekânlarından geçiş yaptıkları ülkenin ve gittikleri ülkenin yasal prosedürleri çerçevesinde kısa süreli veya uzun süreli olarak konaklamasıdır. Düzensiz göç ise yasal prosedürleri göz ardı ederek kendi ülkelerinin fiziki mekânından gidecekleri ülkenin fiziki mekânlarına göç eden bireyleri tanımlamaktadır.

Türkiye, Ukrayna gibi Avrupa Birliği’ne (AB) komşu ülkeler, buralardan Avrupa’ya gelen göçmen gruplar nedeniyle transit ülke olarak tanımlanırken, AB’nin kendi içindeki Polonya, Avusturya, İtalya ve Fransa gibi ülkeler, bu ülkelerden diğerlerine ciddi göçmen akışları olmasına rağmen, transit ülke olarak

tanımlanmadılar (Düvell, 2012; 18). Birey düzensiz göçte transit ülkenin yasal prosedürlerini göz ardı ederek transit ülkenin fiziki mekanını ulaşmak istediği fiziki mekân için de yararlanarak düzensiz göçünü yapmaktadır. Düvell'e göre transit göç kavramı, AB'ye komşu ülkelerin istenmeyen göçü AB sınırlarından uzak tutmaları için kullanılan bir kavram haline gelmiştir.

Ülkelerin bazıları belirli bir sayıda yasal olan göçmen kabul etmektedir. Bireylerin kendi ülkesindeki fiziki mekânı terk ederek başka bir ülkenin fiziki mekânına ulaşmak istediği göç türü genellikle beyin göç olarak karşımıza çıkmaktadır. Beyin göçü ise eğitim açısından yeterli, kalifiye ve yetenekli işgücünün yetiştiği az gelişmiş veya gelişmekte olan bir ülkenin fiziki mekânından gelişmiş bir ülkenin fiziki mekânına göçü olarak tanımlanır. Beyin göçü veren ülkeler göç eylemini gerçekleştiren bireyin kendi ülkesinde bireyi tatmin edememesi bireyin farklı bir ülkenin fiziki mekânına göçü ile ülkenin gelişme süresi daha yavaşlamakta yetişmiş bireyin gitmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla ülkeler beyin göçünü engellemek üzere birtakım önlemler alarak beyin göçünü gerçekleştirecek olan bireyleri caydırıcı ekonomik iyileştirmeler yapmalıdır. Beyin göçü ülkeler arasındaki gelişmişlik farkının daha da artmasına neden olmaktadır. Beyin göçü 1960'lı yıllarda başlamış, doktorlar, mühendisler ve sonra bilim adamları arasında yaygınlaşmıştır. Beyin göçü Dünyada önemli bir sorundur. Beyin göçünün fazla verildiği ülkeler arasında Hindistan, Pakistan, Çin, Filipinler, Cezayir, Fas, Tunus, İran, Mısır, Nijerya, Türkiye Cumhuriyetler vs. de vardır. Türkiye, beyin göçü veren 34 ülke arasında 24. sırada yer almaktadır. Önemli ölçüde beyin göçü alan ülkeler arasında ABD, Kanada, Avustralya, Güney Afrika, Almanya, Fransa vesaire gibi ülkeler vardır. Gelişmiş ülkeler arasında bile beyin göçü söz konusudur. Örneğin Kanada ve İngiltere'den ABD'ye beyin göçü söz konusudur. Beyin göçü az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere olacak gibi bir kaidenin olmadığını görüyoruz. Beyin göçünün nedenleri arasında bireyin ekonomik olarak tatmin olamaması, eğitim sistemindeki çarpıklıklar, bilim ve teknoloji alanında yapılan yanlışlıklar, politik siyasi nedenlerden bahsedebiliriz. Bütün bu etkenler bireyin beyin göçü ile tatmin olabileceği farklı bir fiziki mekâna göç etmesine etki etmektedir.

Göç diğer bir bağlamda bireyin iradesine bağlı olarak veya bireyin iradesine bağımsız da gerçekleşebiliyor. Göçü bu bağlamda sınıflandırdığımız zaman gönüllü

veya zorunlu olarak karşımıza çıkmaktadır. Gönüllü göç eyleminde en önemli kriter bireyin kendi rızasına dayalı bu eylemi gerçekleştirmesidir. Göç etmesini zaruri kılacak nedenler olmadan kayıtsız şartsız alternatifsiz bireyin kendi iradesinin tecelli etmesi gerekir. Gönüllü göç de birey tamamen kendi rızası ve iradesiyle eyleme geçmektedir. Zorunlu göç ise bireyin kendi iradesi dışında gelişen göç etmesini zaruri kılacak farklı koşulların gelişmesiyle mümkün olacaktır. Birey fiziki mekânından tatmin edici unsurların olamamasından kendisini farklı bir konumun fiziki mekânda tatmin olabileceği düşüncesi ile yaptığı her göç esasen bir tür zorunluluktur. Dolayısıyla birey kendi iradesiyle gönüllü olarak fiziki mekânını ter ederek cazip gelen bir fiziki mekâna göç etmesi de her ne kadar kendi özgür iradesi ve rızasına dayalı kararı almış olsa da bir tür birey için göç etme eylemi zorunluluktur. Özellikle ülkemizde büyükşehirlerde yaşamlarını idame ettirip emekli olanların emekli olduktan sonra yazlık beldelere yerleşip yaşamlarının geri kalanlarını orada idame ettirmeleri örnek olarak verilebilir. Verilen örnek açısından birey her ne kadar kendi rızasına dayalı özgür iradesi olarak kararı verip göç etme eylemini gerçekleştirmek istese de birey için bir gereksinim olmuştur ve bir tür zorunluluk kabul edilebilir.

2.4. İç Göç

İç göç; bir ülke sınırları içerisinde genellikle küçük yerleşim yerlerinden büyük yerleşim yerlerine geçici veya kalıcı göç etme biçimidir (TDK, 2005).

Bulunduğu fiziki mekândan toplumsal ve siyasal sebeplerden ekonomik saiklere kadar birçok nedenden ötürü feragat etmeyi karşılayan göç olgusu karmaşık olup iç içe geçmiş bileşenlerin sınıflandırılmasıyla literatürlerde yerine almaktadır. İç göçler farklı bir aidiyete sahip olmalarından mütevellit ortak payda aynı dine müntesip olmalarının ötesinde bir paydada buluşmalarının haricinde iç göç gerçekleştirdikleri fiziki mekândaki toplumun yapısını, kültürünü, ekonomisini, siyasetini, kısaca bütün kurumlarını bir bütün olarak etkilemektedir.

3. SURIYELİ SİĞINMACILARIN 2011 YILI SONRASI TÜRKİYE’NİN SINIR KENTLERİNE VE DİĞER KENTLERİNE YÖNELİK GÖÇLERİ

Arap Baharı’nın Suriye’de baş göstermesiyle beraber yerel halk 15 Mart 2011’de Dera’da rejim güçlerine karşı isyan başlatmış, rejim güçleri ise bu isyana karşı sert gücünü kullanarak halkın can ve mal güvenliğine yönelik tehditleri kaçınılmaz hale gelmiş ve Suriye’deki kaos ortamı kısa sürede iç savaşa evrilmiştir. Suriyeli sığınmacıların can ve mal güvenliklerine yönelik tehditler onların fiziki mekân değişikliğine gitmelerine ortam hazırlamış ve akabinde komşu ülkeler olmak üzere Avrupa’ya ve diğer ülkelere göç etmişlerdir.

Suriyeli ilk mülteci kafilesi Türkiye’ye 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay’ın Yayladağı ilçesinden giriş yaparak göç akınının ilk adımını başlatmıştır. Türkiye Suriye’de iç savaşın tezahür etmesiyle can güvenliği sorunu olan Suriyeli sığınmacılara karşı insani bir yol izleyerek açık kapı politikası izlemiştir. Açık kapı politikası izleyen Türkiye’nin sınır kentleri olan Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Mardin, Kilis başta olmak üzere diğer kentlerine iç savaştan kaçan Suriyeli sığınmacıların yoğun göçleri başlamıştır. Suriyeli sığınmacıların kendi ülkelerine yakın mesafe olan Türkiye’nin sınır kentlerine göç etmeleri sınır kentlerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların diğer kentlere nazaran yoğun nüfus kent olmalarını sağlamıştır. Türkiye’nin sınır kentlerinde ve diğer kentlerinde yaşamlarını idame ettiren Suriyeli sığınmacılar bir müddet en yoğun olarak yaşadıkları İstanbul kentine daha önce yaşadıkları sınır kentlerden ve diğer kentlerden iç göçe giderek fiziki mekân değişimine gidecekleri kaçınılmaz olmuştur.

Suriyeli sığınmacılar iç göç ile fiziki mekân değişiminde demografik hareketliliğe sahiptir. 2014 yılında Suriyelilerin en fazla bulunduğu kentler sırasıyla Şanlıurfa, Gaziantep ve Hatay iken 2015 yılında ise Şanlıurfa, Hatay ve İstanbul olmuştur. 2015 ve 2016 yıllarında en fazla Suriyelinin bulunduğu kent Şanlıurfa iken 2017 yılında İstanbul Suriyeli sığınmacıların en yoğun yaşadığı kent olmuştur. 2015 yılında sınır kentleri olan Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay, Kilis ve Mardin’de kalan sığınmacı sayısı toplam sığınmacı sayısının %53’ü iken bu oran 2017 yılında %45’e düşmüştür. İstanbul, Adana, İzmir, Mersin, Bursa başta olmak üzere büyük kentlere

sınır kentlerimizden göç ederek fiziki mekân değişimine gitmişlerdir. Birçok etken Suriyeli sığınmacıların sınır kentlerinden İstanbul gibi diğer kentlerimize iç göçe gitmelerine sebep olmuştur. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın 9 Ocak 2023 tarihli verilerine göre Türkiye'de kayıt altına alınmış geçici koruma statüsündeki Suriyeli sayısı 3 milyon 535 bin 898 kişidir.

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'ni imzalayan Türkiye sadece Avrupa kıtasından gelenleri mülteci olarak tanımlamaktayken Suriyeli sığınmacıları mülteci olarak kabul etmemektedir. Türkiye 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununu çıkarmış ve Suriyeli sığınmacılar mülteci kabul edilmemiş, Suriyeli sığınmacıların statüleri ise geçici koruma altındaki kimseler olarak tanımlanmıştır. Suriyeli sığınmacıların farklı bir kültür farklı bir dil farklı bir yaşayış tarzlarının olmaları onların göç ettikleri fiziki mekânlarda yaşayan yerel halkın üzerinde toplumsal, ekonomik, kamu hizmetleri üzerinde; eğitim, sağlık, güvenlik ve göç edilen fiziki mekânda etkileri kaçınılmaz olacaktır. Özellikle daha önceleri göç etmek zorunda kalan Suriyeli sığınmacıların misafir olarak adlandırılması yerel halkla aynı dine müntesip olmaları nedeniyle ensar-muhacir ilişkileri tesis edilmiş fakat bu misafirliğin uzun süreli olması Türk toplumu ile etkileşimlerinde sorunlar ortaya çıkarmış ve onların sınır kentlerinden İstanbul gibi ticaretin hacminin yoğun olduğu, uluslararası öğrencilerin yoğun olduğu, ulaşım imkânlarının kolay olduğu bir kente iç göç etmelerine neden olmuştur. Suriyeli sığınmacıların İstanbul kentine iç göç yaparak fiziki mekân değişimine gitmelerine neden olan etkenler varken bu etkenlerin ortaya çıkmasına neden olan faktörlerin incelenmesi gerekmektedir. Özellikle Suriyeli sığınmacılar Türkiye'nin sınır kentlerinde ve diğer kentlerinde yerel halk üzerindeki etkileri aynı fiziki mekânı paylaşan yerel halk nezdinde kabul görmemeye başlamış ve Suriyeli sığınmacıların iç göçe gitmelerinin etkenlerini ortaya çıkarmıştır. Biz Suriyeli sığınmacıların Türkiye'nin iç göçü üzerine olan bölümünde Suriye'deki iç savaşta can güvenlikleri tehlike altında olan Suriyeli sığınmacıların Türkiye'nin sınır kentlerine ve diğer kentlerine yönelik göçlerinin yerel halk üzerindeki toplumsal, ekonomik, kamu hizmetleri; eğitim, sağlık, güvenlik, belediye hizmetleri ve mekânsal olarak etkilerini irdelleyeceğiz. Suriyeli sığınmacıların bu etkilerini irdelerken Suriyeli sığınmacılar ile yaptığımız mülakatlardan ve sınır kentlerde yaşayan yerel halk ile de yaptığımız mülakatlardan ayrıca yararlanacağız.

3.1. Suriyeli Sığınmacıların Yerel Halk Üzerindeki Kültürel ve Toplumsal Etkileri

Göç eden birey veya kitlelerin farklı bir dine, farklı bir dile, farklı bir kültüre olan aidiyetleri göç ettikleri fiziki mekânda farklı bir dil, farklı bir din, farklı bir kültür ile yaşayan yerel halk üzerinde etkileşimlerini ifade eden bir sosyolojik kavramdır. Göç eden birey veya kitleler göç ile beraber kendi kültürlerini, yaşayış biçimlerini ve değer yargılarını da göçe dahil etmektedirler. Dolayısıyla göç edenlerin yerel halk üzerinde etki bırakmaları kaçınılmazdır. 2011 yılında Suriye’deki iç savaştan kaçarak Türkiye’nin sınır kentleri başta olmak üzere diğer kentlerine de göç etmek zorunda kalan Suriyeli sığınmacılar Suriye’de 2011 yılından günümüze istikrarın sağlanamaması nedeniyle ülkelerine dönememiş ve bu süre zarfı içerisinde yerel halkı kendi kültürleri ve yaşayış biçimleri ve değer yargılarıyla toplumsal olarak etkilemişlerdir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı’nın 2017 verilerine göre Türkiye’nin sınır kentleri olan Gaziantep’in toplam kent nüfusunun %17’si, Şanlıurfa’nın %23’ü, Hatay’ın %26’sı, Kilis’in %97’si Suriyeli sığınmacılardan oluşmaktadır.

Açık kapı politikası, zulümden kaçan Suriyelilere Kilis’i sığınacakları bir yurt kılarken, şehirdeki Kilislileri de zulümden kaçanlara evlerini açan ev sahipleri haline getirmiştir. Şehri tanımlamak için popüler bir söylem olarak kurgulanan ve kullanılan "ensar" kavramı ise, kelimenin kökensel ilişkisi sebebiyle aslında tercih edilmemektedir (Akdeniz, 2023; 30).

Suriyeli sığınmacılar ile göç ettikleri fiziki mekânda da var olan yerel halk arasındaki farklı kültür aidiyetler, davranış farklılıkları, değer yargıları ve farklı dünya görüşleri, sığınmacıların yaşadığı kentlerde sosyal ve kültürel ve toplumsal sorunlar da ortaya çıkarmaktadır. Özellikle Kilis’te yerel halkın %97’sine tekabül eden Suriyeli sığınmacılar Kilis’te yerel halkın üzerinde büyük ölçüde kültürel ve toplumsal etki bırakmaktadır. Suriyeli sığınmacılar ait oldukları kültür, dil, davranış biçimleri, değer

yargıları, yaşayış tarzları nüfus olarak fazla oldukları Kilis üzerinden örneğini Kilis’te yaşayan Türk uyruklu Nuriye Demir ile yaptığımız mülakat üzerinden açıklayabiliriz³:

Göç etmek zorunda kalan Suriyeli sığınmacıların çoğunluğu sınır kentlerde ve bazı kentlerde kurulan kamplarda yaşamayı reddederek kent merkezlerinde yaşamlarını idame ettirmişlerdir. Düzensiz bir şekilde göç eden Suriyeli sığınmacıların Türkiye’nin seksen bir kenti içerisinde sınır kentlerinde yoğunlaşmaları yerel haklı asimile etme endişesiyle karşı karşıya bırakmaktadır.

Suriyeli sığınmacılar ile aynı fiziki mekânı paylaşan, yaşamlarını aynı fiziki mekânda idame ettiren yerel halk Suriye’deki iç savaşın bitmemesi ve istikrarın sağlanamaması Suriyeli sığınmacıların uzun süredir yerel halkla aynı fiziki mekânda bulunmaları yerel halkı etkileyerek zaman zaman kendi kültürlerinin dışına çıkarak kültürel dönüşüme gitmelerine ortam hazırlamıştır. Özellikle sınır kentlerde Suriyeli sığınmacıların uzun yıllardır var olmaları zaman zaman asimile olmalarına ve kendi kültürlerini korumakta güç kaybetmelerine zemin hazırlamıştır. Gaziantep’te yaşayan Türk uyruklu Yunus Deliat ile yaptığımız mülakat asimilasyona yönelik bir örneği açıklar niteliktedir⁴:

³ “Kilis’te daha önceleri Kilis ve Gaziantep’te yoğun olarak tüketilen bu yörelere has pide ekmeğinin tüketimi Suriyeli sığınmacıların kentimize olan göçleri ile giderek azaldı. Suriyeli sığınmacılar kendi ülkelerinde tükettiği Halep ekmeğini bizlerde tüketir olduk. Halep ekmeğine olan talep komşularımız olsun, akrabalarımız olsun daha önce tükettiğimiz yöremizin pide ekmeğinden fazladır. Benim eniştem 30 yıldır fırıncı. Suriyeli sığınmacıların Kilis’e olan göçü ve Halep ekmeği üretimleri, Suriyeli sığınmacılar ile yerel halkın Halep ekmeğine olan talebi yerel fırıncıları ekonomik olarak da ayrıca etkilemiştir. Suriye’de iç savaş henüz çıkmadan önce Türkiye ile Suriye arasında vize uygulaması yoktu. Ramazan Bayram’larında Suriyeliler kente gelerek alışveriş yaparlardı ve Kurban Bayram’larında ise Türkler Suriye’ye giderek alışveriş yaparlardı. Yıllardır gidip gelinirdi fakat bize etkisi ne de bizim onlara etkimiz olmazdı” (Nuriye Demir).

⁴ “Suriyeli sığınmacıların Gaziantep’e göç etmeden önceleri kendi düğünlerimizde kendi yöremize has adetlerimiz vardı. Göçün etkisiyle Gaziantep’ten Suriyeliler ile evlenenler çok oldu. Toplum bu düğünlerden etkilenmiş olmalı ki artık Türk düğünlerinde bile Halebi adında Suriye

Göç eden Suriyeli sığınmacılar ile göç edilen fiziki mekândaki yerel halk olan Türkler'in dil nezdinde etkileşimde bulunmaları kaçınılmazdır. Göçler kültürler ve dolayısıyla diller arası etkileşimin temel nedenlerinden biridir. Özellikle Kilis'te yerel halkın %97'sine tekabül eden Suriyeli sığınmacılar baskın toplum olma özelliğinde olmakla beraber kendi dillerini gündelik hayatta da kullanmaları yerel halkın onlardan etkilenmelerine neden olmuştur. Özellikle Kilis'te yerel halkın ve Suriyeli sığınmacıların nüfuslarının birbirine yakınlığı hem göç edenleri hem de göç edilen yerdeki yerel toplumu istekli ve isteksiz birbirlerinin dillerini öğrenmeye itmektedir. Hem göç eden Suriyeli sığınmacılar hem de göç edilen yerdeki yerel halk dilsel olarak kazanımlar ya da kayıplar yaşayabilmektedir. Yeni bir dil edinimi aynı zamanda anadilde kayıplara da yol açmaktadır. Suriyeli sığınmacılar ile yerel halk arasında yaşanan dilsel etkileşime örneği Kilis'te yaşayan Türk uyruklu Bekir Demir ile yaptığımız mülakatla örneklendirebilir⁵:

Suriyeli sığınmacıların göç ettikleri Türkiye'nin sınır kentlerinde yaşayan yerel halk genel olarak muhafazakâr bir kültüre sahiptirler. Buralarda yaşayan yerel halk çocuklarının evlilikleriyle ilgili endişeler duymaktadırlar. Bölgede yaşayan yerel halktan gençler ve yaşlılar Suriyeli sığınmacılardan kadınlarla evlenerek kendi eşlerinden boşanmaktadırlar. Özellikle bu sınır kentlerimizde oldukça yaygın hale

kültürüne ait bir halayı görmemek imkânsız. Bizim kendi yöremize ait düğünlerimizde adetlerimiz olurdu. Gaziantep'li artık düğünlerde Halebi oynamak için birbiriyle tartışır hale geldi. Acaba Suriyeliler kendi düğünlerinde bizim adetlerimizi sergiler mi?" (Yunus Deliat).

⁵ "Artık her mahallede her sokakta Suriyeli aile görmemek elde değil. Bizlerin yeğenleri çocukları Suriyeli sığınmacı ailelerin çocukları ile gündelik hayatta oyun oynuyor, parka gidiyor. Birbirleri ile anlaşabilmek için bizim yeğenler ve çocuklar Arapça öğreniyor onlar ise Türkçe öğreniyor. Bu güzel bir şey. Ben isterim ki çocuklarım tamamen Arapçayı öğrensinsin. Ama kendi dilinin zenginlikleri de unutmasın. Bir dil bir insandır" (Bekir Demir).

gelmektedir. Şanlıurfalı olan Türk uyruklu Yakup Arslan ile yaptığımız mülakatta şunları bize aktardı ⁶:

Çok eşli evlilikler özellikle Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı sınır illerimizde yaygın olarak görülmektedir. Bu durumun en çok yaşandığı illerin başında Kilis gelmektedir. Yaşı küçük olan Suriyeli kızların maddi imansızlıklar yüzünden kendilerinden yaşça büyük erkeklerle evlendikleri görülmektedir. Türkiye’de Suriyeliler ile yapılan çok eşli evlilikler Türk aile yapısına zarar vermektedir (Harunoğulları, 2021; 151).

Türk toplumu açısından çok eşli evlilikler bir sorun teşkil ederken Suriyeliler için erken yaşta ve çok eşli evlilikler yerel halkı etkilemesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Özellikle Kilis’te yaşayan Suriyeli sığınmacıların çok evlilikleri yerel halkın aile yapısında da ahlaki sorunlara yol açmaktadır. Türk uyruklu Hatice Dağcı ile yaptığımız görüşme aile yapısının bozulmasını örneklendirmektedir⁷:

“Ekonomik krizin derinleşmesiyle geçtiğimiz yıllarda haberlerde siyasilerden, sosyal medyada ise kişilerden en çok duyduğumuz değişlerden birisi sanıyoruz ki “Suriyeliler her yerde!” (Akdeniz, 2023; 30). Suriyeli sığınmacıların coğrafi yakınlık başta olmak üzere Suriye ve Türkiye’nin tarihten gelen birlikteliği ve sınır kentlerinin daha önceleri ticari faaliyetleri onları Suriye’deki iç savaştan kaçarak göç etmek

⁶ “Benim abim Suriyeli Sığınmacılar için yapılan kampta çalışıyordu. Abim sekiz yıl önce evlenmiş gayet mutlu bir yuvası vardı. Kampta bir Suriyeli Sığınmacı olan kadın ile tanışıp onunla evlenmesi aile içinde birtakım problemler ortaya çıkarmıştır. Memleketim Akçakale de yerel halk kendi eşlerinden boşanıp Suriyeli sığınmacılar ile evlenmektedir. Biz diğer illere göre Suriyeliler’in kültürüne daha yakınız. Bunu Akçakale nezdinde ifade edebilirim. Akçakale’de yaşayan insanların çoğunluğunun ana dili Arapça’dır. Öyledir ki bizim köyün ismi dahi Arapça’dır” (Yakup Arslan).

⁷ “Maddi imkânı yetersiz olsan Suriyeli kadınlar fuhuş yoluyla geçimlerini sağlamaktadırlar. Kocalarımız, çocuklarımız, burada yaşayan erkekler bundan etkilenmektedir. Fuhuş yolunu tercih eden erkeklerin aile yapısı darbe almakta ve yuvaları yıkılmaktadır” (Hatice Dağcı).

zorunda kalmaları neticesinde Türkiye'nin sınır kentlerine fiziki mekân değişimine gitmelerine yol açmıştır. Suriyeli sığınmacıların sınır ketlerine coğrafi yakınlığını bir Suriyeli sığınmacı ile yaptığımız mülakatta ‐Halep'te zaman zaman elektrik kesilmeleri olurdu, biz hava kararınca Kilis'in ışıklarını görürdük, bize o kadar yakın gelirdi” ifadeleri örnek teşkil etmektedir. Göç eden Suriyeli sığınmacıların Türkiye'nin sınır kentlerinde yoğunlaşması ve yerel halkın nüfusuna yakın olması sınır kentlerimizde toplumsal şoka neden olabilmektedir. Zaman zaman toplumun dezenformasyonlarla hareket etmesi Suriyeli sığınmacılara karşı psikolojik ve toplumsal baskının artmasına neden olmaktadır. Suriye'deki iç savaştan can güvenlikleri nedeniyle ülkelerini terk eden Suriyeli sığınmacılar göç ettikleri fiziki mekânda toplumsal baskı ile karşı karşıya kalmaları onların farklı bir fiziki mekâna göç etmelerine sebep olmaktadır. Özellikle Türkiye'nin sınır kentlerine ve diğer kentlerine göç eden Suriyeli sığınmacılar iç göç gerçekleştirerek daha büyük bir kent olan ekonomik yönden, kozmopolit bir kent olması yönünden, Avrupa'ya yakınlığı yönünden İstanbul'a fiziki mekân değişikliğine giderek göç etmektedir.

Yerleşiklik durumunun kalıcı hale gelmesi ev sahibini konunun esirine dönüştürmek ile tehdit eder (Kearney, 2018; 77). Suriye'den ülkemizin sınır kentlerine ve diğer kentlerine göç etmek zorunda kalan Suriyeli sığınmacılar eve dışarıdan gelen yabancıdır. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacılar yabancı, konuk, Suriyeli sığınmacıların göç ettiği kentlerdeki yerel halk ise ev sahibi özelliğini taşımaktadır. Konukların ev sahibinin evinde nüfuslarının yoğunluğu konukların kendini evlerinde hissetme duygusu, konuk olarak gittikleri yeri kendilerine yuvalaştırması, kendilerine mekân inşası arayışları konukları ev sahibi kimdir, konuk olan kimdir? sorularına yöneltmektedir. Özellikle Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep kentlerimizde Suriyeli sığınmacıların kendilerine ait ev almaları, buralarda ticari faaliyetlerde bulunmaları yerel halkın Suriye'de istikrar tekrar inşa edildiğinde yurtlarına dönmeyecekleri kanaatini oluşturmaktadır. Suriyeli sığınmacıların kendilerine mekân arayışları aynı zamanda Suriye'deki istikrarın uzun yıllardır tesis edilememesiyle de doğrudan ilişkilidir. İç savaşın uzun yıllardır bitmemesi, Suriye'de istikrarın tekrar tesis edilmemesi Suriyeli sığınmacıların yerel toplum üzerinde konuk statüleri üzerinden sorgulamaya itmektedir. Dolayısıyla ev sahibi Suriyeli sığınmacıları bu bağlamda gelip gitmeyen yabancı olarak adlandırmakta ve bir müddet sonra yerel halkın

tepkisine ve Suriyeli sığınmacılara karşı toplumsal baskıya evirilmektedir. Apolitize edilmiş konuk kavramı ve inşa edildiği söylem yerel halk tarafından bir müddet sonra görünür hale gelmektedir. Bütün bu unsurlar Suriyeli sığınmacıların yerel topluma olan etkilerinden kaynaklanmaktadır.

Murat Erdoğan'ın Suriyeliler Barometresi çalışmalarında “Suriyeliler ile kültürel olarak benzer değiliz” önermesine 2017 yılından katılanların oranı %80,2 2019'da %81,9 2020'de ise %77,6 şeklindedir (Erdoğan, 2021; 165). Dolayısıyla toplumun genel kanaatinin kendi kültürümüz ile Suriyeliler'in kültürel olarak farklı olduğu yönündedir. Türkiye'ye sınır kentlerimiz başta olmak üzere göç eden Suriyeli sığınmacılar göçün süresinin belirsizliğinin ve nüfus yoğunluklarının da fazla olmasıyla kendi kültürlerini muhafaza etmenin yanında kendi kültürleri ile yerel halkı etkileyebilmektedir.

Fatih Altaylı'nın Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) Türkiye Temsilcisi Philippe Leclerc ile yaptığı bir röportajda Türkiye'deki yabancı uyruklu göçmenler ile ilgili sorduğu gettolaşmayı İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi büyük kentlerde çözebileceğimizi ama Kilis, Antep, Şanlıurfa, Hatay gibi nüfusa oranla göçmen sayısının çok yüksek hatta yer yer yerli nüfustan daha fazla olan yerlerde nasıl çözebileceğimizin cevabını Philippe Leclerc “Haklısınız. Oralarda bunu çözmek çok daha zor. Kilis'te yoğunluk halindeler, Şanlıurfa'da yüzde 20'nin üzerinde bir orana sahipler. Buralarda ister istemez gettolaşma olacak” diyerek cevaplamıştır (Habertürk, 2022). Türkiye'nin sınır kentleri başta olmak üzere bazı kentlerinde Suriyeli sığınmacıların nüfus yoğunlukları azımsanamayacak kadar fazladır. Suriyeli sığınmacıların kendi toplumsal yapılarını inşa etmeleri yerel halkın tepkisine neden olmaktadır. Gettolaşma ile kendi paralel yapılarını inşa etmeleri Suriyeli sığınmacıların kendi kültür ve kimliklerini yerel halka ihtiyaç duymadan devam ettirebilmeleri yerel halkla olan entegrasyonunu da azaltmaktadır. Göç eden Suriyeli sığınmacıların göç ettikleri yerlerde toplumsal baskılar ile karşı karşıya kaldıklarından kendi aralarında oluşturdukları birliktelik, kendi aralarında alışverişten kendi aralarında ortak iletişim ağı gruplarının kurulmasına kadar gitmektedir. Suriyeli sığınmacıların farklı bir kültüre farklı bir dile ve farklı bir davranış biçimlerine sahip olmaları göç ettikleri yerdeki yerel halkı etkilemiş bu durum yerel halk ile kültürel çarpışmaya yol açmıştır. Zamanla etkileşmenin arttığı iki halk arasından gerilimler

artmış ve bu durum göç eden Suriyeli sığınmacılar üzerinde de endişe oluşturmıştır. Toplum içerisine karışan Suriyeli sığınmacılar endişelerinin de artmasıyla yer yer kendilerini toplumdan gizlemiş veya iç göçe başvurarak fiziki mekân değişimine gitmişlerdir.

“Hatay’da yaşayan Türk uyruklu Mehmet Karabiber ile yaptığımız mülakatta Suriyeli sığınmacıların Hatay’da gettoloşmalarına örnek olarak şu ifadelerini örnek verebiliriz⁸:

Suriyeli sığınmacıların göçü ile başlayan iki toplum arasındaki etkileşimler Suriyeli sığınmacıların farklı bir kültüre farklı bir dile farklı bir davranış biçimine sahip olması ve göç ettikleri yerdeki yerel halkın farklı bir dile, farklı bir kültüre farklı bir değer yargılarına sahip olması göç eden Suriyeli sığınmacıların yerel halk üzerinde etki etmesine ve yerel halkın da bu etkiye karşı Suriyeli sığınmacılara karşı bir etki ortaya çıkarmasına neden olabilmektedir. Yerel halk kimi zaman bu etkiyi tepki olarak sergilemiştir. Suriyeli sığınmacıların yerel halkın üzerindeki etkileri tepki olarak baskıya yol açarken Suriyeli sığınmacılar artan tepkiler ve baskılar nedeniyle İstanbul gibi uluslararası öğrencilerin yoğun olarak eğitim gördüğü, kozmopolit bir yapıya sahip İstanbul kentine iç göç gerçekleştirebilmektedir.

3.2. Suriyeli Sığınmacıların Yerel Halk Üzerindeki Ekonomik Etkileri

2011 yılından sonra Suriye’den yoğun kitlesel göç alan Türkiye’ye sınır kentleri başta olmak üzere birçok kentinde yaşayan yerel halk ekonomik olarak etkilenmiştir. Suriyeli sığınmacıların sınır kentlerinde ve diğer kentlerde ekonomik

⁸ “Suriyeliler burada birçok ticari faaliyete katılabilmektedir. Örneğin kendi bakkalları, marketleri, kendi fırınları, kendi kuyumcuları, kendi kasapları, kendi manavları var. Bir Suriyeli sığınmacı kendi ırkından olan birinin iş yerinden alışveriş yapıyor. Bu onların dil ile ilgili anlaşmalarından mı kaynaklanıyor yoksa kendilerine ait kültürlerinden mi bilemiyorum ama, galiba kendi ırkından birinin kazanmasını istiyor. Yer yer onların da artan toplumsal baskılardan da çekindiklerini söyleyebilirim. Ama ben hiçbir zaman bir Suriyelinin kalıcı olarak Türk asıllı bir iş yerinden alışveriş yaptığına müşahit olmadım” (Mehmet Karabiber).

yönden olumlu etkileri olurken olumsuz etkilerinden de bahsetmek mümkündür. Göçün başladığı dönemlerde Suriyeli sığınmacılar sıcak paralarını göç ettikleri yerlerde ihtiyaçlarını karşılayarak kentlerimize sıcak para girişini sağlamıştır. Aynı zamanda kentlerimize sıcak para girişimi sağlamanın yanında kentte ürünlere olan talepten ötürü fiyat artışlarını da etkileyerek yerel halkı olumsuz olarak etkilemiştir. Özellikle göç eden Suriyeli sığınmacıların göç ettikleri mekândaki var olma sürelerinin belirsizliği hazır paralarının bir süre sonra bitmesine ve kentlerde olan sıcak para girişinin ortaya çıkardığı olumlu etkilerin kesilmesine neden olacaktır.

Suriye’de var olan iş adamlarının iç savaşın sonucunda ülkelerini terk ederek Türkiye’ye göç etmesi ile birlikte yatırımlar yaparak ve yeni firmalar açarak ülkenin ekonomisine katkı sunmanın yanında yatırım yaptıkları kentlerde yaşayan yerel halkta istihdam edilmiş ve işsizlik önünde yeni adımlar ortaya atılmıştır. Dünya Yurt haberlerinin araştırmasına göre “Suriyeli firmaların yüzde 60’ı aşkını İstanbul’da faaliyet gösteriyor. Resmi rakamlara göre Türkiye’deki Suriyeli 2 bin 827 firmadan bin 709’u İstanbul’da. Gaziantep’te 471, Hatay’da 250, Kilis’te 70, Şanlıurfa’daki 56 ve Kahramanmaraş’taki 22 Suriyeli firma yer alıyor. Bu firmalar ticaret ve sanayi odalarına üye olarak faaliyetlerini yürütüyorlar” (Dünya Yurt, 2022; 48). Sınır kentimizde yaşamlarını idame ettiren yerel halk aynı zamanda Suriyeli sığınmacıların kurmuş oldukları bu fabrikalarda ve firmalarda çalışarak iş gücü açığını kapatmaktadırlar.

Suriyeli iş adamları tarafından kurulan büyük çaplı işletmeler özellikle Gaziantep’te yer almaktadır (Ceylan, 2019; 383). Gaziantep İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı’nın Ocak 2023 verilerine göre 461.149 Suriyeli sığınmacının yaşadığı bir kentimizdir. İstanbul’dan sonra en çok Suriyeli sığınmacının yaşadığı bir yer olan Gaziantep’te Suriyeliler’in kurmuş olduğu fabrikalarda ve firmalarda yerel halk ve çevre kentlerden çalışanlarında olduğu bir kenttir. Dolayısıyla Suriye’de ortaya çıkan kriz Türkiye’ye olumlu etkileri olduğu gibi olumsuz etkilerini de görebiliyoruz.

Suriye’de yaşanan krizin Türkiye’ye olumsuz etkileri olumlu etkilerinden daha fazladır. Suriye’deki iç savaştan önce Türkiye ile diplomatik ve ticari ilişkileri geliştiren iki ülke vizesiz giriş çıkışa kadar önemli adımlar atmış krizin ortaya çıkmasıyla iki ülke arasındaki ilişkiler sekteye uğramıştır. Tamer Toğanaş Anadolu

Ajansı muhabiri “Yapılan ticaret anlaşmaları ve karşılıklı vizenin kaldırılması Suriye’yi, Türk girişimcileri için en cazip pazarlardan biri haline getirdi. Türkiye’nin Suriye’ye ihracatı son 10 yılda 9 kat arttı. Tamer Toğanaş aynı zamanda 2000 yılında 184 milyon 267 bin dolar olan Türkiye’nin Suriye’ye yıllık ihracatı, 2010 yılı Kasım ayı itibarıyla 1 milyar 642 milyon dolara ulaştı” (Anadolu Ajansı, 2011). Türkiye’nin güney komşusu Suriye’nin iç savaşa sürüklenmesinden ekonomik olarak olumsuz etkilendiğini görmekteyiz. Sınır kentlerinde yaşayan yerel halk Suriye’deki iç savaştan önce Suriye’den gelen turistlerden yüksek gelir elde etmekteydi. Sınır kentlerde olan esnaflar özellikle Suriyeliler’in Ramazan Bayram’larında sınır kentlerine olan ziyaretleriyle esnaflardan yapmış oldukları gelirler kente ekonomik olarak katkı sağlamaktaydı. Özellikle iki ülke arasında karşılıklı olarak 21 Eylül 2009 tarihinde vize muafiyeti turistlik ziyaretleri daha da canlandırmıştı. Kilis’te yaşayan Türk uyruklu Mustafa Dağcı ile yaptığımız mülakatta turistlik ziyaretleri şu şekilde anlatmaktadır⁹:

İki ülke arasında savaştan önceki ticaret iki ülke ekonomisine de katkı sağladığını görmekteyiz. Suriye’de yaşanan kriz her iki ülkeyi de ekonomik yönden olumsuz olarak etkilemiştir. Suriyeli sığınmacıların 2011 yılında Türkiye’nin sınır kentleri başta olmak üzere diğer kentlerine yönelik göçleri kamplarda yaşayanların haricinde kentlerin merkezlerine yönelmeleri ve burada barınmaya yönelik kiralık konut arayışları da yerel halkı olumsuz yönde etkilemiştir.

Suriyelilerin şehirlere göç etmesiyle birlikte neredeyse tüm şehirlerde ev kiralalarında artış yaşanmıştır. Bu durum ev sahiplerinin evlerini yerel halk yerine Suriyelilere kiraya vermesine neden olmuştur (Kılınç vd., 2015; 1-25). Konut

⁹ “Babam fırıncılık yapmasının yanında arabası ile her hafta Halep’e giderdi. Bizlere oradan çay, meyve, et, hediyelik eşya alırdı. Akrabalarımız vardı orada. Orada misafir olup geri gelirdi. Aynı zamanda Ramazan Bayramı ’nda ise Suriyeli akrabalarımız buralara gelirdi. Alışveriş yapar ülkelerine geri dönerlerdi” (Mustafa Dağcı).

kiralarındaki artışlar yerel halkın tepkisine yol açarken ev sahipleri evlerini yerel halk yerine Suriyeli sığınmacılara kiralamaya başvurmuşlardır¹⁰.

Suriyeli uyruklu İstanbul’da yaşayan 18 yaşındaki Ahmed Ismael Kanjo ile yaptığımız mülakatta konut kiralарındaki artışın aynı zamanda Suriyeli sığınmacıların bu kentlerden göç etmesine etki ettiğini belirtti. Yerel halk artan konut kiralарındaki fahiş fiyatlardan rahatsızlık duymasının yanında bir müddet sonra yerel halkın tepkisine ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal baskıya dönüşecektir. Kilis’te yaşayan Türk uyruklu Mehmet Şaşoğlu kira konutlarındaki artışı şu şekilde ifade etmektedir¹¹:

Suriyeli sığınmacıların kent merkezlerine doğru yönelmelerinin sebepleri kamp koşullarında yaşamının zor olduğuyla alakalı olmasıyla beraber Suriye’deki istikrarın belirsizliği ile de doğrudan ilgilidir. Devletimizin de tarihin en büyük göç akınına uğramasıyla birlikte tüm Suriyeli sığınmacıları kamp alanlarında muhafaza etmesi bir hayli zordur. Dolayısıyla sınır kentlerinde Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları işsizlik ve konut fiyatlarındaki artışları onların İstanbul kentine iç göçe gitmelerine yol açmaktadır.

¹⁰ Suriyeli sığınmacılar barınma sorununu çözmek için yüksek fiyatlara razı gösterirken dar gelirli yerel halk barınma sorunu yaşamıştır. İstanbul’da yaşayan ve Suriye uyruklu Baba Macid ile yaptığımız mülakatta Baba Macit kendisinin ve ailesinin Suriye’den göçü ile birlikte Kilis kentine vardıklarında konut bulmakta sıkıntı çektiklerini ve Kilis’te otelde oda dahi bulamadıklarını ve eşini kızlarını Gaziantep’te otele yerleştirdiğini ve oğlu ile birlikte Kilis’te barınma ihtiyaçlarını giderecek kiralık konut aradıklarını ifade etti. Baba Macit Kilis’te depo olarak kullanılan bir yerin sahibi ile anlaşarak burayı boya badana yaptıktan sonra kullandıklarını ve bir müddet sonra işsizliğin de etkisiyle iç göçe başvurdıklarını söyledi (Baba Macid).

¹¹ “Daha önceleri Kilis’te kira konutları ile alakalı herhangi bir sorun yoktu. Arsa fiyatları olsun insanların kendi evlerini inşa etmeleri olsun bir problem yoktu. Ne zaman ki Suriyeliler geldi insanlar ahırlarını boya badana yapıp Suriyeliler’i kiracı yaptı. Dükkanları olanlar dükkanlarını kapatıp Suriyeliler’e verdi. Hal böyle olunca ev sahiplerimiz bizleri çıkarmak istedi. Suriyeliler Türkler’den fazla kira ödemeye razı. Ben artık ev sahibimle tartışma yaşadığım için annemlerle aynı evde yaşamak zorunda kaldım” (Mehmet Şaşoğlu).

Suriye’den göç etme zorunda kalan Suriyeli sığınmacılar barınma ihtiyaçlarının yanında yaşamlarını idame ettirmek için iş gücüne ihtiyaçları olmaktadır. Ekonomik olarak zor durumda kalan Suriyeli sığınmacılar ucuz emek gücü olarak Türkler’in maaşlarını beğenmediği veya çalışmak istemedikleri işlerde çalışmaktadırlar. Geçimlerini sağlamak isteyen Suriyeli sığınmacılar kayıt dışı niteliksiz işlerde çalışmaktadırlar. İşverenlerin kayıt dışı Suriyeli sığınmacıları tercih etmeleri yerel halkın işsiz kalmasına yol açmaktadır. Türk işçilerinin asgari ücret ve asgari ücretin üzerinde olan talepleri, sigorta masrafları işverenleri sigortasız ve asgari ücret altı çalışmaya rıza gösteren Suriyeli sığınmacıları tercih etmelerine yol açmaktadır. Düşük ücretle sigortasız Suriyeli sığınmacıları çalıştıran işverenler maliyetlerden elde ettikleri gelirle sektördeki yatırımlarını artırarak daha fazla üretim yapmaktadırlar. Düşük ücretle çalışan Suriyeli sığınmacılar işverenlerin maliyetlerini azalttığı için tercih edilmeleri aynı zamanda yerel halkın işsiz kalmasına yol açmaktadır. Suriyeli sığınmacılar kayıtlı ve kayıt dışı niteliksiz işgüçlerinde istihdam edilerek hem Türk ekonomisine olumlu eki etmektedir hem de yatırımların artmasını sağlamaktadır. Suriyeli sığınmacılar tekstil, inşaat sektörleri gibi nitelikli niteliksiz emeğe dayalı işgüçlerinde çalışarak geçimlerini sağlarken yerel halk işsizlikle karşı karşıya kalabiliyor. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların emek piyasasında yerel halk ile rekabet edici özelliği vardır. Suriyeli sığınmacılar emek yoğun işgücü piyasasında düşük maaşlarla çalışmaları yerel halkı olumsuz etkilemektedir. Kilis’te yaşayan Türk uyruklu Mehmet Şaşoğlu bu durumu şöyle ifade etmektedir¹²:

¹² “Ben Kilis’te boyacılık yaparak geçimimi sağlıyordum. Suriyeli sığınmacıların Kilis’e olan göçleri ile birlikte bizlerden daha az fiyatta çalışmaları bizlerin işsiz kalmalarına yol açtı. Biz geçim sıkıntısının yanında aynı zamanda kiralık konut bulmak noktasında da sıkıntılar çekmekteyiz” (Mehmet Şaşoğlu).

Sınır kentlerimiz başta olmak üzere diğer kentlerimizde işsizlik aynı zamanda Suriyeli sığınmacıları da etkilemektedir. Suriyeli Baba Macit ile yaptığımız mülakatta göç etmiş olduğu sınır kentte işsizlik faktörü nedeniyle şunları aktardı¹³:

Sınır kentlerde ve bazı kentlerimizde göçün ortaya çıkardığı işsizlik bir yandan göç edilen yerdeki yerel halkı etkilerken aynı zamanda göç etme eylemini gerçekleştiren Suriyeli sığınmacıları da etkilemektedir. İşsizlik ile karşı karşıya kalan Suriyeli sığınmacılar İstanbul'a iç göç gerçekleştirmektedirler.

Suriye sığınmacıların ülkemize göç etmeleriyle birlikte sınır kentlerimizde şehir merkezine uzak mesafelerde göç edenlerin barınma sorunlarına yönelik kamplar kurulmuştur. Türkiye bu kampları dizayn ederek düzensiz göçün önüne geçmeyi hedeflemekteydi. Hatay'da, Gaziantep'te, Kilis'te, Şanlıurfa'da, Mardin'de, Kahramanmaraş'ta, Osmaniye'de, Adıyaman'da, Adana'da, Malatya'da kamplar inşa ederek Suriyeli sığınmacıların barınma sorunlarına çözüm üretmiştir. Suriyeli sığınmacılar için kurulan kamplarda aynı zamanda yerel halk gerek yemek sektöründe gerek güvelik sektöründe gerek tercüman olarak çalışarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Kilis'te Elbeyli kampı kurularak Suriyeli sığınmacılar için 25 bin kapasiteli alan ayrılmıştır. Kilis'te yaşayan Adem Demir bu durumu şöyle ifade etmektedir¹⁴:

¹³ “Kilis'te barınma ihtiyacımızı karşıladıktan sonra geçimimizi sağlamak için işe ihtiyacımız vardı. Ben Afrin'deyken hayvancılık ile uğraşıyordum. Kilis'e olan göçler hem Suriyeliler'in Türkler ucuz çalışmaları hem Kilis'te daha önceden olan işsizlik bizi zor durumda bıraktı. Sadece bizi değil oradaki Türkler de iş bulma konusunda sıkıntı çekiyordu. Eşim ile birlikte bir müddet zeytin ve üzüm toplamaya giderek geçimimizi sağladık. Daha sonra Mersin'de hayvancılık ile alakalı işçi alımı duydum. Oralarda akrabalarım olmadığı için çekindim. İstanbul'da yaşayan bir akrabamın daveti üzerine buraya taşınarak İstanbul'da eşim ile birlikte tekstilde çalıştım” (Baba Macid).

¹⁴ “Daha önceleri askerden geldikten sonra bir dönem İstanbul'da çalıştım. Kendi memleketimde iş bulma sorununu herkes yaşıyordu. Güvelik sertifikası olarak kurulan kamplarda iş

Aynı zamanda Hasan Gök Akçakale Mülteci Kampı'nda mütercimlik yaparak geçimini sağlamaktadır. Hasan Arslan ise kamplardan ötürü istihdamını şu şekilde açıklamaktadır¹⁵:

Suriyeli sığınmacılar için kurulan kampların işletmeleri Türk şirketleri tarafından yapılmakla beraber, kampların ihtiyaçları Türk işletmelerinden temin edildiği için ekonomik katkı sunmaktadır. Kampların varlığı aynı zamanda yerel halk içinde işsizlik önünde istihdamlarını sağlamıştır. Kamplarla ilgili birtakım sorunlar Suriyeli sığınmacıların kent merkezlerine doğru gitmelerine etki etmiştir. Kent merkezlerine yönelen Suriyeli sığınmacılar konut kiralardan işsizliğe yerel halkı doğrudan etkilemiştir. Kamp alanlarının barınma ile ilgili sorunları ve bu sorunların Suriyeli sığınmacıları kent merkezlerine göç etmeye olan etkenleri Suriyeli Ahmed Ismael Kanjo ile yaptığımız mülakatta şöyle açıklamaktadır¹⁶:

Suriye'deki istikrarın sağlanamaması Suriyeli sığınmacıların tekrar ülkelerine dönmelerinin zamanı açısından belirsizliği Suriyeli sığınmacıların kent merkezlerine göç etmeleriyle de doğrudan ilgilidir.

3.3. Suriyeli Sığınmacıların Güvelik Üzerine Etkileri

2011'den günümüze Suriyeli sığınmacıları misafir eden ülkemiz göç olgusunun olumsuz etkilerini hissetmektedir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın 9 Ocak 2023 verilene göre ülkemizde 3 milyon 535 bin 898 geçici

başvurusu yaptım. Şimdi bu kampta 12 yıldır çalışıyorum. Buradan elde ettiğim gelire evlendim aynı zamanda ev de aldım” (Adem Demir).

¹⁵ “Mütercimlik yapmadan önce çiftçilik yapıyordum. Çiftçilik mevsimsel olduğu için zaman zaman boş olduğum anlar oluyordu. Maddi anlamda büyük sıkıntılar çekmiyorum ama memur gibi masa başı biri işimin olmasını hep istiyordum. Kamplarda çalışmak için müracaat ettim. Anadilimin Arapça olması mülakatları geçmemi sağladı. Benim gibi birçok Akçakaleli kamplar sayesinde işsizliğin olduğu bölgemizde istihdam edilmiş oldu” (Hasan Arslan).

¹⁶ “Kamplarda daha önce yaşamadım fakat kamp alanlarında yaşamış akraba ve tanıdıklarım kamp alanlarında yaşamlarını idame ettirmenin kesinlikle zor olduğunu belirtiyor. Edindiğim bilgilere göre kamp alanlarında su sorunları, yağmur yağdığı zaman çamur gibi sorunların, soğuk zamanlarda konteynerlerin hava alması sorunları, ailelerin sorumluluk bilinçlerinin kamp alanlarında daha az olduğunu tecrübe edindim. Bütün bunlar Suriyeliler'i kamp alanlarından kent merkezlerine ve İstanbul gibi kentlere göç etmelerine sebep oluyor” (Ahmed Ismael Kanjo).

koruma altındaki Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Türkiye dünyanın en çok mülteciye ev sahipliği yaptığı ülke konumundadır. Milyonlarca mülteciye ev sahipliği yapmanın ülkemiz açısından güvenlik kaygılarını da ön plana çıkarmaktadır. Güvenlik açısından risk oluşturan mülteciler ülke içerisinde yaşayan yerel halkı endişelendirmekle birlikte egemen iktidarın güvenlik ile ilgili kaygıların giderilmesine yönelik adımlar atmasını elzem kılmaktadır. Güvenlik ile ilgili kaygılar toplumun Suriyeli sığınmacılara yönelik bakışlarına yön vermektedir.

2011'den günümüze göç eden Suriyeli sığınmacılar başta İstanbul olmak üzere sınır ketlerimizde yoğun olarak yaşamlarını idame ettirmekteler. İçişleri Bakanlığı Göç idaresi Başkanlığı'nın 9 Ocak 2023 tarihli verilene göre İstanbul'da 539.637 Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. İstanbul'dan hemen sonra sırasıyla İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın verilerine göre Gaziantep'te 461.149 Suriyeli sığınmacı, Şanlıurfa'da 373.793 Suriyeli sığınmacı, Hatay'da 356.361 Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. Ayrıca Kilis'te yerel nüfusa yakın bir sayıyla 87.686 Suriyeli sığınmacı, Mardin'de ise 86.948 Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. İstanbul'dan sonra sınır kentlerimiz başta olmak üzere diğer kentlerimizde yaşayan Suriyeli sığınmacıların güvenlik anlamında en önemli etkileri de kentlerimizde asayiş bozmalarıdır. Özellikle ekonomik anlamda güçlük çeken sığınmacıların hırsızlık, gasp, dilenme gibi suçlara karışma ihtimalleri ortaya çıkmaktadır. Ekonomik olarak güçlük çekenler aynı zamanda kadınları fuhuş yapmaya zorlamaktadır.

Suriyelilerin güvenlik açısından bir tehdit unsuru olarak görüldüğü yerler genellikle sığınmacı nüfusunun yoğun olduğu sınır illeridir. Sınır illerinde sığınmacıların gelmesi ile birlikte bu illerde suç oranlarında artış yaşanmıştır. Sığınmacıların yasa dışı yollardan gelir elde etmeleri, dilencilik, gasp gibi pek çok suça karışmaları bu illerin güvenliğini ve huzurunu bozmuştur. Bu durum halkta sığınmacıların uzun vadede ülke güvenliğine ciddi oranda zarar vereceği yönünde endişeleri de beraberinde getirmiştir (Ekici, 2019; 695). Ekici'nin ifadelerini Kilis'te

yaşamış Fidan Çetindağ'ın ifadeleri doğrular niteliktedir. Kilis'te yaşındaki Fidan Çetindağ ile yaptığımız mülakatlarda şunları aktardı¹⁷:

Sığınmacıların yarattığı en önemli güvelik riski yerel halk ile sığınmacılar arasındaki tepkinin bir provokasyon neticesinde şiddet içeren kitlesel tepkiye dönüşmesidir. Özellikle sınır kentlerimizde nüfus yoğunlukları fazla olan Suriyeli sığınmacıların yerel halk ile aynı fiziki mekânı paylaşmaları birtakım çatışmalara evirilebiliyor. Gaziantep'te 2014 yılında yaşanan olaylar bu çatışmalara örnek teşkil etmektedir. 2014'te Gaziantep'te Ünaldı Mahallesi'nde yerli ev sahibi ile Suriyeli kiracı arasında çıkan tartışmada Suriyeli sığınmacının ev sahibini öldürmesi üzerine tansiyonlar yükselmişti. Dolayısıyla bu durum halkta sığınmacıların uzun vadede ülke güvenliğine ciddi oranda zarar vereceği yönünde endişeleri de beraberinde getirmiştir.

Ev sahibini öldüren Suriyelinin evde bırakıp kaçtığı ailesi ise özel harekât polisleri tarafından zırhlı araçla evden çıkarıldı. Suriyeli aile, ifadeleri alınmak üzere emniyete götürüldü. Polis, olayın ardından kaçan Suriyeli'nin yakalanması için çalışma başlattı (Milliyet, 2014).

Suriye'de istikrarın sağlanamaması aynı zamanda ülke topraklarında var olan PKK, YPG gibi terör örgütlerinin güçlenmesine ve DAESH gibi yeni terör örgütlerine ise yeni bir durak olmuştur. Ülkemiz açık kapı politikası izleyerek Suriyeli sığınmacıların ülkemize göç etmesinin önünü açarken Suriyeli sığınmacılarla birlikte terör örgütleri mensuplarının da kent merkezlerinden geçişleri ihtimaller arasındadır. Terör örgütlerinin kent merkezlerinde var olmaları kentlerimizde yaşayan vatandaşlarımızın can güvenliği açısından risk yaratmaktadır. Suriye'de ki var olan krizle birlikte göç hareketlerinin artmasıyla sınır kentlerimizde terör saldırıları artmış

¹⁷ “Ben Kilis'te Beşevler semtinde Kilis'in en güzel yerinde otuyordum. Suriyeliler Kilis'te çoğalınca taşınmak zorunda kaldım. Hırsızlık aldı başını gidiyor. Parasız kalınca hemen hırsızlık yapıyorlar. Kaybedecek bir şeyleri de yok. Öldürüyorlar. Ben yaşlı başlı bir kadıyım. Bu yüzden kızımın ve damatlarımın torunlarımın yaşadığı mahalleye evimi satıp taşınmak zorunda kaldım” (Fidan Çetindağ).

ve ülkemiz terör örgütleriyle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Suriye’den sınır kentlerimize DAESH, PKK, YPG unsurlarından atılan roketler vatandaşlarımızın can güvenliğine tehdit oluşturmıştır. Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa ve Kilis’e atılan roketlerde birçok vatandaşımız hayatını yitirmiştir. Terör örgütlerinin sınır kentlerimize olan saldırılarını Yusuf Çetindağ ile yaptığımız mülakatta şunları aktararak ifade etmiştir¹⁸:

Özellikle sınır kentlerimizde göç ile birlikte oluşan güvenlik sorunları hem yerel halkın iç göçe gitmesine hem de Suriyeli sığınmacıların iç göçe gitmelerine neden olmuştur. Suriye’de ki iç savaştan kaçarak can güvenlikleri risk altında kalan Suriyeli sığınmacılar fiziki mekân değişimi yaparak göç ettikleri mekânda can güvenliklerinin risk altında olması onların farklı bir fiziki mekâna göç etmesine neden olmaktadır. İstanbul başta olmak üzere diğer kentlerimize iç göç gerçekleştirebilmektedirler. Suriyeli Ahmed Ismael Kanjo sınır kentlerde olan güvenlik problemlerinin Suriyeli sığınmacıların iç göçe gitmesine yönelik ifadeleri şu şekildedir¹⁹:

¹⁸ “Gaziantep olsun Kilis olsun Suriye’den kentlerimize atılan roketler psikolojik olarak dahi bizi etkilemiştir. Özellikle akrabalarımız dışarı çıkamaz oldu, atlarını koyunlarını koydukları ahırlarda yaşamaya başladılar. Yeğenim düğün yaptığı gün kentimize 6 tane roket düşmesi düğün akşamı başka bir kente akrabalarımızın olduğu yere gitmemize neden oldu. Düğünde sevinemedik. Tanıdıklarımız hayatlarını kaybettiler” (Yusuf Çetindağ).

¹⁹ “İnsanlar Suriye’den can güvenlikleri tehlikeye düştüğü için göç ediyor. Esat halkına kendi vatandaşına ağır silahlar kullanıyor. Hapis gibi yerlerde ise işkenceye maruz bırakıyor. Göç edilen yerlerde can güvenliği ile alakalı problemlerin olmasıyla başka bir yere göç etmekten daha doğal bir şey yoktur. Suriyeliler de sınır şehirlerde böyle sıkıntılar olduğunda İstanbul’a göç edebiliyor” (Ahmed Ismael Kanjo).

3.4. Suriyeli Sığınmacıların Sağlık Üzerine Etkileri

Göç eden Suriyeli sığınmacılara yönelik sağlık ile alakalı önemli adımlar atılmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 27. Maddesine göre “Sağlık hizmetleri geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Sağlık Bakanlığı'nın kontrolü ve sorumluluğunda yapılır veya yaptırılır” (Geçici Koruma Yönetmeliği, 27). Geçici Koruma yönetmeliği aynı zamanda 27. maddesinde Suriyeli sığınmacıların ücretsiz bir şekilde yararlanabileceğini ifade eder. Suriyeli sığınmacıların sağlık masraflarının AFAD tarafından karşılanması ülkemize ayrıca bir ekonomik yük olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayıtlı kayıtsız Suriyeli sığınmacılar sağlık hizmetlerine erişim elde etme imkanlarına sahiptirler. Kayıt dışı olanlar ise acil durumlar dışında ücretsiz bir şekilde sağlık hizmetlerinden yararlanamamaktadır. Ankara Üniversitesi Mülkiye Göç Araştırmaları Merkezi Müdürü Prof. Dr. Murat Erdoğan Habertürk'de şu ifadeleri kullandı:

“Türkiye'nin tamamına da yayıldılar. Biz de akademik bir gözle Türk toplumunun kaygılarını anlamak ve de Suriyelilerin beklentilerini öğrenmek için bir çalışma gerçekleştirdik. Son dönemde yeni bir sosyolojik evreye geçtik. 2011'den günümüze Geçici koruma altındaki Suriyeli yaklaşık 750 bin bebek doğmuştur” (Murat Erdoğan, Habertürk, 2022). Yeni doğan bebekler aynı zamanda kayıt altına alınmaktadır. Suriyeli sığınmacıların sayısı doğum oranlarının hızlı artışıyla her geçen gün artmaktadır. Kilis'te Elbeyli mülteci kampında çalışan Adem Demir bebek doğumlarının artışını şu şekilde ifade etmektedir²⁰:

2011 yılında göç ederek ülkemize gelen Suriyeli sığınmacılar kültürel ve toplumsal etkilerinin yanında ekonomik, güvenlik, eğitim ve sağlık olarak da etkilemiştir. Göç etme eylemini gerçekleştiren Suriyeli sığınmacılar göç etmeden önce

²⁰ “Kamplarda dahi bebek doğumları neredeyse günlük olmaktadır. Sağlık hizmetlerimiz Suriyeli sığınmacılar için ücretsiz şekilde karşılanmaktadır. Suriyeli sığınmacıların ülkelerine ne zaman dönecekleri belirsiz, sayıları gittikçe artmakta ve devletimize olan yükleri ise giderek artmaktadır” (Adem Demir).

lkelerindeki iç savaştan kaynaklı travmatik olayların etkisiyle psikolojik sorunlar yaşamış, yeterli beslenme suya erişim gibi olumsuzluklar nedeniyle sağlık problemleri ile karşılaşmış ve g etme eylemi ile sağlık sorunlarını beraberinde getirmişlerdir. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacılar sağlık kurumları üzerinde ciddi yk oluşturmuştur. Orsam 2015 raporuna göre Türkiye genelinde kamplardan hastanelere 500.000 hasta nakledilmiş, Türkiye’de ameliyat edilen hasta sayısı 200.000’i aşmış ve 35.000 Suriyeli doğumu gerçekleşmiştir. Yine bu raporda sınır illerindeki devlet hastanelerinde toplam hizmetin %30 ile 40’ı Suriyelilere verildiği belirtilmektedir. Suriyeli sığınmacılarının yaşadıkları sağlık sorunları nüfuslarının da fazla olmasıyla sağlık kurumlarımızın yükünü artırmakla beraber hastanelerde doluluk oranlarında etki etmektedir. Özellikle Kilis ilinde yerel halka hizmet veren Kilis Devlet Hastanesi Suriyeli sığınmacıların göçü ile kapasiteyle alakalı problemler yaşamış hem yerel halk sağlık erişimi noktasında problemler yaşamış hem de Suriyeli sığınmacılar sağlık erişimi noktasında problemler yaşamıştır. Kilis Devlet Hastanesi’nde hemşire olan Naci Sarıcabaağlı sağlık sorunları ile ilgili şunları ifade etti²¹:

Gn sağlık üzerinde olumsuz etkileri olduğu gibi yerel halkın sağlığı üzerinde de olumsuz etkileri mevcuttur. Siyasilerin hem g etme eylemini gerçekleştirenlerin hem de kendi vatandaşlarının sağlıklarının olumsuz etkilenmemesi için oluşabilecek sorunlara ani müdahale ve hızlı çözüm üretmelidirler.

3.5. Suriyeli Sığınmacıların Eğitim zerine Etkileri

Suriyeli sığınmacılar sağlık alanında etkilerinin yanında eğitim hizmetleri de etkilemiştir. Göç eden Suriyeli ailelerin çocuklarının eğitimleri için çalışmalar yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığımız bu problemlerin ortadan kalkması için ülkemizde geçici koruma altında bulunan Suriye vatandaşlarına yönelik eğitim ğretim hizmetleri genelgesi çıkarmıştır. Genelgenin çıkarılmasıyla ülke genelinde başta sınır kentlerimizde nüfus yoğunluğu fazla olan Suriyeli ailelerin çocuklarının

²¹ “Kilis’te sadece bir tane devlet hastanesi var. Kilisli’lere dahi zor yetişen hastane Suriyeli sığınmacıların göçü ile çalışamaz hale geldi. Sağlık alışanları mesailer yapıyor, hastanemize yeni görevli memurlar atanıyor ama yine de etki etmiyor. Bu sebeple Kilis’e bir hastane daha yapılıyor” (Naci Sarıcabaağlı).

eğitime katılmalarının imkânı sağlanmıştır. Suriyeli çocuklar yerel halkın çocukları ile aynı mekânda eğitim görme hakkına sahip olsa daha çok Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) eğitim almayı tercih etmiştir. Geçici Eğitim Merkezleri Suriyeli çocuklar için dil noktasında daha kolay olması buralarda eğitim görmelerini kolaylaştırmıştır. Aynı zamanda Geçici Eğitim Merkezleri Suriye müfredatına göre eğitim vermiştir. Geçici Eğitim Merkezlerini tercih eden Suriyeli çocuklar Türkçe'nin öğrenilmesi ile ilgili mesafe kat edememeleri toplumsal uyumu doğrudan etkilemiştir. Dolayısıyla Geçici Eğitim Merkezleri kapatılmış ve Suriyeli çocuklar devlet okullarında eğitimlerine devam etmişlerdir. Devlet okullarında Türkçe yönünden eksik kalanlar için halk eğitim merkezlerinde Suriyeliler'e yönelik kurslar verilmiştir.

Halk eğitim merkezlerinde sığınmacılara yönelik özellikle meslek edindirme kursları ve dil öğrenme kurslarında eğitim verilmekte ve sığınmacıların topluma uyum sağlamaları konusunda çalışmalar yapılmaktadır (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, 2021). Dil öğrenen çocukların toplumsal uyumu yakalaması daha kolay olacağından bu adımlar atılmıştır. Türkçe öğrenmeleri gayesiyle bu kurslarda yabancılara meslek eğitimlerinin yanında dil eğitimleri de verilmiştir.

Türkiye son yıllarda uluslararası öğrencilerin eğitim görmek için başvurduğu ülkelerden birisi olmuştur. Uluslararası öğrenci sayılarındaki artış üniversitelerin kozmopolit bir yapıya bürünmesine zemin hazırlamıştır. Suriye'de yaşanan olaylar eğitim kurumlarının işlevlerini yitirmesine sebep olmuştur. İnsanlar can güvenliğini birincil öncelik olarak sağlamak istedikleri için eğitim atıl bir seçenek olarak kalmıştır. Suriye'de başlayan ve günümüzde halen devam eden çatışmalar öğrencilerin eğitimlerine ara vermeleriyle sonuçlanmıştır. AFAD'ın 2013'te yaptığı araştırmaya göre Suriyeliler'in kamplarda olanların %12'si kampların dışında yaşayanların %19'unun okuma yazma bilmediğini tespit etmiştir. Kamp içinde yaşayanların %37'si kamp dışında yaşayanların %25'inin ilkokul mezunu olduğu, kamp içinde yaşayanların %25'i kamp dışında yaşayanların %19'unun ortaöğretim olduğu tespit edilmiştir. Göç'ün eğitim üzerinde yarı kalmış bir noksanlık tarafının mevcudiyeti can güvenliğini güvence altına alma, barınma, beslenme sorunlarından sonra gelmektedir. Suriye'den göç eden insanların birincil derecede can güvenliğilerini güvence altına alıp, barınacak bir yer, geçimini sağlayacak bir işin varlığından sonra eğitim basamağını düşündüklerini göç eden insanlar üzerinden görebiliyoruz. YÖK'ün 22 Temmuz

2013’de aldığı kararla Suriyeli üniversiteli öğrencilere eğitim hakkı tanınmıştır. Daha önce kendi ülkelerinde kendi kültürleriyle kendi dilleriyle eğitim gören bu öğrenciler tamamen farklı bir dil farklı bir ülke farklı bir kültür ile eğitimlerine devam etmeleri göçün bu insanlara yüklediği ağır sorumlulukları beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla bu insanların birtakım zorluklarla baş başa kalması olağandır.

Öğrencilerin farklı bir ülkede göçün sebep olduğu zorunluluktan dolayı eğitimine devam etmeleri duygusal problemleri de beraberinde getirebilmektedir. Halep’ten göç ederek İstanbul’da bir lisede eğitimine devam eden 18 yaşındaki Ahmet İsmail Kanjo sahip olduğu kültür nedeniyle farklı bir dili olması nedeniyle eğitim sistemine entegre olması zorlaşmış ve eğitim sistemi içerisinde ötekileştiğini vurgulamıştır. Eğitimlerine devam ederken amaçlarının birey eğitimi olduklarını vurgulayan Suriyeli üniversite öğrencisi Fatma Bazarbaşı bizler kıyafetlerimiz nedeniyle Suriyeli olduğumuz tahmin edilebiliyordu, biz ise artık Türkler gibi giyinmeye başladık zira bize karşı insanların bakışı duygusal çöküş yaratmaktadır diye ifade ediyor. Serhat şehirlerimizde yaşayan Suriyeliler’in bir kısmı buralarda eğitim görürken iş kurmuş, maddi anlamda durumu iyi olan aileler ise çocuklarının İstanbul gibi kozmopolit bir kentte özel üniversitede eğitim görmelerini istemişlerdir. Suriyeli Nousaiba Tayeh babasının maddi anlamda iyi olduğunu ve onun yabancı ülkelere eğitim göreceğine İstanbul’da İngilizce bölüm okumasını teklif ederek İstanbul kentini tercih etmiştir.

Kanjo İstanbul’un Türkiye’de en çok öğrenci olduğunu ve en çok üniversiteye sahip bir kent olduğunu ifade ederken Suriyeliler’in burada eğitim öğretim görerek kendilerini geliştirmek için buraya göçün yoğun olduğunu belirtiyor. Özellikle Suriye’deki iç savaştan sonra Türkiye’ye göç eden Suriyeliler’in Suriye’de yarım kalan eğitimlerinin burada deva ettiğini belirtti. Son yıllarda ise mültecilere olan yerel halkın tepkisi bu talebi düşürdüğünü özellikle Suriyeliler ve mültecilerin Türkiye’den gönderilmesi vaadi üzerine kurulan Zafer Partisi’nin ortaya çıkması ve sokak röportajlarında mültecilerin gitmesi gibi konuların gündeme gelmesi Suriyeliler’in toplumsal baskıya maruz kaldığını ifade etti. Kendisinin de lise öğrenimine İstanbul’da başladığını ve son derece başarılı bir öğrenci olduğunu belirtti. Kişisel gelişimini artırıp donanımlı bilgili bir vatandaş olarak bu ülkeye hizmet etmek istediğini belirtti. Artan toplumsal baskı ve eğitim sistemi içerisinde dışlanmışlık hissi ile duygusal

problemlerinin ortaya çıkmasıyla beraber eğitimini bitirmek zorunda kaldı. Ailevi olarak ekonomik problemlerinin de artmasıyla beraber iş gücüne katılıp eğitimini sonlandırmak zorunda kaldığını belirtti. Göç unsurunun eğitim aşamasını atıl bıraktığını bir kez daha görmüş oluyoruz. Suriye’deki iç savaştan kaçarak Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacılar bir üniversite şehri olan İstanbul’a göç etmeyi eğitimleri konusunda önemsemektedirler.

3.6. Suriyeli Sığınmacıların Belediye Hizmetleri Üzerine Etkileri

Göç etme eylemini gerçekleştiren Suriyeli sığınmacıların göç ettikleri kentlerdeki belediyelere olumlu etkileri olmamakla birlikte sadece olumsuz etkileri olmuştur. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların göç ettikleri yerlerdeki belediye hizmetlerine olan etkileri ayrı bir başlıkta altında irdeledik. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı’nın 9 Ocak 2023 verilene göre ülkemizde 3 milyon 535 bin 898 geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı’nın 9 Ocak 2023 tarihli verilene göre İstanbul’da 539.637 Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. İstanbul’dan hemen sonra sırasıyla İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı’nın verilerine göre Gaziantep’te 4611.149 Suriyeli sığınmacı, Şanlıurfa’da 373.793 Suriyeli sığınmacı, Hatay’da 356.361 Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. Sınır kentlerimizde ve diğer kentlere göç ederek buralarda yaşamlarını idame ettiren Suriyeli sığınmacıların nüfus yoğunlukları nedeniyle kentlerdeki belediye hizmetlerinin aksamasına sebep olmakta ve belediyelerden hizmet alan yerel halkı doğrudan etkilemektedir. Belediyelerden hem yerel halka hem de göç eden Suriyeli sığınmacılara aynı hizmeti sunma çabaları Suriyeli sığınmacıların il bazında yarattığı önemli bir sorundur. Sığınmacıların kentlere düzensiz bir şekilde dağılmaları belediyelerin hizmetlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Kentlere dağılan Suriyeli sığınmacılar ulaşım, temizlik, su, kanalizasyon gibi altyapı hizmetlerinin de olumsuz yönde etkilenmesine yol açmıştır. Belediyeler merkezden kendilerine verilen bütçeleri yöneten, o kentteki vatandaşlarına hizmet sunan bir görevi ifa ettiğinden kentlerdeki Suriyeli sığınmacıların varlığı bütçelerin yetersiz kalmasına ve hizmetlerin aksamasına neden olmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların nüfusunda yaşanan bu artış belediye hizmetlerinin aksamasına neden olan en önemli sebeptir. Sığınmacıların belediye hizmetleri

üzerinde bu denli olumsuz bir etki yaratması yerel halkın Suriyelileri dışlamasına da neden olmuştur. Özellikle belediyelerin düşük bütçelerle yerel halkın yanında bu insanlara da hizmet sunması şehirlerde altyapı sorunlarını ortaya çıkarmıştır. Yerel halk altyapı sorunları yüzünden temel hizmetlerde yaşanan aksaklıkların suçlusu olarak Suriyelileri görmektedir (Ekici, 2019; 696).

Yerel halkın belediye hizmetlerinden yeterince hizmet alamamış olmalarının nedenlerini Suriyeli sığınmacıların kentlerde varlığından kaynaklandığını belirtmeleri yerel halkla Suriyeli sığınmacılar arasında uyum sürecini de olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla belediyelere aynı zamanda yerel halkla Suriyeli sığınmacılar arasındaki artan gerginliklerin dindirilmesi ve toplumsal uyumu sağlaması yönünde önemli görevler de düşmektedir. Aksi takdirde iki toplum arasında gerilimlerin artması toplumsal baskıların artmasına ve ölümcül vakalara dahi yol açabilmektedir. Belediyeler iki toplum arasında uyumun sağlanması için çeşitli sivil toplum kuruluşları ile müşterek çalışmaktadır. Belediyeler Suriyeli sığınmacıların toplumsal uyumu için dil kurslarından, meslek edinme kurslarına, Suriyeli sığınmacıların sorunlarının çözümüne yönelik merkezler kurmuşlardır.

Mersin, Hatay, Gaziantep ve İstanbul yerel yönetimleri ile ortaklaşa gerçekleştirilen projede 1000'e yakın Suriyeli ve Türkiyeli kamu kuruluşlarında geçici olarak istihdam edilmişlerdir. Projede İstanbul'un Avcılar İlçesi'nde pozitif ayrımcılık nedeniyle yalnızca kadın istihdamı yapılmakta, kadınlar, ilçedeki okullarda destek personeli olarak görevlendirilmektedir. Seçilen işler, iş güvenliği riski yüksek olmayan iş yerlerinden oluşmakta ve haftada 45 saati aşmamaktadır. Proje kapsamında çalışanların arasında iletişiminin artması ve önyargıların kırılması amaçlanmaktadır (Akdeniz, 2023; 69). Yerel yönetimler bu tür projeler ile Suriyeli sığınmacıların istihdamına yönelik katkıda bulunurken aynı zamanda iki toplum arasında oluşabilecek potansiyel gerilimleri bu tür kaynaştırmalar ile en aza indirmektedir. Yerel halk ile Suriyeli sığınmacılar arasındaki uyumda yerel yönetimlere ve yöneticilere önemli sorumluluklar düşmektedir. Yereldeki uyum alanındaki çalışmalar genele etki edecektir. Aksi takdirde iki toplum arasındaki çatışmalar Suriyeli sığınmacıların iç göçe giderek fiziki mekân değişimlerine yol açmaktadır.

3.7. Suriyeli Sığınmacıların Mekânsal Etkileri

Göç en genel anlamıyla göç etmek zorunda kalan veya göç eden birey ve kitlelerin daha önce bulundukları fiziki mekândan ayrılarak başka bir fiziki mekâna ulaşmalarıdır. Göç edenler ait oldukları kültür, dil, din, davranış biçimleri ile göç ettikleri fiziki mekândaki yerel halkı etkilemenin yanında göç ettikleri fiziki mekâna da etki etmektedirler. Göç eden bireyler veya kitleler özellikle zorunlu göç edenler göç ettikleri fiziki mekânda daha önceleri yaşama tecrübeleri olmaması ve sosyo ekonomik birtakım problemler yaratmaktadır. Göç eden bireylerin toplumsal uyum noktasında yerel halkla birbirlerine entegre olamayışları sosyal ayrışmalara yol açmaktadır. Her iki toplum arasında yaşanan bu ayrışmalar göçmenlerin mekânsal olarak yerel halktan uzak mekânlarda yaşamlarını idame ettirmelerine yol açmaktadır. Dolayısıyla göç edenler kendi soydaş ve akrabalarının olduğu mekânlara doğru yönelmektedir. Yerel halkla göç edenler arasındaki uyumsuzluk, istihdam ve barınma sorunlarına bağlı olarak ortaya çıkan yoksulluk ve yoksunluğun mekânsal yapıdaki ifadesi olan gecekonduları artırmaktadır. Gecekondulaşmaya bağlı olarak çevre sorunları da ortaya çıkmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların sınır kentlerimiz başta olmak üzere diğer kentlerimizde yoğunlaşmaları birçok çevre sorununu ortaya çıkarmıştır. Suriyeli sığınmacıların göçü ile kentlerimizde gecekondulaşma ile ilgili problemler ortaya çıkmamıştır. Özellikle Suriyeli sığınmacıların mekânsal olarak etkileri çevre kirliliğine neden olan birikmiş çöplerinin belediye hizmetlerini aksatmasıdır. Suriyeli sığınmacı nüfusunun kentlerde fazlalığı belediye hizmetlerini doğrudan etkiler niteliktedir. Gaziantep’te yaşayan Mehmet Deliat mekânsal etkilere yönelik şunları aktardı²²:

²² “Suriyeliler Gaziantep’e geldiler gelmesine ama bir evde en az 10 kişi yaşıyorlar. Akşamları gece yarısına kadar sesleri evimize kadar geliyor. En az 10 kişinin yaşadığı evde günlük belediyenin koyduğu sokak çöp kovasına çöp atıyorlar. 10 kişi yaşamalarından ötürü normal” (Mehmet Deliat).

4. SURIYELİ SİĞINMACILARIN 2011 YILI SONRASI İSTANBUL İLİ ESENYURT İLÇESİNE İÇ GÖÇ GERÇEKLEŞTİRMELERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

2011 yılında Arap Baharı'nı yaşayan Suriye, halkın başlattığı protesto ve ayaklanmalarına karşın rejimin sert gücünü kullanarak karşılık vermesiyle ülke kaos ve iç savaş haline dönmüştür. Kaos ve iç savaş ortamı ve buna bağlı olarak halkın can güvenliğinin tehlikeye düşmesiyle Suriyeliler ülkelerinden ayrılarak farklı bir ülkenin fiziki mekânına göç etmek zorunda kalmış ve yer değiştirmişlerdir. Suriyeliler başta Türkiye olmak üzere komşuları Ürdün, Lübnan Mısır ve Irak gibi ülkelere göç etmişlerdir. Suriyeliler'den aynı zamanda Avrupa ülkelerine göç edenler de olmuştur. Türkiye güney komşusu olan ve Suriye ile 877 km'lik kara sınırına sahiptir. Türkiye'nin Suriye'de aynı zamanda Süleyman Şah Saygı Karakolu'nu barındıran toprağı mevcuttur. Suriye'de yaşanan iç savaştan şüphesiz en çok etkilenen Türkiye'dir. Türkiye en çok mülteci barındıran ülke konumundadır. Türkiye Suriye'de ki iç savaş henüz başlarken Suriyeliler'e karşı açık kapı politikası izlemiş ve birçok Suriyeli Türkiye'nin sınır kentleri başta olmak üzere diğer kentlerine göç etmiştir. Suriye'deki iç savaşın hız kesmeden devam etmesi ve keşmekeş bir hal alması, istikrarın sağlanamaması, Türkiye'nin Suriyeliler'e yönelik misafir kavramında değişiklik yaparak geçici koruma statüsü vererek yeni bir kavram tanımlamasına gitmesine yol açmıştır. Türkiye Suriyeliler için sınır kentlerinde ve diğer kentlerinde barınma ihtiyaçlarının giderilmesi için kamp kurmuş olsa da göç edenlerin büyük kesimi kent merkezlerine ve İstanbul'a göç etmiştir. Şüphesiz Türkiye'nin bu göçe hazırlıksız yakalanması ve göç edenlerin düzensiz bir şekilde Türkiye içerisinde fiziki mekân değişimine gitmeleri ülke içerisinde birçok problemi de beraberinde getirmiştir.

Suriye'de yaşanan çatışmalar komşu ülkeleri de derinden etkilerken, bu savaştan en çok etkilenen ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Suriye'deki iç savaştan kaçanların yarısından fazlasına ev sahipliği yapan ve dünyadaki en büyük sığınmacı bulunduran ülke konumunda olan Türkiye ise bütün ekonomik ve sosyal sorunlarına rağmen bu sığınmacıları barındırmaya devam etmektedir. Türkiye, sığınmacılara sağladığı insani yardım, eğitim, sağlık ve mesleki eğitim hizmetleri

ile onların sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik sunduğu olanaklar bakımından diğer ev sahibi komşu ülkelere göre daha iyi standartlar sağlamıştır (ORSAM).

Türkiye'nin sınır kentleri başta olmak üzere diğer kentlerine göç eden Suriyeli sığınmacılar ülkede eğitim, sağlık, güvenlik, ekonomik, siyasi, sosyal, hukuki etkileri olduğu gibi aynı zamanda onların da ekonomik, siyasi, eğitim, güvenlik, sağlık, hukuki, sosyal faktörlerden etkilenmeleri ülke içerisinde kamplardan kent merkezlerine ve diğer kentlere göç etmelerine yol açmaktadır. Sınır kentlerde ve diğer kentlerde yaşayan Suriyeli sığınmacılar bu kentlerden de çeşitli faktörlerden ötürü İstanbul kentine göç etmektedir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın 9 Ocak 2023 tarihli verilerine göre İstanbul 539.697 Suriyeli sığınmacıya ev sahipli yaparak seksen bir il içerisinde en çok Suriyeli sığınmacı barındıran kent olmuştur. Türkiye'nin seksen bir kenti içerisinde İstanbul'un en çok Suriyeli sığınmacı barındıran kenti olması araştırma yapmamızı ve Suriyeli sığınmacıların İstanbul ili Esenyurt ilçesine göç etmelerine neden olan faktörleri incelememize neden olmuştur.

Suriyeli sığınmacıların kamplardaki yaşamlarının onlara etkileri, sınır kentlerde ve diğer kentlerde yaşamlarını idame ettirirken ekonomik faktörlerin Suriyeli sığınmacılara olan etkileri, eğitim faktörlerinin Suriyeli sığınmacılara olan etkileri, barınma ile ilgili faktörlerin Suriyeli sığınmacılara olan etkileri, yerel halkın Suriyeli sığınmacılara karşı olan toplumsal baskıları Suriyeli sığınmacıların İstanbul'a göç etmelerini etkileyen faktörlerdir. Aynı zamanda Suriyeli sığınmacılar Avrupa ülkelerine göç etmek için İstanbul kentine göç etmekte ve İstanbul'u geçiş olarak kullanmaktadırlar.

Suriyeli sığınmacıların 2011 yılından itibaren sınır kentlerinde ve diğer kentlerde yaşarken İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın 19 Ocak 2023 verilene göre en çok Suriyeli sığınmacı barındıran kent konumunda olduğundan araştırma 100 Suriyeli sığınmacı ile yaptığımız mülakatlardan istifade ederek incelenmiştir.

.

4.1. Suriyeli Sığınmacıların Esenyurt'a İç Göç Gerçekleştirmelerinde İstihdam ve Ekonomik Faktörlerin Etkileri

4.1.1. Ekonomik Faktörler

2011 yılında Suriye'deki iç savaştan kaynaklı can güvenliği tehlikesiyle karşı karşıya kalan Suriyeli sığınmacılar Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmışlardır. Milyonlarca insan ülkelerindeki mallarını ve evlerini terk ederek farklı bir fiziki mekâna ulaşmış farklı bir yerel toplumla tanışmışlardır. Sığındıkları ülkede beslenme, barınma, sağlık gibi ihtiyaçlar göç edenlerin en temel sorunlarını teşkil etmektedir. Göç eden birey ve kitleler aynı zamanda göç ettikleri yerde beslenme, barınma, sağlık, ekonomik ve toplumsal problemleri ortaya çıkarırken bu problemler hem göç edenleri hem de göç edilen yerdeki yerel toplumu etkileyebilmektedir. Türkiye, Suriye'ye komşu ülkeler arasında en fazla Suriyeli sığınmacı ağırlayan ülkedir. Kuşkusuz Türkiye aynı zamanda Suriyeli sığınmacıların göçünden en çok etkilenen ülkedir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın 9 Ocak 2023 tarihli verilerine göre Türkiye 3 milyon 535 bin 898 Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır.

Esenyurt, özellikle son yıllarda Suriyeli mültecilerin yoğun şekilde yerleştiği bir ilçe haline gelmiştir ve şu anda 1,5 milyonluk nüfusuyla Türkiye'nin en kalabalık ilçesidir. İlçede resmi olmayan rakamlara göre yaklaşık 300 bin yabancı uyruklu kişi ikamet etmektedir (TÜİK, 2023).

Esenyurt'un göç tarihi daha eski dönemlere dayanmaktadır. İlçe, ilk kentleşmeye başladığı dönemlerde çoğunlukla Bulgaristan göçmenlerinin yaşadığı bir yerleşim alanıydı (Yıldırım, 2020; 190). İlçenin ilk belediye başkanı Gürbüz Çapan'ın seçilmesiyle birlikte, özellikle Çapan'ın memleketi olan Kars ve Ardahan illerinden iç göç hareketleri başlamıştır (Kaya, 2019; 65). Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaş, Esenyurt'a yönelik önemli bir göç dalgasını tetiklemiş ve bu durum, ilçenin uluslararası destek arayışlarını da beraberinde getirmiştir.

Esenyurt Belediyesi, mültecilerin ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla uluslararası kuruluşlardan destek almakta ve bu kapsamda Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ile Aralık 2019'dan bu yana iş birliği yapmaktadır (UNHCR, 2021). UNHCR'dan alınan teknik destek ve mentörlük ile insani yardım malzemeleri, belediyenin Dış İlişkiler Müdürlüğü Göçmen Hizmetleri

Bürosu aracılığıyla sığınmacılara dağıtılmaktadır. Ayrıca, Esenyurt Belediyesi Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları (ECHO) tarafından finanse edilen "Save The Children" Vakfı ile Toplum Temelli Çocuk Koruma Sistemlerinin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında iş birliği yaparak 14 ay süresince 4000 mülteci kadın ve çocuğa psiko-sosyal ve sosyal hizmetlere erişim desteği sağlamıştır (Save The Children, 2022). Bu açıdan Suriye sığınmacılarında Esenyurt'u seçmeleri hem istihdam hem de sosyo-kültürel açıdan kaçınılmaz hale dönüşmüştür.

2011 yılından sonra Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacılar başta İstanbul kentimiz olmak üzere sınır kentlerimizde yaşamlarını idame ettirmektedir. Başta sınırda bulunan kentlerimiz olmak üzere Türkiye'nin diğer illerinde de henüz kayıt altına alınmamış ve ülkeye kaçak yollardan girmiş Suriyeli sığınmacılar da mevcuttur. Göç etmek zorunda kalan birey veya kitleler göç ettikleri mekânda hayatlarını idame ettirebilmeleri için ekonomik ve ticari hayata katılım sağlamış bu ise yerel halk, esnaf, işadamı, memur, işçi, öğrenci, eğitimci, hane halkı için birtakım sosyal, ekonomik, ticari sonuçlar doğurmuştur. Özellikle göçün ilk yıllarında sınır kentlerimizde yerel nüfusa oranla yoğun yaşayan Suriyeli sığınmacılar sınır kentlerimizde yaşayan yerel halkı doğrudan etkilemiştir. Suriyeli sığınmacıların sınır kentlerimizde yaşayan yerel halka olan iktisadi ve ekonomik etkileri işsizliğe yol açmakla birlikte sınır kentlerimizde yaşayan yerel halkla göç etmiş Suriyeli sığınmacılar arasında sosyal problemler yaratabilmektedir.

Ortaya çıkan işsizlik ve sosyal etkiler Suriyeli sığınmacıların Türkiye içerisinde sınır kentlerimizden İstanbul kentine iç göç yaparak fiziki mekân değişikliğine gitmelerine yol açmaktadır. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın Mart 2014 verilerine göre İstanbul'da 295 bin Suriyeli sığınmacı yaşarken 9 Ocak 2023 verilene göre bu sayısı bir buçuk kattan fazla artmıştır. Sınır kentlerimizden iç göçe başvurarak mekân değişikliği yapan Suriyeli sığınmacılar daha çok İstanbul kentini ve Esenyurt ilçesini tercih etmektedirler. İç göçe iten etkenler arasında ekonomik sebepler en başta gelmektedir. Göç etme eylemini gerçekleştiren Suriyeli sığınmacılar hayatlarını idame ettirebilmek için barınabilecekleri bir konut ve geçimlerini sağlayabilecekleri bir işe

ihtiyaç duymaktadırlar. Suriyeli, Halep doğumlu Ahmed Ismael Kanjo ile yaptığımız mülakatta şunları aktarmıştır²³:

Suriye’den Türkiye’ye göç ettikten sonra Türkiye’nin sınır kenti olan Gaziantep’te yaşamış Şahin Türkmen yapmış olduğumuz mülakatta Gaziantep’teki ekonomik faktörlerin göç üzerindeki etkisini şu şekilde açıklamaktadır²⁴:

Tablo 2.1: 23 Ağustos 2014 Tarihli Verilere Göre İller Bazında Barınma Merkezleri Dışında Yaşayan Sığınmacı

Tarih	İl	Suriyeli Sığınmacı Sayısı
23 Ağustos 2014	Gaziantep	170.000
23 Ağustos 2014	Şanlıurfa	155.000
23 Ağustos 2014	Hatay	150.000
23 Ağustos 2014	İstanbul	70.000
23 Ağustos 2014	Mardin	60.000
23 Ağustos 2014	Kilis	45.000
23 Ağustos 2014	Şırnak	15.000

²³ “Suriyeliler göç ettikten sonra yaşadıkları sınır kentlerinde işsizlik olması, kiralara yapılan zamlar o şehirde daha fazla kalmayı engelliyor. Benim abim Avrupa’ya gitti. Suriyeliler İstanbul’a gelerek burada birçok işte çalışıyor ve ailelerini geçindiriyor. Özellikle Suriyeli gençler için İstanbul vazgeçilmez bir kent. İstanbul’da her zaman iş bulabilirsin. Tekstil olsun fabrika olsun çok iş var. Suriyeli gençler İstanbul’da böylelikle para kazanarak ailelerine gönderebiliyor. Sermayesi olan zengin olan Suriyeliler ise İstanbul’da iş kurabiliyor. Fatih’te ve bazı ilçelerde Arap restoranları ve Arap turizm şirketleri bunlara örnek olabilir. O yüzden diğer kentlerde olan ekonomik sorun bizlerin İstanbul’a taşınmasına yol açıyor. İstanbul’da ise Esenyurt ilçesinde birçok akrabaları olduğu için ve fabrikalar olduğu için bu kenti tercih ediyor” (Ahmed Ismael Kanjo).

²⁴ “2013’te Gaziantep’e göç ettim. Gaziantep’te göçün etkisiyle yerel nüfusun yanında Suriyeli sığınmacı sayısı oldukça fazlaydı. Suriyeli sığınmacıların yerel nüfusun yanında yoğun olmasından ötürü göç edenler iş gücüne katıldılar ve kendime göre iş bulamadım. 2014’te İstanbul’a Esenyurt’a göç ettim. İstanbul kentinde birçok imkân mevcuttur” (Şahin Türkmen).

Kaynak: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), 2014.

Türkiye İstatistik Kurumu’nun 23 Ağustos 2014 verilene göre İstanbul ve sınır kentlerimizin yerel nüfus oranı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2.2: 23 Ağustos 2014 Tarihli Verilere Göre Kentlerimizin Yerel Nüfus Oranı

Tarih	İl	Yerel Nüfus Sayısı
23 Ağustos 2014	Gaziantep	889.466
23 Ağustos 2014	Şanlıurfa	1.845.667
23 Ağustos 2014	Hatay	1.519.856
23 Ağustos 2014	İstanbul	14.377.018
23 Ağustos 2014	Mardin	788.996
23 Ağustos 2014	Kilis	94.414
23 Ağustos 2014	Şırnak	305.881

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2014.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) 2014’te yapmış olduğu araştırmada Suriyeli sığınmacı sayısının en yoğun olduğu kentler sınır kentlerimizden Gaziantep olurken günümüzde Suriyeli sığınmacıların en yoğun yaşadığı kent İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığının 9 Ocak 2023 tarihli verilerine göre İstanbul kenti olmuştur. Suriyeli sığınmacılar göçün ilk yıllarında sınır kentlerimizde yoğun nüfus olarak yaşarken iç göçe başvurarak 81 kent arasında birincil tercihleri İstanbul kenti oluşturmaktadır. İstanbul kentine iç göçe giderek fiziki mekân değişikliği yapmalarının etkenleri arasında birincil faktör olarak ekonomi gelmektedir. Sınır kentlerinde var olan işsizlik, ucuz emek gücüne dayalı işler Suriyeli sığınmacıların İstanbul kentine göç etmelerine neden olmaktadır. Nitekim 2012 yılında Azez bölgesinden Kilis’e göç eden Baba Mecid ile yaptığımız mülakatta şunları aktarmıştır²⁵:

²⁵ “Kilis’e göç ettiğimizde Suriyeli sayısı fazlaydı ve artıyordu, Kilis’in yerlileri bu durumdan şikâyet etmeye başlamıştı. Kilis zaten küçük bir yer. Kilis’in yerlilerinde bile işsiz olanlar vardı. Suriyeliler geldikten sonra Kilis’in yerlilerinden daha ucuz çalışmaya başlayınca Kilis’in yerlileri daha çok işsiz kaldı. Ben Afrin’de hayvancılık yapıyordum. 2 kız bir erkek çocuğum var. Kilis’te geçimi

Ekonomik ve iktisadi etkenler Suriyeli sığınmacıların İstanbul kentine göç etmelerinde en önemli faktördür. Suriyeli sığınmacılardan göç ettikleri sınır kentlerinde oluşan ucuz işgücü özellikle yerel halkın orta ve aşağı ekonomik tabakalarını olumsuz etkilenmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Daha ucuz iş gücüyle yarışmak niteliksiz işgücü piyasasında ücretleri düşürmüştür. Orta kesimler ise kira ve gıda fiyatlarındaki artıştan olumsuz etkilenmiştir. Sınır kentlerde yaşayan yerel halkın yanında göç etme eylemini gerçekleştiren Suriyeli sığınmacılarda doğrudan etkilenmiştir. Suriyeli sığınmacıların göç ettiklerinde getirmiş oldukları paranın bitmesi ve göç ettikleri mekânda alım gücünün düşmesi konut kiralardaki fahiş artışlar işsizlik yanında diğer iç göçe gitme etkenlerindendir. Sınır kentlerinde iç göçe giden Suriyeli sığınmacıların kahir ekseriyeti İstanbul kentini ve Esenyurt'u tercih etmektedir. Suriyeli sığınmacıların Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından 23 Ağustos 2014 tarihli yapılan araştırmasına göre kamp alanları dışında sınır kentlerinde yaşadıkları nüfus yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Ekonomik ve iktisadi etkenlerden ötürü İstanbul kentine göç eden Suriyeli sığınmacıların nüfusu İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın 9 Ocak 2023 tarihli verilerine göre Tablo 2.3'de gösterilmektedir.

Tablo 2.3: 9 Ocak 2023 Tarihli Verilere Göre Göç Eden Suriyeli Sığınmacıların Nüfusu

Tarih	İl	Suriyeli Sığınmacı Sayısı
9 Ocak 2023	Gaziantep	461.149

sağlamak için iş bulmam gerek ama iş yok. Kimseye iş yok. En ucuz kim çalışırsa ona iş var. Eşim ile birlikte birkaç ay zeytin ve üzüm toplamaya gittik. Bir müddet geçimimi böyle sağladım. Mersin'de hayvancılık yapanlar çalışan arıyormuş bunu duydum. Mersin'e gitmeye karar verdim fakat tanıdık kimsem yoktu orada. İstanbul'dan akrabalarla konuştuğumda İstanbul'da çok iş olduğunu söyledi. Eşimi ve çocuklarımı aldım İstanbul'a Esenyurt'a taşındım. Burada çok fabrika vardı. Burada birkaç ay akrabaların yanında kaldım. Eşimle beraber tekstil işinde çalıştık. Biraz para biriktirince kiralık ev bulup taşındık. Kilis'e kalsak iş bile bulamazdık” (Baba Mecid).

9 Ocak 2023	Şanlıurfa	370.793
9 Ocak 2023	Hatay	356.361
9 Ocak 2023	İstanbul	539.697
9 Ocak 2023	Mardin	86.948
9 Ocak 2023	Kilis	87.686
9 Ocak 2023	Şırnak	11.545

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2023.

2014 yılında birinci tabloda Suriyeli sığınmacıların en yoğun olarak yaşadığı kent sınır kentimiz olan Gaziantep olduğunu görüyoruz. 2023 yılında üçüncü tabloda ise Suriyeli sığınmacıların en yoğun olarak yaşadığı kentin İstanbul olduğunu görüyoruz. Suriyeli sığınmacıların sınır kentimiz ve diğer kentlerden ayrılarak iç göçe gitmelerinin en önemli sebebi ekonomik endişelerdir. Suriyeli sığınmacı olan İstanbul’da yaşayan Mervan ile yaptığımız mülakatta şunları aktardı²⁶:

Sınır illerinde talep arttıkça temel gıda maddeleri, konut kiralari ve ev fiyatları yükselmiş, eski kiracıların çıkarılarak yenilerinin alınmasına neden olmuş, hayat pahalılığı ortaya çıkmıştır. Çocuk işçiliği artmıştır. Ekonomik alanda dile gelen bir konu Suriyelilerin sanayide, tarımda ve küçük çaplı işletmelerde kaçak yollarla ucuz işgücü olarak çalıştırılmasıdır. Diğer taraftan Gaziantep, Mersin ve Kahramanmaraş gibi sanayinin nispeten geliştiği illerde özellikle Türk vatandaşlarının çok tercih etmediği vasıfsız yeni işgücü ihtiyacını Suriyeliler doldurmuştur. Ayrıca barınma merkezlerinde yaşayanların temel ihtiyaçları yerel firmalar tarafından tedarik edildiğinden özellikle tekstil, gıda alanlarındaki firmalara ekonomik getiri sağlamıştır (Orsam Raporu, 2015).

²⁶ “Biz Suriye’den göç ettiğimizde diğer kentlerde az da olsa görme fırsatımız oldu. Diğer kentlerde iş bulmak zor. Eğitim için de zor. Dil bilmiyoruz. Dil kursu da az. İstanbul’a geldiğimizde İstanbul’da kendimizi özgür hissediyoruz sanki. Ben buraya göç ettim ve 2 arkadaşım ile ev kiraladım. Dil kursuna gittim. Aynı zamanda Suriyeli bir şirkette çalışıyorum. Şimdi ise üniversiteye hazırlanıyorum” (Mervan).

Suriyeli işgücünün istihdam bakımından yoğun olarak kayıt dışı faaliyet alanında olması, yerli işgücünün bu sektörde istihdamı bakımından olumsuz etkiye bulunduğu gözlemlenmektedir. Kayıt dışı sektörde yerli işgücü üzerinde ikame etkisi yaratmaktadır. İşsizlik oranlarının %14'lere ulaşmış olduğu bir durumda yerli işgücü için tüm iş imkânlarının önemi kaçınılmazdır. Suriyeli sığınmacıların 2011 yılında ülkemize olan göçleri sınır kentlerinde problemleri giderek artırmıştır. Suriyeli sığınmacıların kamplardan ayrılarak kent merkezlerine de ayrıca yönelmeleri kentlerdeki problemleri daha da artırmıştır. Özellikle sınır kentlerimizde yerel işçilerden daha az ücretle çalışan Suriyeli sığınmacılar bir müddet sonra aldıkları ücretlerden tatmin olamayıp ekonomik endişeleri hissettiklerinde İstanbul kentine iç göç gerçekleştirmişlerdir. İstanbul kentine göç eden Suriyeli sığınmacıların ekonomik olarak tatmin olmayışları İstanbul kentinde mekânsal, toplumsal etkilere yol açmaktadır. Devletimizin Suriyeli sığınmacıların ekonomik endişelerini gidererek istihdamlarına alan açarak yerel halkında istihdamını göz ardı etmeden sosyal uyumlarına katkı sağlayarak İstanbul kentine olan göçün önüne geçmesi kaçınılmaz hale gelecektir. Aksi taktirde İstanbul kentine olan devamlı göçler kente ve kentteki yaşamlarını idame ettiren yerel halkı derinden etkileyecektir ve birçok problemi de beraberinde getirecektir.

4.1.2. Suriyeli Sığınmacıların İstihdamı

Mülteciler, düşük ücretli ve güvencesiz çalışma alanlarında sıklıkla tercih edilmektedir. Hadımköy, Kıracao ve Esenyurt bölgeleri, sanayi alanları olarak belirlenmiş olup, bu alanlar diğer sanayi bölgelerine de yakındır. Vasıfsız işçi olarak adlandırılan işçi ilanları, dil bariyeri dezavantajlarını en aza indirerek mültecilerin başvurabileceği ilanlar arasında yer almaktadır. Bu işlerde mülteciler, gündelik işlerde sigortasız ve düşük ücretlerle, hatta kaçak olarak çalışabilmektedirler (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2022).

Emek pazarındaki rekabet, mülteci işçilere yönelik olumsuz tutumları da artırmaktadır. Yerel halk, mültecilerin ucuz iş gücü yarattığını ve bunun da kendi iş güçlerini ucuzlatarak iş güvenliklerini tehlikeye attığını, işsizlik sürelerini uzattığını düşünmektedir (TÜİK, 2023). Kaçak çalışan işçilerin görmezden gelinmesi ve denetimlerin yetersiz olması, işverenlerin mevcut sistemdeki açıkları kendi yararlarına

kullanmasına yol açmaktadır. Bu durum, toplumsal gerginliği artırmakta ve yerel halkı daha düşük ücretlerle çalışmaya zorlamakta, hak arama mücadelelerinde engeller yaratmaktadır (Kaya, 2020; 91).

Suriyeli sığınmacıların göçü ile Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların istihdamı gündem haline gelmiştir. Suriyeli sığınmacıların barınma ihtiyaçlarının giderilmesi için özellikle sınır kentlerimizde yapılan konteyner kentlerden ayrılarak kent merkezlerine giden Suriyeli sığınmacılar ekonomik faaliyetlerin içerisine dahil olmak istemişlerdir. 2011 yılından sonra göç eden Suriyeli sığınmacılar göç ettikleri sınır kentlerimizde yaşamlarını idame ettirmek için ucuz işgücüne katılım sağlamışlardır. Suriyeli sığınmacıların büyük kısmı hayatta kalabilmek için kötü hayat ve çalışma şartlarının bulunduğu ikincil işgücü piyasalarında yasa dışı ve güvencesiz iş gücüne dahil olmuşlardır. Özellikle sınır kentlerimizde kaçak ve ucuz iş güçlerine katılım sağlamışlardır. Kayıt dışı alanda çalışmaya başlayan Suriyeli sığınmacıların sayısı 400 binlere ulaşınca Türkiye bu konuda düzenleme yapma ihtiyacı duymuş ve 15 Ocak 2016 itibarıyla Türkiye’de yaşayan Geçici Koruma Altındaki Suriyeli sığınmacılara çalışma hakkı tanınmıştır. Yapılan düzenlemeye göre, en az 6 aydır Türkiye’de kayıt altında olan Suriyeliler, bir iş yerinde 1/10 oranında olmak üzere, en az asgari ücretle çalışmak kaydıyla, işverenlerin talebi ile çalışma hakkına sahip olabilmektedir. Her ne kadar kayıt dışı Suriyeli sığınmacıların ekonomik faaliyetleri ve uyumları bakımından önem arz etse de kayıt dışı çalışan Suriyeli sığınmacıların resmileşmesi yönünde etki göstermemiştir.

Suriyeli sığınmacıların ucuz iş güçlerine katılım sağlamaları işverenler açısından olumlu karşılanmakta ve işverenler maliyetlerini azaltmak istemektedirler. Maliyetlerini azaltmak isteyen işverenler yerli işçi yerine Suriyeli işçi, kayıtlı işçi yerine kayıtsız işçileri tercih etmektedir. Suriyeli sığınmacıların istihdamına yönelik bu tür adımlar Suriyeli sığınmacıların kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlarken devletten mali destek taleplerini ortadan kaldırıp ülke ekonomisine olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Türkiye Suriyeli sığınmacıların istihdamına çözüm yolları aramış sığınmacıların onurlu bir şekilde ülke içerisinde yaşamalarına zemin hazırlamış ve ekonomiye katkı sunacak Suriyeli sığınmacıların istidam edilmesine yönelik düzenlemeye gitmiştir. Suriyeli sığınmacıların ucuz iş gücünde çalışmaları yerel

halkın işsiz kalmasına yönelik durumu Afrin doğumlu Suriyeli Zeynep Şaşoğlu ile yaptığımız mülakatta şöyle ifade etmiştir²⁷:

Suriyeli sığınmacıların sınır kentlerine kitlesel göçleri emek piyasaları üzerinde etki ederken nüfus hareketliliğinde de değişiklik yaratmıştır. Dolayısıyla gelen kitlelerin yoğunlaştığı il ya da bölgelerde nüfus değişikliklerine bağlı olarak önemli dönüşümler yaşanmaktadır. Göç eden birey ve kitlelerin geçimlerini idame ettirmek için emek piyasasına katılımları tatmin edici ücretleri elde edememeleri göç edenlerin mekân değişikliğine gitmelerine sebep olmaktadır. Ucuz işgücü ve işsizliğin olduğu fiziki mekânda ki değişikliği Abdülrezzak Azez ve Hussein ile yaptığımız mülakatta şunları aktarmıştır²⁸:

Sınır şehirlerde Suriyeli sığınmacıların emek yoğun işlerde düşük ücretle çalışmaları işveren açısından sorun teşkil etmezken yerel halkın işsiz kalmasına ve kent içerisinde işsizliği artırıcı yönde etki etmiştir. Emek yoğun işlerde ucuz iş gücüne katılım sağlayan Suriyeli sığınmacılarda bir müddet sonra kentten uzaklaşıp emek yoğun işlerde yeterli miktarda ücrete talip olabilmektedir. Ücret talebi ucuz emek gücü olmasını istemeyen Suriyeli sığınmacılar yoğun olarak İstanbul'a göç etmektedir.

²⁷ “Ben Suriyeli olarak söylüyorum. Kilis’e göç edip burada yerli olan bir Türk ile evlendim. Kilis’te zaten işsizlik var. İnsanlar zor geçiniyor. Kocam yıllardır burada boyacılık yapıyor ve yevmiye karşılığında işlere gidiyor. Benimle evli olmadan önce de aynı işi yapıyormuş. Burada Suriyeliler daha ucuza çalışıyor. Suriyeliler’in burada çok olması işi verenler açısından hangisi daha az para istiyorsa onu çalıştırıyor. Suriyeli çok ve zaten ev kiralari pahalı. İşte yok. Eşimle İstanbul’a Esenyurt’a taşınmaya karar verdik. Abilerim burada zaten iş kurmuş. Kocam da iş buldu. Kiralar birkaç senedir İstanbul’da pahalı. Daha önceleri böyle değildi. İstanbul’a gelmemiz bu yönden etkiliydi” (Zeynep Şaşoğlu).

²⁸ “Biz Hatay’a göç etmiştik. Hatay güzel bir kent. Burada çocuklarımızın geçimini sağlamak zordu. Suriyeliler burada çok. Ucuz maaşla çalışıyorlar. Geçimi sağlamak zor oluyordu. Esenyurt’a bacanağımızın çağrısı üzerine göç ettik. Eğer göç ettiğimiz yıllarda şimdiki aklım olsaydı ilk olarak İstanbul’a gitmek isterdim” (Abdülrezzak Azez, Hussein).

Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların istihdamı bulunduğu sınır kentlerinden iç göçe giderek İstanbul'a özelde Esenyurt'a fiziki mekân değiştirmelerine yol açmaktadır. Suriyeli Hadad Hadya Hadya ile yaptığımız mülakatta şunları aktardı²⁹:

Göç etme eylemini gerçekleştiren Suriyeli sığınmacıların sınır kentlerine olan yoğun nüfus hareketliliği sonucunda var olan işsizliği artırıcı yönde etkilerinden ötürü Suriyeli sığınmacıların iç göçe gitmelerini Suriyeli sığınmacı olan ve İstanbul'a Esenyurt'a iç göç gerçekleştiren Ahmed ve Hamudi ile yaptığımız mülakatta şu şekilde örneklendirmiştir³⁰:

Aile bireylerinin tümünün iş güçlerine katılımları sınır kentlerindeki işsizlik nedeniyle mümkün olmamaktadır. Suriyeli sığınmacılar konut kiralardaki artış ile de beraber ülke içerisinde iç göçe giderek fiziki mekân değişikliğine gitmelerine neden olmaktadır. İşsizliğe bağlı olarak iç göç oranlarında artış olması Suriyeli sığınmacılar ile yaptığımız mülakatlarda İstanbul kenti en önde yer almaktadır. Suriyeli Ahmed ve Seyfi ile yaptığımız mülakatta şunları aktardılar³¹:

²⁹ “Biz direkt olarak sınırı geçtikten sonra önce Kilis daha sonra Gaziantep daha sonra ise İstanbul'a göç ettik. İstanbul Esenyurt'ta kız kardeşimin eşi Türk olduğu için bize kiralık ev buldu. Birikmiş paramız vardı ve bende çalışmaya başladım. Ama biz bu imkanları Kilis ve Gaziantep'te oluşturamazdık. Çünkü Kilis'te veya Gaziantep'te benim yapabileceğim ve bulabileceğim bir iş olduğunu sanmıyorum” (Hadad Hadya Hadya).

³⁰ “Afrin'den Kilis'in köyüne göç ettik. Kiralar yüksek olduğu için köyde yaşamak istedik. Köy şartlarında iş bulmak çalışmak imkânı yoktu. Geçimimizi sağlamak zorundayız. Kimse kimseye bedava ekmek vermiyor. İstanbul'da çalışan arkadaşlarım burada işsizlik olmadığını ve birkaç arkadaş aynı evde yaşarsak problem çekmeyeceğimizi söyledi. Bizde gençliğimize güvenerek İstanbul'a gittik. İstanbul'a birçok Suriyeli genç gidiyor. Keyfi için gitmiyor, savaştan kaçtık karnımızın doyması gerek. Mecbur gitmek zorunda kaldık Türkler her ne kadar bizi istemese de” (Ahmed ve Hamudi).

³¹ “Halep'ten sonra direkt İstanbul'a geldik. Arkadaşlarımız İstanbul'da işsizlik olmadığını herkese göre iş olduğunu çalışmak isteyen için aç kalmadığını söyledi. Bizde hiç diğer kentlere gitmeden buraya geldik. Gaziantep'te diğer kentlerde arkadaşlarımızda vardı. Maaş az iş yok. Zaten onlarda İstanbul'a taşındı” (Ahmed ve Seyfi).

Suriyeli sığınmacıların göçü istihdam oranını etki etmekle birlikte işsizlik oranını da etkilemiştir. Suriyeli sığınmacılar sınır kentlerde yerli işçilerin yerini alarak kayıt dışı çalışmışlardır. Kayıt dışı çalışan Suriyeli sığınmacıların iş veren tarafından ücretlerinin tatmin edici olamaması onların İstanbul kentine fiziki mekân değişikliğine gitmelerine yol açmıştır. Suriyeli Velid ile yaptığımız mülakatta şunları aktardı³²:

Suriyeli sığınmacıların kayıt dışı istihdam edilmeleri sınır kentlerinde söz konusudur. Suriyeli sığınmacıların kayıt dışı istihdam edilmelerinin temelinde iş verenlerin yaklaşımları yer almaktadır. İş verenler yerli işçi yerine kayıt dışı Suriyeli sığınmacı çalıştırdıkları taktirde maliyetleri yerli işçi çalıştırmaya nazaran iki kat azaltmaktadır. Suriyeli sığınmacılar yardımlarının kesilmemesi için kayıt dışı çalışmalara rıza göstermektedir. Hem işveren açısından hem çalışan Suriyeli sığınmacı açısından olumlu karşılanmaktadır.

Birleşmiş Milletler'e bağlı Uluslararası Çalışma Örgütü ILO'nun 9 Şubat 2020 tarihli raporunda çalışma çağındaki 2 milyon Suriyelinin 930 bin kadarının işgücüne katıldığı belirtiliyor. 15-64 yaş aralığındaki Suriyeli erkeklerin yüzde 71'i, kadınlarınsa yüzde 11,2'si çalışıyor. ILO raporuna göre Suriyelilerin yaklaşık yüzde 97'si kayıt dışı çalışıyor. Rapor Suriyelilerin üretkenliğin nispeten düşük olduğu düşük vasıflı işlerde çalıştığını da söylüyor Birleşmiş Milletler'e bağlı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO, 2020).

Suriyeli sığınmacılardan sermaye sahipleri ülkemize yatırım yaparak döviz girdisi sağlamanın yanında istihdam alana oluşturarak işsizliğin önüne geçmektedir. 2017 ve 2018'de Türkiye'de kurulan en fazla yabancı şirket Suriyelilere aittir. Ticaret Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre 26 Şubat 2019 tarihi itibarıyla en az bir

³² “Şanlıurfa'ya göç ettiğimde bu kentte çok işsizlik bir yana aldığımız az para ile geçinemiyorduk. Kiraların artması bizim evi geçindirmemizi zorlaştırıyordu. Akrabalarım İstanbul'da Esenyurt'ta tekstil işinde çalışıyorlardı. Bende kardeşlerim ile gittiğim taktirde yüksek maaş ve birden fazla maaş alacağımız için İstanbul'un daha avantajlı olduğunu düşündüm ve 2015 yılında Esenyurt'a göç ettim” (Velid Suriye).

ortağı Suriye uyruklu olan şirket sayısının 15 bin 159 olduğunu belirtilmektedir (Ticaret Bakanlığı, 2019).

Suriye İş Adamları ve Girişimciler Derneği (SİAD) başkan yardımcısı Zlad Shamaoun Halep'te doğup büyümüş ve ülkesindeki iç savaş nedeniyle Türkiye'ye sığınmıştır. Gaziantep'te 200 Suriyeli iş insanıyla Suriye İş Adamları ve Girişimciler derneğini kurup İstanbul, Bursa, Gaziantep'te yatırımlar yaparak Türk menşeli ürünleri Arap ülkelerine ihraç etmişlerdir. Anadolu Ajansı ile yaptığı röportajda Suriye İş Adamları ve Girişimciler Derneği başkan yardımcısı Zlad Shamaoun şunları aktardı³³:

Suriyeli sığınmacılar ülkemize göç etme eylemini gerçekleştirdikten sonra yapmış oldukları yatırımlar ile aynı zamanda istihdam alanı da açmaktadır. İstanbul'da yatırım yapan Suriyeli sığınmacılar kentteki istihdam oranını artırma yönünde eğilim göstermektedirler. Her ne kadar Suriyeli sığınmacıların yük olduğu yönünde toplumda algılar oluşmuş olsa da, hem sermayeleri ile hem de emekleri ile Türkiye ekonomisine katkıları Tablo 2.4'de yer almaktadır.

Tablo 2.4: Kentlere Göre Toplam Sermaye ve Suriye Ortak Sermayesi

Kentler	Şirket Sayısı	Toplam Sermaye (Milyon)	Suriye Ortak Sermayesi (Milyon)
İstanbul	593	105,5	83,2
Mersin	224	40	29,4
Hatay	117	29,7	22,6
Gaziantep	92	27,4	21
Bursa	91	16,8	10,4
Kilis	22	7,8	5,2

³³ “Yatırım hacimleri büyük firmalar var. Bir örnek vermek gerekirse, bir arkadaşımız yıllık 45 milyon dolarlık ticaretiyle Türkiye ekonomisine katkı yapıyor. Türkiye’de faal olan işletmelerimizin bugüne kadar oldukça yüksek tutarda yatırımları oldu. Suriyelilerin yatırımı 1,5 milyar dolar civarında. Önümüzdeki bir ay içinde yeni yatırımlarla kesin rakamı açıklayacağız. Büyük kapasiteli fabrikalarımız var. Yatırım tutarını daha da artırmak için çaba gösteriyoruz” (Zlad Shamaoun).

Antalya	15	1,6	1,2
Şanlıurfa	10	1,2	0,8
Konya	22	0,7	0,7
Ankara	5	0,8	0,6

Kaynak: TOBB.

Tablo 2.4'teki verilere göre, 2017 yılında Suriye ortak sermayeli kurulan şirket sayısının en yüksek olduğu illerin başında İstanbul, Mersin, Hatay, Gaziantep, Bursa, Kilis, Antalya, Şanlıurfa, Konya ve Ankara bulunmaktadır. İstanbul, en fazla Suriye ortak sermayeli şirkete ev sahipliği yapan bir kent, ayrıca en fazla Suriyeli sığınmacı barındırmaktadır. Dolayısıyla İstanbul kenti Suriyeli sığınmacıların 2011 göçünden sonra sınır kentlerden ve diğer kentlerden iç göç yaparak fiziki mekân değişikliğine gittiği birinci kenttir.

Tablo 2.5'de Suriyeli şirketlerin oranları görülmektedir.

Tablo 2.5: Suriyeli Şirketlerin Oranları

Suriyeli Şirketlerin Kuruluş Tarihi	Sayı	Yüzde
2012	8	1,9
2013	84	20,1
2014	130	31,1
2015	84	20,1
2016	28	6,7
2017	46	11,0
2018	38	9,1
Toplam	418	100,0

Kaynak: TOBB.

Özellikle Suriyeli Salah ile yaptığımız mülakatta şunları aktarmıştır³⁴:

³⁴ “Babamın Suudi Arabistan’dan aldığı kiralar var. Biz göç ettikten sonra İstanbul’da bankada babamın parası var. Faize yatırdı. Onun haricinde Esenyurt’ta kasap dükkanımız var. Silivri’de çiftliğimiz var. Babam inşaat yapıyor. Ev yapıp satıyor. Bizi burada üniversiteye gönderiyor.

Suriyeli sığınmacıların İstanbul’da sermayeleri ile üretime yönelik yatırımları istihdam ve ekonomik olarak ülkemize katkı sağlarken Suriyeli sığınmacıların ve vatandaşlarımızın İstanbul’a iç göç gerçekleştirmesine yol açmaktadır. Devletimiz yatırım yapmak isteyen Suriyeli sığınmacıları İstanbul’dan uzak olan sınır kentlerimize ve diğer kentlerimize teşvik etmesiyle hem Suriyeli sığınmacıların hem yerel halkın istihdamına olumlu etki edecek hem İstanbul’a olan iç göçün önünde set olacaktır. Dolayısıyla İstanbul’a olan göçün önüne geçilirken ülkemizin ekonomisine katkı sunmaya devam edecektir. Suriyeli sığınmacıların aynı zamanda kontrollü olarak kayıt dışı işlerde sınırlı sayıda çalışmaları yerel halk ile Suriyeli sığınmacılar arasında uyumu da sağlayacaktır. Suriyeli sığınmacılara sınırlı sayıda kayıtlı olarak iş güçlerine katılım sağlarken yerel halkın istihdamı önünde engeller kalkacaktır. Suriyeli sığınmacıların iç göçü engellenerek Türkiye’nin gözde kentlerinden İstanbul göçün getirdiği sorunları üzerinden atacaktır.

4.2. Suriyeli Sığınmacıların Esenyurt’a İç Göç Gerçekleştirmelerinde Sosyal Uyum ve Toplumsal Baskıların Etkileri

Savaşın başlangıcından itibaren geçen süreçte, Suriyeli mültecilerin yakın zamanda evlerine dönmelerinin pek mümkün olmadığına anlaşılmıştır ve bu nüfusun kent yaşamının kalıcı bir parçası haline gelmesi, onları geçici misafirler yerine kalıcı sakinler olarak görme eğilimini güçlendirmiştir (Erdem, 2017; 51). Esenyurt ilçesi, bu süreçte özellikle yoğun mülteci nüfusuyla dikkat çekmektedir. İlçenin, belediyenin uyguladığı sosyal politikalar ve sunduğu hizmetler sayesinde mülteciler için cazip bir yerleşim alanı haline geldiği gözlemlenmektedir (Yıldırım, 2020; 170).

Esenyurt’un yüksek mülteci nüfusu, bölgedeki sosyal uyum süreçlerinde önemli rol oynamaktadır. Belediyenin sağladığı çeşitli sosyal hizmetler, mültecilerin günlük yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli desteği sunmaktadır (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2022; 90). Ancak, bu kalıcı yerleşim eğilimine rağmen,

İstanbul’un ticareti güzel. Amcamlar da Afganistan’da ticaret yapıyorlardı. Babam onları İstanbul’a çağırdı. Şimdi inşaatları amcamlar ile babam birlikte yapıyorlar” (Salah).

Suriyeli mültecilerin kültürel entegrasyon ve sosyal ilişki kurma konularında çeşitli zorluklar yaşadığı da tespit edilmiştir. Dil bariyeri, farklı kültürel normlar ve yerel halk ile olan etkileşimler, entegrasyon sürecinde başlıca engeller arasında yer almaktadır (Buz, 2008; 120).

Esenyurt'un mülteci nüfusu açısından yoğunluğu, bölgedeki sosyal uyum politikalarının önemini artırmaktadır. Belediye, mültecilerin eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimini kolaylaştırmak için çeşitli programlar yürütmektedir. Bu programlar arasında dil kursları, meslek edindirme kursları ve sosyal etkinlikler yer almaktadır (UNHCR, 2021; 91). Ayrıca, mültecilerin kendi aralarında ve yerel halkla kurdukları sosyal ağlar, uzun vadede toplumsal uyumun sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır (TÜİK, 2023; 170).

Kültürel yapılar uyumu doğrudan etkilemektedir. Türkiye'de sığınmacılar ile yerel halk arasında dil, kültür ve yaşam tarzının farklı olmasına bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar yerel halkın ortaya koyduğu tepkilerinin önemli bir nedenidir (ORSAM, 2015; 41).

Sınır kentlerinde ve diğer kentlerdeki yerel halk ile Suriyeli sığınmacıların arasındaki uyumsuzluk İstanbul kentinin ülke içerisindeki en çok Suriyeli sığınmacı barındıran kent olmasını sağlamıştır. 2011 yılından itibaren günümüze Türkiye'de ikamet eden ancak uyum konusunda hala sorunlar yaşayan Suriyeli sığınmacıların yerel halk ile aralarındaki toplumsal uyum noktasında yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir. Kentlerin huzurunda yerel yönetimlerin rolü en büyük faktördür. Belediyeler kentlerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların yaşamlarını idame ettirebilecekleri iş gücüne katılım noktasında mesleki edinim kurslarından, dil eğitim kurslarına kadar birçok faaliyetleri yerel halk ile buluşma fırsatı sağlamalarını artırmakta ve sığınmacıların yerel halk ile aralarındaki uyum sürecini daha kolay hale getirmektedir. Suriye'de 2011 yılında başlayan olaylar sonucunda milyonlarca Suriyeli ülkesi içinde yerinden edilmiş ya da başka ülkelere sığınmıştır. Suriye'ye sınırı olan ülkelere biri olan Türkiye, ülkesini terk eden Suriyelilerin göç ettiği ülkelerin başında gelmiştir.

Suriyelileri misafirperver bir şekilde karşılayan Türkiye, yerinden edilme sürelerinin uzamasıyla birlikte Suriyelilerin misafir olmadığı gerçeğiyle karşı karşıya kalmıştır (Dinçer vd., 2013; 67).

Yerel halk ile Suriyeli sığınmacılar arasındaki uyumun olumsuz etkilerinin nedenlerinden birisi de Dinçeri'in belirttiği üzere Suriye'deki istikrarın sağlanamaması ve Suriyeli sığınmacıların ülkelerine dönüşlerinin belirsizliğidir. 2011 yılından günümüze Suriye'de istikrarın sağlanamaması Suriyeli sığınmacıların iş güçlerine katılımları ve iş kurmaları, vatandaşlık elde etmeleri yerel halkın zihninde Suriyeli sığınmacıların kalıcılıklarını sorgulamalarına yönlendirmiştir. Suriyeli sığınmacıların uzun yıllardır sınır kentlerimizde ve diğer kentlerimizdeki varlıkları ensar muhacir ilişkisine zarar vermiş ve sosyal uyum sağlanamamış ve yerel halin toplumsal baskılarına maruz kalmış birçok Suriyeli sığınmacı sınır kentlerimizden ve diğer kentlerimizden İstanbul'a göç etmişlerdir.

Suriye'deki istikrarın belirsizliği ve konteyner kentlerdeki şartlar Suriyeli sığınmacıların kent merkezlerine yerleşmelerine etki etmiştir. Binlerce Suriyeli sığınmacı da kent merkezlerine göç etmişlerdir. Suriyeli sığınmacıların kent merkezlerine göç etmelerinde kamp alanlarının Suriyeli sığınmacılar için yetersizliği de ayrıca etkindir. Suriyeli sığınmacıların sınır kentleri başta olmak üzere diğer kentlerimize olan göçleri özellikle sınır kentlerimizde yerel halkın nüfusuna yoğun olarak yaşamaları Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumu açısından önem arz etmektedir. Suriyeli sığınmacıların yaklaşık %85'inin kamp dışında yaşadığı ve kamplar dışında yaşayan bu kitlenin başta sosyal uyum olmak üzere birçok sorun yaşadığı ifade edilmektedir (Orhan, 2015; 195).

Türkiye Suriyeli sığınmacıların varlıklarının adlandırılmasından istihdam alanlarına sosyal uyumlarına kadar birçok yönde adımlar atmıştır. Türkiye bu minvalde yabancıların yerel halk ile sosyal uyumuna fayda sağlaması amacıyla 6458 sayılı kanunu çıkarmıştır. 6458 sayılı kanunla, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kapsamında Uyum ve İletişim Daire Başkanlığı kurulmuştur.

Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancılar ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden

yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir (6458 sayılı Kanun, Madde 1).

Yabancılar, ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabilir (6458 sayılı Kanun, Madde 2).

Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği yapılarak yaygınlaştırılır (6458 sayılı Kanun, Madde 3).

Suriyeliler ile yerel toplum arasında kültür ve yaşam tarzı farklılıklarının uyum sürecini zorlaştırmasına rağmen Suriyeli sığınmacılar için toplumsal kabul ve uyum sürecinin başladığı da ifade edilmektedir. Gerek Türkiye’de doğan Suriyeli bebek sayısının gerekse birtakım tepkilere rağmen yerli halk ile Suriyeliler arasında gerçekleşen evliliklerin artışının iki toplumun kaynaşması ve uyumu açısından fayda sağladığı kaydedilmektedir (Orhan, 2015; 201).

Uyum dinamik bir yapıyı ifade ederken bireylerin birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkilerini dengeleyen sosyo kültürel ölçütü içeren bir kavramdır. Bireylerin göç ettikleri fiziki mekânda yerel halkla olan sosyal uyumlarının olumsuzluğu yerel halkın göç eden birey ve kitleler üzerinde toplumsal baskısıyla sonuçlanmaktadır.

Türkiye’deki sığınmacıların sorunları, sosyal uyum ve kabul süreçleri ülkede kalınan süreyle de orantılı olarak farklılaşmaktadır (Göker ve Keskin, 2015; 229) Suriyeli sığınmacıların 2011 yılından beri Suriye’de devam eden istikrarsızlığın son bulmaması ve Suriyeli sığınmacıların uzun yıllardan beri göç ettikleri fiziki mekânlarda sosyal hayata ve ekonomik hayata katılımları yerel halkı doğrudan etkilediğinden yerel halkın toplumsal baskısıyla karşı karşıya kalmalarına ve sınır

kentlerindeki fiziki mekânı terk ederek İstanbul'a iç göç gerçekleştirmelerine yol açmıştır.

Dönemin İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, 2021 yılı sonuna itibarıyla Türk vatandaşlığına geçen Suriyeli sayısını ifade ederken “31 Aralık 2021 tarihine kadar 84 bin 152'si çocuk olmak üzere 193 bin 293 Suriyeli Türk vatandaşı oldu” (Süleyman Soylu İçişleri Bakanı).

Sınır kentlerinde ve diğer kentlerimizde yaşayan Suriyeli sığınmacılar toplumsal baskılardan ötürü sosyal hayata katılımlarından rahatsız olmuşlar ve Suriyeliler arasında provokasyon çıkartmak ya da Türkiye'yi cezalandırmak isteyen kişilerin olabileceği düşüncesi kaygı verici nitelikte olmuştur. Suriyeli sığınmacılar arasında Esad'a bağlı kişilerin, IŞİD'e bağlı üyelerin ve terörden iltisaklı bireylerin ve suç işlemiş bireylerin varlığı yerel halkın Suriyeli sığınmacılara bakışını ciddi oranda etkileyen unsurdur. Yerel halka kaygı verici güvenliklerine etki eden sığınmacılardan ötürü uyumdan söz etmek imkânsız hale gelmektedir.

4.3. Suriyeli Sığınmacıların Esenyurt'a İç Göç Gerçekleştirmelerinde Barınma Faktörünün Etkileri

İstanbul Esenyurt Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen bir araştırmaya göre, Suriyeli sığınmacıların İstanbul'da Esenyurt ilçesini tercih etmelerinin en önemli nedenleri arasında "kira ve yaşam standartlarının daha uygun olması" ve "akrabalarının burada yaşaması" yer almaktadır (Yılmaz, 2019; 49). Bu faktörler, Esenyurt'un sığınmacılar için cazip bir yerleşim alanı haline gelmesine neden olmuştur.

Esenyurt'un tercih edilmesinde, ekonomik koşulların uygunluğu önemli bir rol oynamaktadır. İlçede kira fiyatlarının İstanbul'un diğer bölgelerine kıyasla daha düşük olması, mültecilerin burada yaşamayı tercih etmesinin başlıca sebeplerindendir (Erdem, 2017; 68). Ayrıca, yaşam maliyetlerinin genel olarak daha düşük olması, sığınmacıların Esenyurt'ta daha rahat bir yaşam sürdürebilmelerine olanak tanımaktadır (TÜİK, 2023; 93).

Akraba ve tanıdıkların Esenyurt'ta ikamet ediyor olması, sosyal ağların gücünü artırmakta ve yeni gelen mültecilerin ilçeye adaptasyon sürecini kolaylaştırmaktadır (Buz, 2008; 91). Bu sosyal ağlar, mültecilerin iş bulma, barınma ve sosyal destek

sağlama konularında büyük bir destek sağlamaktadır (Kaya, 2019; 158). Akrabaların varlığı, aynı zamanda kültürel ve dilsel entegrasyon sürecini hızlandırarak, mültecilerin topluma uyum sağlamasında önemli bir rol oynamaktadır (UNHCR, 2021; 17).

Bunun yanı sıra, Esenyurt Belediyesi'nin mültecilere yönelik sunduğu çeşitli hizmetler de ilçenin tercih edilmesinde etkili olmaktadır. Belediye, mültecilerin eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimini kolaylaştırmak amacıyla çeşitli projeler yürütmektedir. Bu hizmetler, mültecilerin Esenyurt'ta daha iyi yaşam koşullarına sahip olmalarını sağlamak ve ilçenin cazibesini artırmaktadır (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2022; 95).

Esenyurt'un, yoğun mülteci nüfusuyla dikkat çeken bir bölge olması, ilçedeki sosyal uyum politikalarının önemini artırmaktadır. Belediye tarafından sağlanan destek ve hizmetler, mültecilerin topluma entegrasyonunu kolaylaştırmakta ve Esenyurt'u mülteciler için tercih edilen bir yerleşim alanı haline getirmektedir (Yıldırım, 2020; 190).

Türkiye ise krizin ilk başladığı andan itibaren açık kapı politikası uygulayarak Suriyelileri kabul etmeye başlamıştır. Krizin ilk yıllarında binlerce Suriyeli ülkemize sığınmıştır. 2013 yıllarının sonunda ise Halep'in ağır bombardıman altında kalmasıyla binlerle ifade edilen rakamlar milyonları bulmuş, 2014'te 1,5 milyon 2015'te ise 2,5 milyon Suriyeli sığınmacı ülkemize giriş yapmıştır. Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacılar yoğun nüfus olarak sınır kentlerimize göç ederek buralarda yaşamaktadır. Suriye'ye yakınlığı sebebiyle Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Kilis ve Mardin gibi büyük Güneydoğu kentlerimiz çok sayıda mülteci barındırmaktadır. Türkiye göçün ilk dönemlerinde göç eden Suriyeli sığınmacıların barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Hatay'ın Yayladağı ve Altınözü kamplarını tesis etmiş ve ilk etapta 14 bin 237 Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Türkiye iç savaşın başladığı andan itibaren göç ile birlikte 100 bin Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapabileceğini tahmin ediyordu. Suriye'de iç savaşın ülke geneline hızla yayılması ve şiddetinin artmasıyla birlikte milyonlarca insan ülkemiz başta olmak üzere diğer ülkelere göç etmişlerdir.

Göç eden birey ve kitlelerin göç ettikleri andan itibaren yaşamlarını idame ettirebilmek için çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Göç eden bireylerin

temel gündemleri yaşamlarını idame ettirmek için barınma sorunu en önemli sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye göç eden Suriyeli sığınmacıların barınma ihtiyaçlarını karşılamak için konteyner kentler inşa etmiştir. Böylelikle Suriyeli sığınmacıların yaşamlarını idame ettirecekleri alan oluşturmuştur. Türkiye'nin inşa ettiği konteyner kentlerin içerisinde hastane, okul, cami, mescit, kütüphane, çocuk oyun alanları, dil kursları, kadınlara yönelik dikiş nakış kursları hizmetlerinin yanında kanalizasyon, içme suyu, elektrik hattı, yol, telefon, internet, banka hizmetleri, televizyon izleme odaları, çamaşır yıkama ve kurutma gibi birçok hizmet AFAD tarafından Suriyeli sığınmacılar için sunulmaktadır. Göç eden Suriyeli sığınmacıların sorunlarına yönelik çözüm üreten ve yöneten kurum olarak AFAD görevlendirilmiştir. Kamp alanları Suriyeli sığınmacılar için bir müddet sonra kalıcılığı uzun yaşanılabilir bir alan olarak benimsenmemiştir. Göçün ilk yıllarında kamp alanlarını tercih eden Suriyeli sığınmacılar ülkelerindeki istikrarsızlığın belirsizliği ve kamp alanlarındaki şartların giderek olumsuz yönde olması ve sosyal sorumluluklarından mahrum kalmaları Suriyeli sığınmacıların kent merkezlerine veya İstanbul kentine göç etmelerine yol açmıştır. Kent merkezlerine göç eden Suriyeli sığınmacılarda bir müddet sonra barınma ihtiyaçlarındaki kiralık konut fiyatlarının fazlalığı ve ekonomik olarak gelir gider dengesizliği ve gelir gideri dengeleyecek iş güçlerinin olmayışı Suriyeli sığınmacıların İstanbul kentine iç göç gerçekleştirmelerine yol açmıştır.

Medyascope'nin 22 Mayıs 2019'da Göç İdaresi Başkanlığı'ndan bir yetkili ile yaptığı röportajda yetkili şunları aktardı³⁵:

Suriye'deki kaosu bir türlü bitmemesi ve belirsizlik insanların daha fazla konteyner kentlerde devam ettirmelerini olumsuz etkiliyordu. Konteyner kentteki yaşamda insanlar çocuklarının eğitimi olsun, kendilerinin iş gücüne katılımı olsun,

³⁵ “Suriyeli sığınmacıların barınma ihtiyaçlarının giderilmesi için yapılan konteyner kentler kamp alanlarındaki olumsuz koşullardan ve entegrasyondan ötürü boşaltılmıştır. Çadır kamplardan ayrılmak zorunda kalan insanların yüzde 50'sinden fazlası Şanlıurfa, Kilis ve Gaziantep gibi şehirlerde kalmayı tercih ediyor. Tabii ki bunun yanında ülkesine dönenler de var” dedi (Medyascope, 2019).

sorumluluk sahibi olma bilinçleri olsun, kendi yaşantısını kendi yönetme isteği olsun konteyner kentte yaşamlarını idame ettiremeyeceklerine yöneltiyordu. Konteyner kentlerinde bazı sorunların teşkil etmesi Suriyeli sığınmacıların şehir merkezlerine göç etmelerini sağlıyordu. Konteyner kentlerindeki yaşamın merkezdeki yaşamlar gibi olmaması, konteyner kentlerinin hava alması, kişi başına düşen metre kare sayısı, duşların istenildiğinde kullanılmaması, özgürce kent merkezlerine gitmenin zor olduğu alan olması konteyner kentten göçün sebeplerin başında gelmektedir. Suriyeli olan Ahmed Ismael Kanjo ile Suriyeli sığınmacıların kent merkezlerine ve İstanbul kentine kamp alanlarından ötürü iç göç gerçekleştirmeleri üzerine yaptığımız mülakatta şunları aktardı³⁶:

Suriyeli sığınmacıların kamp alanlarını tercih etmemelerinin kamp alanlarının uzun soluklu olarak aileler için uygun alan olmadığını ve tercih edilmediğini Baba Mecid'in oğlu Tayfur ile yaptığımız mülakat şu şekilde örneklendirmektedir³⁷:

Kilis'te Suriyeli sığınmacıların barınma ihtiyaçlarının giderilmesi için yapılan kampta çalışan A. D. ile yaptığımız mülakatta birçok kişinin ailesi ile beraber buradan giderek İstanbul gibi kentlere göç ettiklerini ifade ettiler. Kamp alanlarında sosyal hayatın olmadığını kış şartlarının onlar açısından zor geçtiğini çocuklarının eğitimi

³⁶ “Kamlarda daha önce yaşamadım fakat kamlarda yaşayan akrabalarım ve tanıdıklarım kamp alanlarında yaşamın uzun sürebilecek bir alan olmadığını söylüyor. Suriye’den Türkiye’ye göç eden Suriyeli sığınmacıların kamp alanlarında yaşamlarını idame ettirmeleri bir hayli zordur. Özellikle kamp alanlarında kadınların erkeklerin su gibi sıkıntılarının var, duş gibi ihtiyaçlarının istenilen zamanda değil belirli zamanlarda ortak alan olduğundan ötürü bu problemler ortaya çıkabiliyor. Yağmur yağdığı zaman çamurlaşmalar olabiliyor. Kamp alanlarında istenildiği zaman şehirlerin merkezine izin almadan gidemezsiniz özgürlüğünüz dahi daraltılıyor. Suç işleyenlerin ise kamp alanlarından Suriye’ye tekrar gönderiliyor. Kamp alanlarında bu gibi problemlerin olması büyük şehirlere özellikle İstanbul’u tercih etmelerine neden olabiliyor” (Ahmed Ismael Kanjo).

³⁷ “Biz Suriye’den göç ettiğimizde kamp ben küçüktüm. Annem ve Babam kamp alanlarına gitmeyi hiç düşünmediler. Kamplardan haberleri vardı fakat istemediler” (Baba Mecid'in oğlu Tayfur).

için işsizliğin serhat şehirlerde var olduğu bilinci ile İstanbul'a göç edenlerin çoğunlukta olduğunu ifade etti. Kamp alanlarında kadınların para karşılığı fuhuş yaptığını belirten ismini vermek istemeyen bir diğer kamp görevlisi kadınların bu paraları kazanarak büyük şehirlere özellikle İstanbul'a gitmek için bu yola başvurdıklarını belirtti. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) sığınmacılar için kamplardan ziyade bir evlerinin olması, mahremiyetlerini koruyan, fiziksel ve psikolojik mutluluklara katkıda bulunan ve sakinlerin gelişim ve sosyal bütünleşmesini destekler sözleri kamp alanlarından ayrılarak topluma dahil olan Suriyeli sığınmacıların İstanbul başta olmak üzere diğer kentlere de göç etmelerinin sebeplerini doğrular niteliktedir. Suriyeli sığınmacılar ile yaptığımız mülakatlarda kamp alanlarının uzun soluklu yaşamlarını idame ettirecekleri mekân olmadığını ve bu sebepten ötürü kent merkezlerine veya İstanbul'a göç ettikleri ortak paydadır.

Tablo 2.6: 2018 Yılı Konteyner Kentlerdeki Suriyeli Sığınmacı Oranları

Kentler	Konteyner Kentler	Konteyner Kentlerdeki Suriyeli Sığınmacı Sayısı
Hatay	Altınözü, Yayladağı, Apaydın, Güveççi	17.589
Gaziantep	Islahiye, Karkamış, Nizip1, Nizip2	24.119
Şanlıurfa	Ceylanpınar, Akçakale, Harran, Suruç	80.547
Kilis	Öncüpınar, Elbeyli Beşiriye	25.717
Mardin	Midyat	4.058
Kahramanmaraş	Merkez	22.226
Osmaniye	Cevdetiye, Düziçi	14.931
Adıyaman	Merkez	9.053
Adana	Sarıçam	27.019
Malatya	Beydağı	9.482

Kaynak: AFAD, 2018.

Kamp alanlarında yaşamlarını idame ettiren Suriyeli sığınmacılar soruna sadece barınma odaklı bakmayıp aynı zamanda bir iş gücüne katılım ve sosyal hayata katılım istekleri kamp alanlarından şehir merkezlerine göç etmeye yönlendirmektedir. Kamp alanlarının olumsuz etkilerinden bahsetmek mümkündür.

Suriye'deki iç savaşın ardından göç eden Suriyeli sığınmacıların kentlerde barınma ihtiyaçlarını gidermek için konut arayışları ve sonrasında kent merkezlerinde konut fiyatlarına etkilerini Suriyeli sığınmacı Baba Mecid ile yaptığımız mülakatta şunları aktarmıştır³⁸:

Göçün etkisiyle sınır kentlerimizdeki konut kiralarındaki artış sosyal uyumu da etkilemiştir. Gaziantep'te yaşamış ve Türk ev sahibi ve Suriyeli kiracı ile fiyattaki problemlerden ötürü ortaya çıkan durumu Suriyeli Türkmen Şahin ile yaptığımız mülakat örneklendirmektedir³⁹:

Kilislilerin %93,5'i ev kiralарının, %80,7'si ise dükkan kiralарının Suriyeli sığınmacılardan dolayı arttığını düşünmektedir (Paksoy vd., 2015: 162)

Urfalıların %67,6'si artan kiralardan şikâyet etmektedir. Suriyelilerin gelişile birlikte, Şanlıurfa'da son 5 yılda kira fiyatları %20-40 civarında artmıştır (Karasu, 2016: 1012). Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları Gaziantep, Maraş ve Kilis'te artan

³⁸ “Göç ettiğimizde ilk olarak Kilis'te ev aradık. Aradık ama bulamadık. Kilis'te ev aramaya devam edecektik ama akşam oldu kalacak yer olmadığı için otele gitmek istedik ama otelde doluydu. Sadece bir otel vardı. Eşimi ve kızımı Gaziantep'te otele yerleştirdikten sonra oğlumla Kilis'te ev aradık. Ev fiyatları bayağı fazlaydı. Daha önce depo olarak kullanılan bir yerin boya badana yapıldıktan sonra kiralamak zorunda kaldım. Suriyeliler göç ettikten sonra Kilis'te kiralık evlerin ücreti bayağı arttı” (Baba Mecid).

³⁹ “Gaziantep'te Ünalı Mahallesi'nde yaşanan olay var. Bu olay toplumsal baskıyı artıran bir olaydır. Suriyeli sığınmacılar ile Türkler arasından yaşanan ev sahibi kiracı problemi sosyal medyanın etkisiyle daha da çok duyulmuş ve toplumsal baskı daha da artmıştır” (Türkmen Şahin).

ev ve kira fiyatları enflasyon oranının ülke genelinden daha yüksek çıkmasına neden olmuştur (ORSAM, 2015; 54).

Sınır kentlerimizde konut kiralardaki fahiş atışın iç göçe olan etkilerini Suriyeli Velid ile yaptığımız mülakat şu şekilde örneklendirmektedir⁴⁰:

Suriyeli sığınmacıların ekonomik bakımından doğurdukları etkilerin ilki, özellikle sığınmacıların ağırlıklı yaşadığı kentlerde neden oldukları maliyet artışlarıdır. Bu mali artışların başında artan kira ve ev fiyatları gelmektedir. Suriyeliler geldikten sonra Mersin’de kiralarda %20-30 oranında artmıştır. Bu durum hem Suriyeliler hem de Mersinliler için hayat pahalılığı anlamına gelmektedir (Karaca ve Doğan, 2013; 98).

Sınır kentlerimizde olan konut kiralardaki artış hem Suriyeli sığınmacıları hem yerel halkı etkilemiştir. Göçün etkisiyle kiralık konut için yoğun talep sonrası artan kiralık konut ücretleri yaşanan mali zorluklar ya kiralık konut bulmayı zorlaştırmakta ya çok sayıda Suriyeli sığınmacının bir arada yaşamasını zorunlu kılmakta ya da eski ve kalitesiz konutların tercih edilmesine neden olmaktadır. Suriyeli sığınmacılar göç ettikleri sınır kentlerimizde kiraladıkları yerlerde ciddi bir yoksulluk içinde çoğunlukla yetersiz şartlardaki konutlarda, yaşam kalitesinden uzak bir hayat mücadelesi vermektedir.

Güneydoğu Anadolu genelinde yapılan bir araştırmada, Suriyeli sığınmacıların kaldıkları evlerin %23,8’inin tuvaleti, %29’ünün banyosu yoktur (Karaca ve Doğan, 2013; 101).

⁴⁰ “Şanlıurfa’da artık daha fazla yaşayamazdık. Geçimini sağlamam gereken bir ailem var. İş yok kiralarda artmış Suriyeliler’i kimse sevmiyor. İstanbul Esenyurt’ta olan ve tekstil işi yapan akrabalarımızın İstanbul’a gel iş çok burada demesiyle aniden kararımı verdim” (Velid İdlid).

Göçün etkisiyle Suriyeli sığınmacıların konut kiralalarına etkisini Suriyeli olan ve Türk ile evlenen Zeynep Şaşoğlu şu şekilde açıklamaktadır⁴¹:

Yaptığımız mülakatlar ekonomik, toplumsal baskılar faktörünün yanında barınma probleminin de iç göçe etki ettiğini doğrular niteliktedir.

4.4. Suriyeli Sığınmacıların Esenyurt’a İç Göç Gerçekleştirmelerinde Eğitim ve Entegrasyonun Etkileri

Esenyurt ilçesi, İstanbul’un nispeten yeni gelişen bölgelerinden biri olup, ekonomik, demografik ve toplumsal açıdan diğer ilçelerden belirgin farklılıklar ve özellikler barındırmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Esenyurt İstanbul’un en kalabalık ilçesi olup 2019 yılı itibarıyla 954.579 kişilik bir nüfusa sahiptir. Ayrıca, Esenyurt İstanbul’da en fazla iç göç alan ilçelerden biri olup, nüfusunun %65’i iç göç yoluyla buraya yerleşmiştir (TÜİK, 2019). Bu yüksek göç oranı, ilçede çalışma, eğitim, sağlık ve benzeri birçok alanda çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Yılmaz, 2019; 52).

Esenyurt’un hızlı büyümesi, 1980’li yıllardan itibaren sanayi kuruluşlarının bölgeye yerleşmesi ve çevre yollarının inşası ile başlamıştır. Bu dönemde yaşanan hızlı yapılaşma ve iç göç, ilçenin demografik yapısını büyük ölçüde değiştirmiştir (Ayhan, 2019; 98). Sanayi alanlarının kurulması ve ulaşım altyapısının gelişmesi, Esenyurt’u cazip bir yerleşim yeri haline getirmiştir. Ancak, bu hızlı büyüme, sağlık ve eğitim hizmetlerinde önemli eksiklikleri de beraberinde getirmiştir (Erdem, 2017; 112).

Esenyurt’un demografik yapısındaki hızlı değişim, bölgenin sosyal ve ekonomik dinamiklerini de etkilemiştir. Artan nüfus, konut talebini artırmış ve bu da konut fiyatlarının diğer bölgelere göre daha düşük seviyelerde kalmasına yol açmıştır

⁴¹ “Eşimle Kilis’te otururken kiracıydık. Kiralar burada pahalı olduğu için kayınvalidelerim ile beraber yaşadık bir dönem. Anlaşamadık onlarla. Kilis’te işsizlik çok ve kiralar yüksek. Akrabalar davet edince de İstanbul’a Esenyurt’a taşındık” (Zeynep Şaşoğlu).

(Yıldırım, 2020). Bu durum, özellikle düşük gelirli aileler ve mülteciler için Esenyurt'u cazip bir yerleşim yeri haline getirmiştir (Kaya, 2019; 58).

Göç eden bireyler, başlangıçta temel ihtiyaçlar olarak değerlendirilen beslenme, barınma, güvenlik gibi ihtiyaçlarının karşılanmasını beklemektedirler. Ancak daha sonradan karmaşık hale gelen eğitim, entegrasyon ve toplumsal ihtiyaçlar gibi ihtiyaçlarda ortaya çıkmaktadır (Ersoy ve Turan, 2019; 31).

2011 yılından sonra göç etmek zorunda kalan Suriyeli sığınmacıların eğitim konusu göç ettikleri ülkelerin gündemlerinde yerini alan barınma ihtiyaçlarından sonra önem arz eden bir diğer konudur. Türkiye'ye yoğun nüfus olarak göç eden Suriyeli sığınmacıların eğitimleri de ülkenin politika yapıcılarının gündeminde yer alan eğitim seviyesinin artıkça sosyal uyumun da artmasına etki eden bir faktör olduğundan üzerinde durulması önem arz etmektedir. 2013 yılında Başbakanlık bünyesinde Milli Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurumu'nca Suriyeli sığınmacıların eğitimleri konusunda çalışmalar başlatılmıştır. Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitimlerine yönelik atmış olduğu bu adım sığınma sürecinin daha sağlıklı bir şekilde yönetilmesine ve yerel halkla Suriyeli sığınmacılar arasında sosyal uyuma olumlu yönde etki eden bir hamledir.

Göç eden Suriyeli sığınmacıların sosyal hayata katılımları ve yerel halkla aralarındaki sosyal uyumun sağlıklı bir şekilde tamamlanması Suriyeli sığınmacıların dil eğitiminde okul eğitimlerine kadar ihtiyaçlarının karşılanmasını zaruri kılmaktadır. Ayrıca Suriyeli çocukların eğitimlerinin sağlanması yerel aileler ile aralarındaki bağları artırıcı etkisi kaçınılmazdır. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların topluma entegre olup yerel halkla sosyal uyumları nitelikli eğitim almalarında geçmektedir.

Her çocuğun nitelikli eğitim alma hakkı, en temel çocuk hakları arasındadır. Eğitim hakkı; cinsiyet, renk, dil, din, soy, köken vb. özellikleri açısından bir ayrım gözetmeksizin tüm insanlara tanınmış olan bir haktır. Bu noktada mülteci öğrencilerin eğitimine ilişkin olarak, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve Çocuk Hakları Sözleşmesi hükümlerine göre; eğitim hakkı konusunda ayrımcılık yapılamayacağı, ihtiyaç sahibi her çocuğa eğitim hakkının verilmesi gerektiği ve ayrıca eğitim politikalarının belirlenmesinde çocuğun yararına göre düzenlemelerin yapılması gerekliliği vurgulanmaktadır (MEB, 2014).Türkiye

göç eden Suriyeli sığınmacıların eğitimlerini il etapta kalıcılıklarını düşünmediği için uzun vadeli bir politika çerçevesinde inşa etmemiştir. Sayıları artan Suriyeli sığınmacıların çocukları için, ülkelerindeki istikrarın sağlanamaması ve ülkelerine geri dönüşlerinin zamanının tahmin edilememesi Türkiye'nin onların çocukları için eğitim politikası üretmelerine sebep olmuştur. Suriyeli öğrenciler için ülkemiz 2014'te Geçici Eğitim Merkezleri'ni açmış ve ana dillerinde Arapça eğitim görmelerini sağlamıştır. 2019 yılında ise Geçici Eğitim Merkezleri'nin kapatılıp Milli Eğitim Bakanlığı'na dahil edilmelerine karar verilmiştir. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların çocukları yerel halkın çocukları ile Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda Türkçe eğitim görmelerinin yolu açılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nca atılan bu adım Suriyeli sığınmacıların farklı olarak karşılaştığı kültür ile bağ kurmalarına ve yerel halkla aralarındaki sosyal uyuma pozitif yöne de etki eden faktör olarak önem arz etmiştir. Kapsayıcı eğitim modeli verilen bu adım farklı bir dile sahip olan Suriyeli sığınmacıların yerel halkla diyalog kurmalarına engel teşkil eden dil probleminin önüne geçmiştir.

İlkokul çağındaki çocuklar farklı bir kültürle ve eğitim sistemiyle karşılaştıklarında, kendilerini ifade etme, arkadaşları ve öğretmenleriyle iletişim kurma, dersleri anlama konusunda sorun yaşamakta ve akademik açıdan yaşitlarına göre başarısız olmaktadır (Güngör ve Şenel, 2018; 121). Dil probleminin getirdiği problemler gerek ilkokul gerek üniversitede eğitim gören Suriyeli sığınmacıların çocukları için bulundukları ortamda sınıf arkadaşları ve okul arkadaşları tarafından karşılaştıkları sosyal baskılar iç göç gerçekleştirmelerine ve yapılan mülakatlarda İstanbul'a iç göç gerçekleştirmelerine neden olmaktadır.

Mülteci bireyin, sosyal dışlanma ve ayrımcılık yaşamadan, kendi kültüründen kopmadan, sosyo-kültürel yapıya entegre olması oldukça zor bir süreçtir. Belirli bir sosyal sistemin sadece kültürüne değil yapısına da katılmayı gerekli kılan bu sürecin olumlu neticelenmemesi halinde kültür şoku, gettolaşma veya marjinalleşme gibi olumsuz durumların ortaya çıkması söz konusudur (Berry, 2005; 98). Özellikle üniversite eğitime karar veren Suriyeli sığınmacıların çocukları yapılan mülakatlarda İstanbul kentini tercih etmesinin birincil kent olduğu bunun için birçok sebeplerinin olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla sınır kentlerimizde ve diğer kentlerde yaşayan Suriyeli sığınmacıların çocukları üniversite eğitimlerini

tamamlamak için İstanbul kentine iç göç gerçekleştirmeleri kaçınılmaz hale gelmektedir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün yaptığı araştırmada da Suriyeli mültecilerin eğitiminde en büyük problemin dil sorunu olduğu ve çocukların Türkçe bilmemelerinden dolayı okulda öğretmenleriyle iletişim kuramama ve akranları tarafından dışlanma gibi sorunlarla karşılaştıkları ifade edilmiştir. Yapılan çalışmada mülteci öğrencilerin; dil sorununa bağlı olarak iletişim sorunu yaşadıkları, kendilerini ifade edemedikleri, konuşmakta zorlandıkları, dertlerini anlatamadıkları, dil öğrenmede zorlandıkları, öğrenmeye direnç gösterdikleri, sesli harfleri kullanamadıkları, kelimeleri telaffuz edemedikleri ve anlamlandıramadıkları belirlenmiştir. Bu bağlamda önceden yapılan bilimsel çalışmalarda da mülteci çocuklar için en temel problemin dil olduğu ve dil problemi nedeniyle kendini ifade etmede, okuma yazma, okuduğunu anlama ve öğretmeni anlamada zorluk çektikleri sonucuna ulaşılmıştır (Akalin, 2016; 13). Suriyeli sığınmacıların dil problemlerinin üniversitede eğitimlerinde en büyük engel olarak ortaya çıkmaktadır. Suriyeli sığınmacıların dil engellerinin aşılması için birçok Türkçe dil kursu açılmıştır. TAC (Turkey Academi Consultancy) yabancılara yönelik dil kursunda öğretmenlik yapan Yunus Deliat ile yaptığımız mülakatlarda şunu ifade etti⁴²:

⁴² “Üniversite eğitimin tamamlamak isteyen Suriyeli sığınmacılar Türkçe öğrenmek için geldiklerinde kursun ücretini ödemek için maddi problemler ile karşı karşıya kalabiliyorlar. Fakat ücreti temin eden öğrenciler başarıya ulaşır Türkçe öğrenip üniversiteye giriyorlar. Öğrencilerimiz ile bağımız kursun bitmesinden sonra da devam edebiliyor. Kursu başarıyla tamamlayan bir öğrencim ile sohbetimiz sırasında Kocaeli’nde oturan bir akrabasının dil problemi olduğu fakat üniversitede eğitim görme hayalinin olduğunu ve kendisinin telkiniyle bizim kursumuzu önerdiğini anlatmıştı. Kocaeli’nden İstanbul’a gelip dil öğrenme kursuna başlayan bu öğrencimizi hedefimiz üniversitede eğitim görmesini sağlamak. İstanbul’da Özellikle Arap kesimlere ve diğer uyruklara Türkçe dil eğitim veren en çok kurs sayısı Esenyurt ilçesindedir. Esenyurt’ta çalıştığım bir dil kursundan ayrılıp Esenyurt’ta yine kendim üniversiteden arkadaşım ile dil kursu açtım” (Yunus Deliat).

Suriyeli sığınmacıların İstanbul kentini tercih edip buralarda eğitim görme talepleri diğer kentlerimizde üniversite sayısının yetersizliğinden ve o kentlerde Suriyeli sığınmacılara karşı olan toplumsal baskılardır. İstanbul kentinin uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapan öncü kent olması ayrıca Suriyeli sığınmacıların İstanbul kentine iç göç gerçekleştirmelerine neden olmaktadır. Diğer kentlerimizin Suriyeli sığınmacılar için özendirilip tercihlerinde telkinde bulunmak İstanbul kentinin nüfusunu azaltıcı yönde etki ederek düzensiz iç göçün önüne geçilmesinde en önemli adımlardan birisi olacaktır. Suriyeli sığınmacıların kahir ekseriyetlerinin çoğunluğunun İstanbul'da eğitim görmelerinin önüne geçerek diğer kentlerimizde de eğitim görmelerine özendirmek için o kentlerimizdeki yerel belediyelerden sivil toplum kuruluşlarına önemli görevler düşmektedir. Suriyeli sığınmacıların eğitime katılımın özendirilmesi, özel eğitim desteği, psikolojik destek, diğer kurumların desteği, okul-veli ilişkilerinin iyileştirilmesi gibi adımlar onların İstanbul kentine yoğun olarak iç göç gerçekleştirmelerinin önüne geçecektir. Aynı zamanda Suriyeli sığınmacıların sağlıklı eğitim görmelerinin önüne geçmek için Suriyeliler'in puansız üniversitelere ve bölümlere yerleştirilmesi gibi algılarla mücadele edilip onların yerel halkla aralarındaki sosyal uyuma engel teşkil edecek dezenformasyonların ortadan kaldırılması elzemdir. Böylelikle Suriyeli sığınmacıların diğer kentlerimizden İstanbul kentine düzensiz iç göç gerçekleştirmelerinin önüne geçilmiş olup yerel halkla aralarındaki sosyal uyuma pozitif katkı sunulacaktır.

Türkiye son yıllarda uluslararası öğrencilerin eğitim görmek için başvurduğu ülkelerden birisi olmuştur. Uluslararası öğrenci sayılarındaki artış üniversitelerin kozmopolit bir yapıya bürünmesine zemin hazırlamıştır. Suriye'de yaşanan olaylar eğitim kurumlarının işlevlerini yitirmesine sebep olmuştur. İnsanlar can güvenliğini birincil öncelik olarak sağlamak istedikleri için eğitim atıl bir seçenek olarak kalmıştır. Suriye'de başlayan ve günümüzde halen devam eden çatışmalar öğrencilerin eğitimlerine ara vermeleriyle sonuçlanmıştır. AFAD'ın 2013'te yaptığı araştırmaya göre Suriyeliler'in kamplarda olanların %12'si kampların dışında yaşayanların %19'unun okuma yazma bilmediğini tespit etmiştir. Kamp içinde yaşayanların %37'si kamp dışında yaşayanların %25'inin ilkokul mezunu olduğu, kamp içinde yaşayanların %25'i kamp dışında yaşayanların %19'unun ortaöğretim olduğu tespit edilmiştir. Göç'ün eğitim üzerinde yarı kalmış bir noksanlık tarafının mevcudiyeti can

güvenliğini güvence altına alma, barınma, beslenme sorunlarından sonra gelmektedir. Suriye’den göç eden insanların birincil derecede can güvenliklerini güvence altına alıp, barınacak bir yer, geçimini sağlayacak bir işin varlığından sonra eğitim basamağını düşündüklerini göç eden insanlar üzerinden görebiliyoruz. YÖK’ün 22 Temmuz 2013’de aldığı kararla Suriyeli üniversiteli öğrencilere eğitim hakkı tanınmıştır. Daha önce kendi ülkelerinde kendi kültürleriyle kendi dilleriyle eğitim gören bu öğrenciler tamamen farklı bir dil farklı bir ülke farklı bir kültür ile eğitimlerine devam etmeleri göçün bu insanlara yüklediği ağır sorumlulukları beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla bu insanların birtakım zorluklarla baş başa kalması olağandır.

Öğrencilerin farklı bir ülkede göçün sebep olduğu zorunluluktan dolayı eğitimine devam etmeleri duygusal problemleri de beraberinde getirebilmektedir. Halep’ten göç ederek İstanbul’da bir lisede eğitimine devam eden Ahmet Ismail Kanjo sahip olduğu kültür nedeniyle farklı bir dili olması nedeniyle eğitim sistemine adapte olması zorlaşmış ve eğitim sistemi içerisinde ötekileştiğini vurgulamıştır. Eğitimlerine devam ederken amaçlarının birey eğitimi olduklarını vurgulayan 25 yaşındaki Suriyeli üniversite öğrencisi Fatma Bazarbaşı bizler kıyafetlerimiz nedeniyle Suriyeli olduğumuz tahmin edilebiliyordu, biz ise artık Türkler gibi giyinmeye başladık zira bize karşı insanların bakışı duygusal çöküş yaratmaktadır diye ifade ediyor. Serhat şehirlerimizde yaşayan Suriyeliler’in bir kısmı buralarda eğitim görürken iş kurmuş, maddi anlamda durumu iyi olan aileler ise çocuklarının İstanbul gibi kozmopolit bir kentte özel üniversitede eğitim görmelerini istemişlerdir. 24 yaşında olan Suriyeli Nousaiba Tayeh babasının maddi anlamda iyi olduğunu ve onun yabancı ülkelere eğitim göreceğine İstanbul’da İngilizce bölüm okumasını teklif ederek İstanbul kentini tercih etmiştir.

Kanjo İstanbul’un Türkiye’de en çok öğrenci olduğunu ve en çok üniversiteye sahip bir kent olduğunu ifade ederken Suriyeliler’in burada eğitim öğretim görerek kendilerini geliştirmek için buraya göçün yoğun olduğunu belirtiyor. Özellikle Suriye’deki iç savaştan sonra Türkiye’ye göç eden Suriyeliler’in Suriye’de yarım kalan eğitimlerinin burada deva ettiğini belirtti. Son yıllarda ise mültecilere olan yerel halkın tepkisi bu talebi düşürdüğünü özellikle Suriyeliler ve mültecilerin Türkiye’den gönderilmesi vaadi üzerine kurulan Zafer Partisi’nin ortaya çıkması ve sokak röportajlarında mültecilerin gitmesi gibi konuların gündeme gelmesi Suriyeliler’in

toplumsal baskıya maruz kaldığını ifade etti. Kendisinin de lise öğrenimine İstanbul’da başladığını ve son derece başarılı bir öğrenci olduğunu belirtti. Kişisel gelişimini artırıp donanımlı bilgili bir vatandaş olarak bu ülkeye hizmet etmek istediğini belirtti. Artan toplumsal baskı ve eğitim sistemi içerisinde dışlanmışlık hissi ile duygusal problemlerinin ortaya çıkmasıyla beraber eğitimini bitirmek zorunda kaldı. Ailevi olarak ekonomik problemlerinin de artmasıyla beraber iş gücüne katılıp eğitimini sonlandırmak zorunda kaldığını belirtti. Göç unsurunun eğitim aşamasını atıl bıraktığını bir kez daha görmüş oluyoruz. Suriye’deki iç savaştan kaçarak Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacılar bir üniversite şehri olan İstanbul’a göç etmeyi eğitimleri konusunda önemsemektedirler.

Suriyeli sığınmacıların eğitim ile ilgili tercihlerinde İstanbul kentini tercih etmelerini Suriyeli Baba Mecid’in oğlu Tayfur ile yaptığımız mülakatta şu şekilde açıklamıştır⁴³:

Suriyeli öğrencilerin üniversite tercihlerinde İstanbul kentini tercih ettiklerini ve iç göç gerçekleştirmelerinde İstanbul’daki üniversitelerin etkisini Suriyeli Mariam Ghazal ile yaptığımız mülakat doğrular niteliktedir⁴⁴:

⁴³ “Eğitim ile ilgili Suriyeliler en çok İstanbul’u tercih ediyorlar. İstanbul büyük bir şehir. Burada sadece eğitim değil iş konusunda da sıkıntı yok. Benim altı aylık kızım var. İnşallah o büyüdüğünde ben sırf onun için İstanbul’da kalacağım. O burada büyüüp üniversiteye gidecek” (Tayfur).

⁴⁴ “Suriyeli Arap öğrencilerin değil birçok ülkenin öğrenciler İstanbul’u tercih ediyor. Uludağ Üniversitesi’nde belki Suriyeli, Ürdünlü, Mısırlı hatta Avrupalı öğrenci göremeyebilirsiniz fakat İstanbul’da eğitim görürken birçok Arap ve diğer ülkelerden öğrenci görebilirsiniz. Erasmus sayesinde İstanbul’a diğer ülkelerden de çok öğrenci geliyor. Ayrıca Esenyurt Üniversitesi diğer üniversitelere nazaran burs oranları daha iyi bir üniversite” (Mariam Ghazal).

Suriyeli Türkmen Şahin ile yaptığımız mülakat onun ve diğer Suriyeli sığınmacıların eğitim faktöründe İstanbul'u tercih etmelerine örnek teşkil etmektedir⁴⁵:

Suriyeli sığınmacıların diğer kentlerimizden İstanbul kentine eğitim için iç göç gerçekleştirmelerinin önüne geçmek için dil engelinin aşılp çok kültürlülüğe adapte olmaların için temel eğitim verilmelidir. Suriyeli sığınmacıların eğitime katılım oranları artırılmalı ve savaş ortamında travma yaşayan çocuklara psikolojik destek verilmelidir. Türk öğrenciler ile Suriyeli öğrenciler ortak sosyal kültürele olarak kaynaştırılmalı birbirleriyle iletişim kurmaları sağlanmalıdır. Türk aileler ile Suriyeli sığınmacı aileler kaynaştırılıp aralarındaki sosyal uyum sağlanmalıdır. Böylelikle Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal baskının önüne geçilip yaşamlarını idame ettirdikleri sınır kentlerimiz ve diğer kentlerimizde İstanbul kentimize düzensiz iç göçün önüne geçilmiş olunacaktır. Bütün bu adımların atılmasında yerel yönetimlerden sivil toplum kuruluşlarına ve hükümetimize özellikle Milli Eğitim Bakanlığımıza önemli görevler düşmektedir.

4.5. Suriyeli Sığınmacıların Esenyurt'a İç Göç Gerçekleştirmelerinde İstanbul'un Avrupa Ülkelerine Yakınlığının Etkisi

Türkiye konumu gereği gerek bir transit ülke olması gerekse de son yıllarda varış ülkesi olmasından dolayı başta sınır bölgeleri olmak üzere göçü ve göçle gelen yeni soruları da üstlenen bir duraktır (Koca, 2021; 71).

Suriye'de yaşanan iç savaş sonrası 5.6 milyon Suriyeli çeşitli ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Uluslararası Göç Örgütü'nün araştırmalarına göre 2015'te 1

⁴⁵ “İstanbul bir üniversiteler kenti. Ben Halep'te Türk Dili Edebiyatı okudum. İstanbul Üniversitesi'ne kayıt yaptırdım. O zamanlar YÖK Mısır Suriye Yemen'den gelen öğrencilerin eğitimine izin veriyordu. Birçok Suriyeli de İstanbul'a göç etmesinde üniversitede eğitim görmek etki ediyor. Özellikle Esenyurt Üniversitesi burslu ve en ucuz eğitim veren yerlerden bir tanesi. (Türkmen Şahin).

milyon göçmen ve mülteci Avrupa'ya göç etmiştir. Yapılan araştırmalara bakıldığında Suriyeli sığınmacıların yalnızca %5'i Avrupa'ya göç etmiştir. Avrupa ise bu dalgalanmadan rahatsızlık duyarak ülkelere göç eden mültecilerin hepsini Suriyeliler'in göçü şeklinde tanımlayıp önlemler alma yoluna gitmiştir. Avrupa Suriyeli sığınmacıların Avrupa'ya göçünün yayılmasından endişe duymakta ve coğrafi yakınlıktan ötürü Türkiye 3.6 milyon Ürdün'de 660 000, Lübnan'da 1 milyon Mısır'da 150 000, Irak'ta 250 000 ülkelere göç etmelerinin daha uygun olduğunu ifade etmektedir. Suriye'deki iç savaşın vermiş olduğu yıkım Suriyeliler'in ekonomik olarak daha iyi koşullarda çalışıp barınma ihtiyaçlarını gidermek daha fazla para kazanmak gibi saiklerle Avrupa'ya göçü düşünmektedirler.

Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacılara verilen geçici koruma statüsü Suriyeliler üzerinde bir belirsizlik yarattığı için Avrupa'da vatandaş olma düşüncesi ile de göç etmeyi düşünmektedirler. Her ne kadar AB hukukuna göre sığınmacılar ilk girdikleri AB ülkesinde kalmalıdır ibaresi olsa da mülteciler Almanya, İsveç gibi refah seviyesi yüksek olan ülkeleri tercih etmektedirler. Özellikle Türkiye'ye göç ettikten sonra sınır kentlerde yaşayan Suriyeli sığınmacılar bir müddet burada yaşadıkten sonra buradaki işsizlik ve konut kiralardaki artış toplumsal baskılardan duyduğu duygusal çöküş onların İstanbul'a göçüne neden olmaktadır. Ardından İstanbul'u bir transit geçiş olarak kullanan Suriyeli sığınmacılar Avrupa ülkelerine gitmektedir. 18 yaşındaki Ahmed Ismail Kanjo abisinin Kilis ve Gaziantep'te yaşadıkten sonra İstanbul'a gelip buradan Yunanistan'a deniz yolu ile geçiş yaptığını ve oradan da Almanya'ya gittiğini söyledi. Avrupa düzensiz göçlerin giderek artmasından rahatsızlık duyunca Türkiye ile anlaşma yapmaya karar vermiştir.

18 Mart 2016'da AB-Türkiye Eylem Planının uygulanmasını görüşüp anlaşmaya varmıştır. 20 Mart 2016 tarihinden itibaren Türkiye üzerinden Yunan adalarına giden tüm düzensiz göçmenler 4 Nisan 2016'dan itibaren Türkiye'ye geri gönderilecek ve geri gönderilen her Suriyeli için Türkiye'de kayıtlı olan bir Suriyeli Avrupa Birliği üyesi ülkelere yerleştirilecektir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'den Avrupa'ya göç edenlerin esasen ekonomik olarak olduğunu söylemek gerekir. Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık vermesi onların Avrupa'ya göçünü azaltmaktadır. Suriye'den Türkiye'ye göç eden serhat şehirlerde ve diğer kentlerde yaşayan Suriyeli sığınmacılar İstanbul'a gelerek buradan transit geçiş olarak Avrupa

lkelerine gitmektedirler. Suriyeli sığınmacıların Avrupa ülkelerine gitme hedefleri onların serhat şehirler ve diğerkentlerden İstanbul’a göç etmelerine etki etmektedir.

Ahmed Ismael Kanjo ile yaptığımız mülakatta abisinin Suriye’den göç ettikten sonra Kilis ve Gaziantep’ten sonra İstanbul’a Avrupa’ya gitmek için göç ettiğini ifade etti. Yunanistan’a bot ile geçip ardından Almanya’ya gittiğini söyledi. Suriyeliler’in İstanbul’a esasen Avrupa’ya gitmek için bir durak olarak kullandıklarının altını çizdi. lm göze alarak Suriyeliler Avrupa’ya gitmek için her yola başvuruyor ve İstanbul’u bir transit geçiş olarak kullanıyorlar. Suriyeli sığınmacılar İstanbul’u Avrupa’ya geçiş için en kolay durak olarak görüyorlar.

Suriyeli Baba Mecid’in oğlu Tayfur ile yaptığımız mülakatta Suriyeli sığınmacıların sınır kentlerimiz ve diğerkentlerimizden Avrupa ülkelerine göç etmek için İstanbul kentimize iç göç gerçekleştirdiklerini şu şekilde aktarmaktadır⁴⁶:

Suriyeli sığınmacıların Avrupa ülkelerine göç etmek için İstanbul kentinin transit geçit olarak kullanma düşünceleri ve bu nedenle diğerkentlerimizden İstanbul kentimize olan iç göçlerin Suriyeli Velid İdlib ile yaptığımız mülakat doğrular niteliktedir⁴⁷:

⁴⁶ “Danimarka’ya göç eden bir Suriyeli arkadaşım önce İstanbul’a geldi. Esenyurt’ta çalışarak para biriktirdi. Ardından da Yunanistan’a göç etti. Suriyeliler Suriye’den göç ettikten sonra Avrupa’ya gitmek için İstanbul’u bir durak olarak görüyor. Avrupa’ya gidebilen gidiyor gidemeyen ise İstanbul’da kalıp bir işe girip çalışıyor. En azından İstanbul diğershehirlerden her yönden daha iyi” (Tayfur).

⁴⁷ “Eğer Avrupa’ya geçiş kolay olursa hep düşündüm. İstanbul’a gelip araştırmak sormak istedim fakat kaçak yollarda ölme riskin var. Bir gün eğer şartlar kolaylaşırsa buradan Avrupa’ya gitmek istiyorum” (Velid İdlib).

4.6. Suriyeli Sığınmacıların Esenyurt’a İç Göç Gerçekleştirmelerinde Akraba Davetinin Etkisi

Sınır kentlerimizde yaşanan işsizlik, konut kiralardaki fahiş artışlar, toplumsal baskıyla karşı karşıya kalınması gibi etkenlerden dolayı Suriyeli sığınmacılar yaşamlarını idame ettirmek için İstanbul başta olmak üzere diğer kentlere göç etmektedir. Suriyeli sığınmacılar İstanbul’a göç etmeden önce ilk defa gidecekleri bir kent olması, oraya adapte olma süreçlerinin zorluğu gibi etkenler İstanbul kentimize iç göçü olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Suriyeli sığınmacılar kendi akraba, eş dostlarından yardım alarak oraya göç edip bir veya iki veya daha fazla aile bir eve kiraya çıkararak iş gücüne katılım sağlayıp yaşamlarını idame ettiriyorlar. Bunun yanında belirli bir süre içerisinde veya ilk etapta iş kurma eğilimine dahi gidebiliyorlar. İstanbul kentinde Esenyurt, Küçükçekmece, Fatih gibi yerlerde Suriyeliler bakkal, berber, restaurant, kafe gibi işletmeler açmışlardır.

İlk etapta Suriye’den İstanbul’a kalıcı olarak gelmek istemediklerini belirten Kanjo annesini ameliyat ettirmek için teyzelerinin çağrısı üzerine geldiklerini belirtti. Daha önceleri İstanbul’da ikamet eden teyzelerinin buraya taşınmaları yönünde telkini olduğunu ifade etti. Bunun üzerine abisinin ilk olarak geldiğini ardından ailesiyle beraber geldiklerini söyledi.

Baba Mecit İstanbul’a göç etmeden Mersin’e göç etmek istediklerini fakat Mersin’de herhangi bir tanıdıklarının olmaması üzerine İstanbul’dan bir akrabalarının daveti üzerine İstanbul’u tercih ettiğini ifade etti. İstanbul’a hep göç etmek istediğini fakat büyük şehir sevgisinin yanında barınma gibi ihtiyaçlarını karşılayamayacağı duygusu hep İstanbul’a göçünü ertelemek zorunda bıraktığını ifade etti.

Sınır ketimiz Kilis’te yaşayan ve Türk ile evlenen Zeynep Şaşoğlu akraba davetinin İstanbul kentimizde iç göç gerçekleştirmelerine etki ettiğini yaptığımız mülakatta şu şekilde aktarmıştır⁴⁸:

İstanbul kentimize Suriyeli sığınmacıların iç göç gerçekleştirmelerinde akraba veya tandık daveti veya telkininin etkisinin yanında İstanbul kentine iç göç gerçekleştirmelerinde Suriyeli sığınmacıların iç savaş öncesi Türk dizilerini izleyip İstanbul kentinin hayranlığı da ayrı bir etkidir. Suriyeli Hadad Hadya Hadya ile yaptığımız mülakatta şunları aktardı⁴⁹:

⁴⁸ “İstanbul’a gelmeden önce İstanbul Esenyurt’ta abim tekstil işi kurmuştu. O bizi çağırdı. O olmasa gene gelirdik ama bizim için çok zor olurdu. Birkaç akrabamda burada yaşıyor” (Zeynep Şaşoğlu).

⁴⁹ “Kız kardeşim bir Kocaelili Türk ile evli. Tabi ki bir tanıdık birinin yardımcı olması etkili oldu. Kız kardeşim bize hep gelin diyordu. Biz erteliyorduk. Ama sonunda geldik. İstanbul’u Araplar çok sever. Filmlerden hep izlerdik şimdi burada yaşıyoruz. Bir gün söyleselerdi bu şehirde yaşayacağını inanmazdım” (Hadad Hadya Hadya).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

2011’de Tunus’ta başlayan ardından diğer Orta Doğu ülkelerine sıçrayan Arap Baharı Suriye’de halkın eylem ve protestolarına karşı sert gücünü kullanarak karşılık veren Suriye iktidarı kendi halkının can ve mal güvenliğine tehditler oluşturmuştur. Rejimin sert gücünü kullanarak can ve mal güvenliğine tehdit oluşturması sonucunda yüz binlerce sivil kadın, çocuk, yaşlı yaşamlarını yitirmişlerdir. İç savaş halini alan Suriye’de halkın büyük bir kısmı başta komşusu olan Türkiye olmak üzere Mısır, Ürdün, Irak, Lübnan ve Avrupa ülkelerine göç etmek zorunda kalmışlardır.

Göç etmek zorunda kalan Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğu komşu ülkesi olan Türkiye’ye göç etmiştir. Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli sığınmacılar yoğun nüfus olarak ülkemizin sınır kentleri olan Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa, Hatay ve diğer kentlerimize göç etmişlerdir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı’nın 9 Ocak 2023 verilerine göre Türkiye 3 milyon 535 bin 898 Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Göç etmek zorunda kalan Suriyeli sığınmacılar farklı bir kültür farklı bir dil farklı bir toplumsal yargıya sahip olurken göç ettikleri fiziki mekânda yaşamlarını idame ettiren yerel halkın farklı bir dil farklı bir kültür farklı bir toplumsal yapısıyla karşı karşıya kalmışlardır. Dolayısıyla göç eden Suriyeli sığınmacılar ile yerel halk arasında kültürel etkileşim kaçınılmazdır. Suriyeli sığınmacıların göçü ile sosyo-ekonomik, sosyo- kültürel problemlerin ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Suriyeli sığınmacıların göç ettikleri ve yaşamlarını idame ettirdiği sınır kentlerimizde sosyal uyumun sağlanamaması yerel halkın Suriyeli sığınmacılar üzerinde toplumsal baskısıyla sonuçlanmaktadır. Aynı zamanda Suriyeli sığınmacıların göç ettikleri ve yaşamlarını idame ettirdikleri sınır kentlerimizde göç öncesi bu kentlerde işsizliğin olması ve Suriyeli sığınmacıların bu kentlerde ucuz iş gücüne talepleri ekonomik olarak problemlerle baş başa bırakmıştır. Suriyeli sığınmacıların göç ettikleri sınır kentlerimizde karşılaştıkları toplumsal baskılar ve ekonomik problemler onların bulundukları mekânı terk ederek toplumsal baskıyla karşılaşmayacakları ve ekonomik olarak sorunları aşacağı farklı bir mekâna ulaşmalarına yol açacaktır. Bulundukları kentleri terk ederek İstanbul’a ve özelde en

yoğun yaşadıkları Esenyurt'a iç göç gerçekleştiren Suriyeli sığınmacılar sosyal ve ekonomik katılım sağlamışlardır.

Göçün etkisiyle ülkemiz Suriyeli sığınmacıların barınma ihtiyacını karşılamak için sınır kentlerimizde ve diğer kentlerde konteyner kent inşa etmiştir. İnşa ettiğimiz bu kamplarda kalan Suriyeli sığınmacılar ülkelerinde istikrarın belirsizliği ve kamp alanlarındaki olumsuz koşulların oluşmasıyla kent merkezlerine göçmüşlerdir. Göçün etkisiyle sınır kentlerimizde konut kiralardaki fahiş artış da yerel halkın tepkisine neden alan diğer bir faktördür. Suriyeli sığınmacıların yerel halk üzerindeki etkileri sosyal uyumun sağlanmasına engel olmaktadır. Konut kiralardaki fahiş artışlar ve kamplarda barınmanın getirdiği olumsuz haller Suriyeli sığınmacıların iç göç gerçekleştirmelerine neden olan faktörler arasında yer almaktadır. Suriyeli sığınmacıların iç göç gerçekleştirmelerinde akraba daveti önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sınır kentlerimizde ve diğer kentlerimizde toplumsal baskıların artması Suriyeli sığınmacıların çocuklarının bu kentlerde eğitim görmelerine engel teşkil etmektedir. Bulundukları kentlerde eğitim görmeyi erteleyen Suriyeli sığınmacıların çocukları İstanbul kentini tercih edebiliyor. İstanbul kentimizde ise Esenyurt ilçesi Suriyeli sığınmacılar tarafından birincil ilçe olarak tercih edilebiliyor. Suriyeli sığınmacıların sınır kentlerimizde ve diğer kentlerimizde karşılaştıkları engeller uluslararası öğrenci kenti olduğunu düşündükleri İstanbul'a iç göç gerçekleştirmelerine yol açmaktadır. Suriyeli sığınmacılar göç ettikleri sınır kentlerimizde karşılaştıkları engellerden ötürü Avrupa ülkelerine göç edip oralarda ekonomik ve sosyal hayata katılmayı planlamaktadır. Avrupa ülkelerine göç etmek isteyen Suriyeli sığınmacılar bulundukları sınır kentlerimizden ve diğer kentlerden öncelik olarak İstanbul'a göç etmektedirler. Dolayısıyla İstanbul kentini Avrupa ülkelerine göç etmek için transit bir geçiş kenti olarak kullanmaktadırlar.

Suriyeli sığınmacılar ile yerel halk arasında sosyal uyumun sağlanamaması toplumsal baskılara neden olmuştur. Sınır kentlerimizde toplumsal baskıların yanında ekonomik sorunlar, Suriyeli sığınmacıların Avrupa ülkelerine göç etmek istemesi, eğitimlerini büyük şehirlerde devam ettirme talepleri, kamp alanlarındaki şartlar, barınma ihtiyacının getirdiği şartlar İstanbul kentine ve Esenyurt'a iç göç

gerçekleştirmelerine neden olmaktadır. Göçün ilk yıllarında sınır kentlerimiz yoğun nüfus olarak Suriyeli sığınmacılara misafirlik yaparken günümüzde İstanbul kentimiz özelde Esenyurt ilçemiz en çok Suriyeli sığınmacı barındıran yerlerden olmuştur. Araştırmamız Türk halkının zihninde Suriyeli sığınmacıların bulundukları kentleri birtakım nedenlerle terk ederek neden diğer kentlerimiz değil de İstanbul kenti özellikle Esenyurt ilçesine iç göç gerçekleştirmişlerdir sorusunun cevabına katkı sağlayacaktır.

Metropolün 2022 Mart ayında yaptığı araştırmaya göre CHP'ye oy verenlerin %89,8'i, HDP'ye oy verenlerin %87,7'si, İYİ Parti'ye oy verenlerin %97,9'u, ve AK Parti'ye oy verenlerin %84,5'i Suriyeliler'in gitmesini istiyor.

Tarihte fetihlerden sınırlandırmalara ulus devletlerin varoluşlarından dünya savaşlarına askeri güçler birtakım stratejiler geliştirmiştir. Ülkemizin bulunduğu coğrafi konum gereği komşu ülkelerimizde yaşanan gelişmelerden etkilenmemiz kaçınılmaz hale getirmektedir. **‘Göç vicdani değil akli ve stratejik perspektiften bakılması gereken bir beka meselesidir’**. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıları misafir olarak kabul ettiğimiz 2011 yılından bugüne yaklaşık 14 yıl geçmiştir. 2011 yılında 18 yaşındaki bir Suriyeli günümüzde 32 yaşında İstanbul Esenyurt'ta evlenmiş 4 çocuk sahibi olabilmektedir. Bulunduğu fiziki mekân içerisinde kendisine ve çocuklarına sağlanılmayan hakları tartışma konusu haline getirebilme alanını açacaktır. Bulunduğu fiziki mekân içerisinde yerel halk tarafından toplumsal baskıya maruz kalması halinde öfkelenen bir sığınmacı kitlesi ile karşı karşıya kalabilme durumu ortaya çıkacaktır. Ülkemizde 5 milyonu geçen Suriyeli sığınmacılar 81 ilimiz içerisinde düzensiz bir şekilde iç göç gerçekleştirmiştir. Suriyeli sığınmacıların ülkelerine güvenli bir şekilde geri dönüşleri için Suriye Arap Cumhuriyeti ile diplomatik ilişkiler tesis edilip güvenli bölgelere tahliyeleri elzemdir

KAYNAKÇA

Abadan, U., N. (1995). *“Turkish Migration To Europe”*, Cohen, C., ed., içinde *The Cambridge Survey of World Migration*, Cambridge: Cambridge University Press, s. 279-284

- Abadan, U., N. (2002). *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. s. 130-148
- Acar, C., Sandıklı, B., Mücaz, M., Ülger, Z., ve Torun, P. (2015). *İstanbul'da yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeliler: İhtiyaç analizi rapor*. İstanbul: Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Yayını.
- AFAD. (2013). *Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar saha araştırması sonuçları*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- Ağır, O., ve Sezik, M. (2015). *Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç dalgasından kaynaklanan güvenlik sorunları*. Birey ve Toplum Dergisi, 5(1), 95-124.
- Akalın, M. (2016). Sosyal Konutların Türkiye'nin Konut Politikaları İçerisindeki Yeri Ve Toki'nin Sosyal Konut Uygulamaları. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26(1), 107-124.
- Akdeniz, B. (2023). "Suriyeliler Her Yerde!" Yerliler ve Göçmenler, İletişim Yayınları, İnsan Ve Toplum, 13(4), 30
- Aksoy, Z. (2012). *Uluslararası Göç ve Kültürler Arası İletişim*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 5, Sayı 20, 292-303.
- Altundeg er, N., ve Yılmaz, E. (2016). İç savaştan bölgesel istikrarsızlığa: Suriye krizinin Türkiye'ye faturası. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 289-301.
- Arslan, M. (2021). *Makroekonomik Değışkenler ve Güç*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Asar, A., (2004), *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları*, Ankara: Emek Ofset.
- Aydın, E. (2018). *G   ve Ekonomik Etkileri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ayhan, B. (2019). *Esenyurt'un Sosyo-ekonomik Yapısı ve Güç Dinamikleri*. Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Barit i, F. (2017). *Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna uyum süreci üzerine bir araştırma*. Aksaray Üniversitesi, Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (17), 227-245.

- Berry, J. W. (2005). *Acculturation: Living successfully in two cultures*. International Journal of Intercultural Relations, 29(6), 697
- BMNB (UNPD) (2000). "Replacment Migration: Is it A Solution to Declining and Ageing Populations?", United Nations Population Division. s, 151-196.
- Buz, S. (2008). *Mültecilerin Sosyal Entegrasyonu: Teori ve Uygulamalar*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. s, 120-197.
- Ceylan, İ. (2019). *Suriyeli sığınmacı öğrencilerin din eğitimi sorunları: Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri üzerine nitel bir araştırma*. Darulfunun İlahiyat, 30(2), 383–405.
- Çakır, H. (2020). *Türk İşgücü ve Almanya Göçü*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2022). *Türkiye'de Yabancı İşçi İstihdamı Raporu*.
- Demir, S. (2019). *Avrupa'da Emek Sermaye Sorunları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Dinçer, O. B., Federici, V., ve Ferris, E. (2013). *Suriyeli mülteciler krizi ve Türkiye sonu gelmeyen misafirlik*. Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK). s, 67-95.
- Düvell, F. (2012). *Transit Migration: A Blurred and Politicised Concept*. Population, Space and Place, s, 18.
- Ekici, H. (2019). *Türk Toplumunda Suriyelilere Yönelik Algılanan Tehditler Ve Çözüm Önerileri*. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 19(44), 695-730.
- Erdem, A. (2017). *Suriyeli Mülteciler ve Türkiye: Sosyal Uyum ve Entegrasyon*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. s, 51-98.
- Erdoğan M., ve Üver C. (2015, Kasım). *Türk iş dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler konusundaki görüş beklenti ve önerileri raporu*. Ankara: TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu), Yayın No:353.
- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Erdoğan, F. (2017). *Uluslararası İlişkiler ve Göç*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

- Erdoğan, M., ve Ünver, C. (2015, Kasım). *Türk iş dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler konusunda görüş beklenti ve önerileri*. Ankara: Türkiye İşveren Konfederasyonu.
- Ersoy, A. F., & Turan, N. (2019). *Sığınmacı ve göçmen öğrencilerde sosyal dışlanma ve çeteleşme*. Third Sector Social Economic Review, 54(2), 828-840.
- Faini, R., (2002). “Migration, Remmitances and Growth”, <http://www.wider.unu.edu/conference/conference-2002-3/conference%20papers/faini.pdf>
- Göker, G., & Keskin, S. (2015). Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili. İletişim Kuram Ve Araştırma Dergisi, 2015(41), 229-256.
- Gözyayın, E., F., (1948). Kırım Türkleri’nin Yerleşme ve Göçmeleri, İstanbul, s. 84.
- Güçer, M., ve Karaca, S., ve Dinçer, B. (2013). *Sınırlar arasında yaşam savaşı Suriyeli mülteciler alan araştırması*. Uşak: Uşak Araştırmalar Merkezi.
- Güngör, F., & Şenel, E. A. (2018). Yabancı Uyruklu İlkokul Öğrencilerinin Eğitim – Öğretiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. Anadolu Journal of Educational Sciences International, 8(2), 124-173.
- Harunoğulları, M. (2021). *Doğal Kaynaklar Ekseninde İç Savaşın Coğrafyası*. Doğu Coğrafya Dergisi, 26(45), 151-170.
- İçduygu, A. ve Ünalın, T. (2018). *Türkiye’de iç göç sorunsal alanları ve araştırma yöntemleri*. A. İçduygu ve diğ. (Ed.). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- International Organization for Migration. (2009). *Report of the Director General on the Work of the Organization for the Year 2008*.
- International Organization for Migration. (2020). *IOM Family Assistance Programme*.
- Kafli, K., Türkiye’ye Göçler, İstanbul (1966), s. 19; Saydam, age., s. 10; Habiçoğlu, age., s. 47-48
- Kane, S., (1998) *Cleansed*. London: Methuen,

- Kaplan, Z. (2016). *Ekonomik Göç ve İşçi Ücretleri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.
- Karkın, V., ve Yazıcı, Ö. (2015). Arap Baharı'nın Suriye'ye yansıması ve Türkiye'ye sığınan mülteciler (Gaziantep örneği). *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 4(12), 201-212.
- Karpat, K. H. (2003). *Kemal Karpat ile siyaset tarihi üzerine*. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 1(2), 99-422.
- Kaya, B. (2018). *Teknoloji ve Emek Piyasaları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, H. (2019). *Kars ve Ardahan'dan Esenyurt'a Göç: Nedenler ve Sonuçlar*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. s, 40-78.
- Kaya, H. (2020). Göçmen İşçilerin Emek Piyasasındaki Durumu ve Yerel Halk Üzerindeki Etkileri. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. s, 178-191.
- Kaya, İ. (2001). *Hostile Occupation and International Humanitarian Law*. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9(3-4), 65-75.
- Kearney, J., & MacEvilly, C. (2018). "The Role of Influencer Marketing and Social Influencers in Public Health". *Proceedings of the Nutrition Society*, s, 77
- Kırdar, M. G., ve Saracoğlu, Şirin D. (2012), "İç Göç, Bölgesel Yakınsama Sorunu ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği". s. 178-241.
- Kirman, M. A., & Özbolat, A. (2017). İslam, Kutsal ve Seküler. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD), 17(2), 19-41.
- Koca, B. (2021). *Suriyeliler her yerde yerliler ve göçmenler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Koç, M., Görücü, İ., ve Akbıyık, N. (2015). Suriyeli sığınmacılar ve istihdam problemleri. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(1), 63-93.
- Medyaspoce, (1999). Telehealth News, 2(2). Retrieved June 6, 2000, from http://www.telehealth.net/subscribe/newslett_r_4a.html#1
- Morrison, T. (2004). Sula. *First Vintage International edition*. New York, Vintage International. s, 39-50.

- Mutluer, M. (2003). *Türkiye’de Yeni Gelisen Sanayi Odakları: Denizli-Gaziantep-Çorum*. Ege Coğrafya Dergisi, 12(1). S, 120-167.
- Oğuzlu, T. (2011). *Arap baharı ve değişen bölgesel dinamikler*. Ortadoğu Analiz, 3(30), 33-40.
- Orhan, O. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkileri*. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi, Rapor No: 195.
- ORSAM. (2014). *Suriye’ye komşu ülkelerde Suriyeli mültecilerin durumu: Bulgular, sonuçlar ve öneriler*. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, Rapor No: 189.
- ORSAM. (2015). *Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye ekonomik etkileri: Sentetik bir modelleme*. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, Rapor No: 196.
- ÖZKALP, Enver (1995), *Sosyolojiye Giriş*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. s, 3-17.
- Öztürk, A. (2020). *Suriyeli Mülteciler ve Türkiye*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Paksoy, H. M. (2013). *İç savaştan kaçarak Kilis'te yaşamını sürdüren Suriyelilerin sosyo-ekonomik sorunları üzerine bir araştırma*. Kilis: Üniversite Yayın No:10, Ortadoğu Araştırmaları, Uygulama ve Araştırma Merkezi, Yayın No: 1.
- Paksoy, H. M., Koçarslan, H., Kılınç, E., ve Tunç, A. (2015). Suriyelilerin ekonomik etkisi: Kilis ili örneği. *Birey ve Toplum*, 5(9), 1-25.
- Save The Children. (2022). *Toplum Temelli Çocuk Koruma Sistemlerinin Güçlendirilmesi Projesi Raporu*.
- Semerci, U., P., & Erdoğan, E. (2021). *İstanbul Sözleşmesi Hakkındaki Algılar: Kadına Yönelik Şiddetin Yaygınlığında Uzlaşma, Sorumlulukta Ayırışma*. REFLEKTİF Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 165–176.
- Tekeli, İ., (2008). Göç ve Ötesi. *İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları*. S, 150
- Topçu, E., & Özbek, C. (2021). *Uluslararası Göçte Geçici Koruma Politikasının Politika Transferi Çerçevesinde Karşılaştırmalı Analizi: Almanya, Hollanda Ve Türkiye Örneği*. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(53), 855-886.
- TÜİK. (2023). Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.

Türk Dil Kurumu [TDK], 2005: 175

Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *TESAM Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.

Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi IMPR. (2012). *Türkiye ile Suriye Arasındaki Krizin Hatay ve Gaziantep ekonomileri üzerine etkileri*. Ankara, Rapor No: 12.

UNHCR. (2021). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Raporu.

Uzunçayır, C. (2015). *Göçmen Karşıtlığından İslamofobiye Avrupa Aşırı Sağı*. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 2(2), 131-147.

WHO (2010) *The World health Report 2010—Health Systems Financing: The Path to Universal Coverage*. Geneva. s, 160-178

Yıldırım, A. (2020). *Göç ve Kentleşme: Esenyurt Örneği*. İstanbul Üniversitesi Yayınları. s, 168-200.

Yıldız, T. (2019). *Enflasyon ve İşsizlik*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

Yılmaz, H. (2014). *Türkiye’de Suriyeli mülteciler -İstanbul örneği- tespitler, ihtiyaçlar ve öneriler*. İstanbul: İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği - Mazlumder.

Yılmaz, M. (2019). *Esenyurt'ta Suriyeli Sığınmacıların Yerleşim Tercihleri*. İstanbul Esenyurt Üniversitesi Araştırma Raporu.

Yılmaz, R. (2021). *Göç ve Genç Nüfus*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.